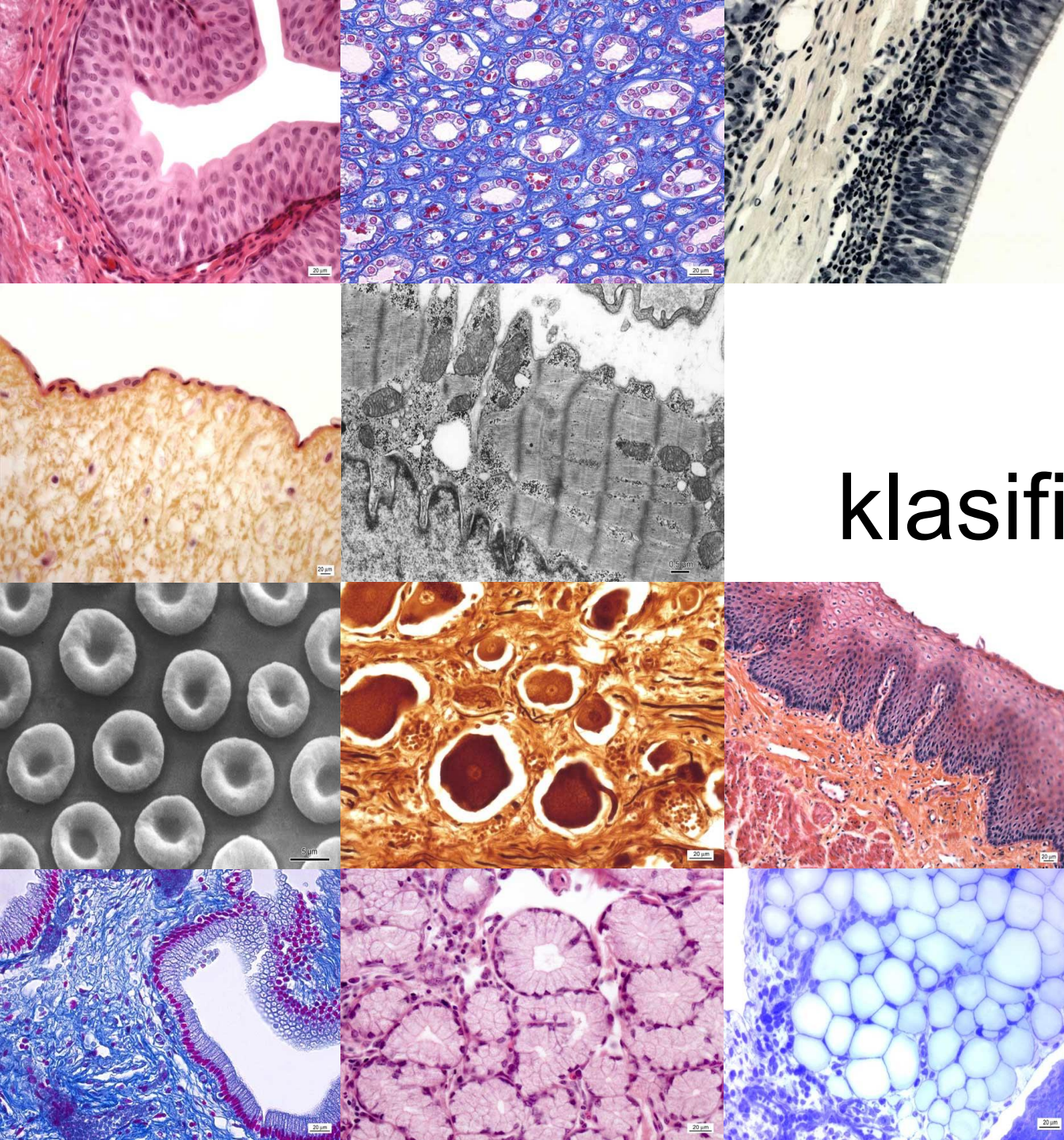

Koncept a klasifikace tkání

Petr Vaňhara

KONCEPT TKÁNÍ

3. PŮVOD TKÁNÍ A JEJICH ROZDĚLÍ

Tkáň lze definovat jako soubor morfologicky se shodnou nebo velmi podobnou funkční složkami orgánů lidského těla.

Tkáň se vyvíjejí ze zárodečných listů ontogeneze v průběhu embryonálního vývoje.

Mezenchym je embryonální tkáň (ektodermu) a vyplňuje mezibuněčné prostory sifovitou texturou.

Tkáň se skládá z buněk a mezibuněčné hmoty.

Tkáň epitelová

ik

Vz.

Tkáň pojivá

Pojivová tkáň.

Skládá se z buněk a mezibuněčné hmoty.

Část II. Čtyři záh.

Epitelová tkáň

CÍLE STUDIA

- Tato kapitola by měla studentovi pomoci
 - poznat čtyři základní typy tkání
 - poznat strukturnální a funkční charakteristiky, které odlišují epitelovou tkáň od dalších tří základních typů tkání
 - poznat typy epitelové tkáně a uvést příklady míst, kde se jednotlivé typy mohou nacházet
 - poznat funkční vlastnosti každého typu epitelové tkáně a uvést jejich vztah ke strukturně tkáně
 - popsat speciální funkce jednotlivých typů epitelových buněk a uvést příklady míst, kde se jednotlivé typy mohou nacházet
 - na mikrofotografiích poznat epitelu a určit jejich funkci podle struktury a lokalizace
 - znát kritéria, která se užívají při klasifikaci žláz
 - znát druhy žláz u člověka a uvést příklady míst, kde se mohou nacházet
 - na mikrofotografiích a schématech poznat žlázy a určit jejich typ

MAX-Yield™ OTÁZKY KE STUDIU

1. Vyměňte hlavní funkce epitelových tkání (II.A.1).
2. Ze kterého(ých) embryonálního(ých) zárodečného(ých) listu(ů) se epitelová tkáň vyvíjejí? Uveďte příklady epitelů odvozených od jednotlivých zárodečných listů (II.H.; tabulka 4-1).
3. Vyměňte strukturnální a funkční charakteristiky epitelových tkání, které je odlišují od ostatních typů tkání. Vezměte v úvahu polární buněk (IV.), specializace apikálních (IV.A.), laterálních (IV.B.) a bazálních (IV.C.) povrchů, způsob výživy (II.F.) a intenzitu mitotického dělení (II.E.).
4. Popište bazální lamínu s ohledem na její lokalizaci, složení a barvicí vlastnosti (IV.C.).
5. Které struktury a molekuly pomáhají připevnit epitelové buňky k základní membráně (IV.B.2.)?
6. Porovnejte bazální (IV.B.2.)

Tissues: Concept and Classification

In examining the structure of the body at the light microscope level, it soon becomes apparent that the cells and extracellular substances composing the various organs and parts of the body exhibit a variety of recognizable, often distinctive, organizational patterns. It is usually the overall arrangement and distinctive pattern of the cells that permit us to carry out a systematic classification of tissues. When we speak of an organized arrangement of cells that function in a cooperative manner, we are, by definition, referring to tissue. Although we are responsible for maintaining the functional unit of the body, it is really the cells and their interactions that are responsible for the collaborative efforts of their individual cells within a tissue. It is the cooperative effort of these cells that not only permits the presence of a tissue, but also permits the presence of a functional unit of the body. Such functions that require the coordinated efforts of many cells are called tissues. The concept of tissue provides a basis for understanding and recognizing the many cell types within the body and how they interact. Despite variations in general appearance, structural organization, and physiological properties, structural units of the body organs, the cells aggregate to form tissues. These cells are held together by (1) **epithelial tissue**, (2) **connective tissue**, (3) **muscle tissue**, and (4) **nerve tissue**. Each of these basic tissue types is defined by its morphological characteristics, or by functional properties. Each type may be further subdivided into subtypes.

Epithelium is characterized by the close apposition of its constituent cells and their presence at a free surface. A free surface is one to which no collagen or extracellular formed tissue, such as some internal organs or the lining of body cavities, or parts of the body that ultimately communicate with the exterior of the body, or epithelia are enclosed. The various types of epithelia are distinguished on the basis of their shape and arrangement of the cells.

Connective tissue underlies epithelium, contains cells that inhabit the spaces between the cells, and provides a structural framework for the tissue. Consequently, paravascular spaces are occupied by connective tissue. In contrast to the epithelial cells, the connective tissue cells are not only of the same type, but also the same size. Note the relative position of the cells in the connective tissue. Strictly speaking, **nerveous tissue** is not a tissue, but a specialized form of epithelium.

...kou, am, aj).

...ruhovaná koster...
...cáň.

Orgán je vždy tvořen z většího počtu tkání. Tkáň specifická pro orgán – většinou epitel – se označuje jako **parenchym**, na rozdíl od vazivového **stromatu**, které poskytuje orgánům mechanickou soudržnost a ve kterém jsou uloženy cévy (krevní a lymfatické) a nervy. Původ různých typů tkání a orgánů ze tří zárodečných listů (ektodermu, mezodermu, entodermu) mladého embrya je rekapitulován na str. 447.

OVERVIEW OF TISSUES

Tissues are aggregates or groups of cells organized to perform one or more specific functions.

At the light microscope level, the cells and extracellular components of the various organs of the body exhibit a recognizable and often distinctive pattern of organization. This organized arrangement reflects the cooperative effort of cells performing a particular function. Therefore, an organized aggregation of cells that function in a collective manner is called a **tissue** [Fr. *tissu*, woven; L. *texo*, to weave].

Although it is frequently said that the cell is the basic functional unit of the body, it is really the tissues, through the collaborative efforts of their individual cells, that are responsible for the

Despite the variations in general appearance, structural organization, and physiologic properties of the various body organs, the tissues that compose them are classified into four basic types.

- **Epithelium (epithelial tissue)** covers body surfaces, lines body cavities, and forms glands.
- **Connective tissue** underlies or supports the other three basic tissues, both structurally and functionally.
- **Muscle tissue** is made up of contractile cells and is responsible for movement.
- **Nerve tissue** receives, transmits, and integrates information from outside and inside the body to control the activities of the body.

definovat jako komplex morfologicky podobných buněk, specializovaných k výkonu určité funkce. Jsou materiálem pro stavbu orgánů těl mnohobuněčných organismů, metazoi. Za embryonálního vývoje jedince (ontogeneze) se tkáně diferencují ze 3 zárodečných listů, ektodermu, entodermu a mezodermu, procesem zvaným histogeneze. Na jejím podkladě vznikají čtyři základní typy tkání:

1. **Tkáň epitelová** – vzniká ze všech tří zárodečných listů. Tvoří ji buňky těsně k sobě přiložené s malým množstvím mezibuněčné hmoty. Uspořádána je buď v listy, kryjící povrchy, nebo v epitelové

Epitelová (epitely)

85

...těle je trvale usedlá (fixní) a uspořádána do souborů. Soubor stejně uspořádaných buněk spojených mezibuněčnými kontakty a mezibuněčnou hmotou se nazývá tkáň. Rozlišujeme čtyři základní typy tkání: epitelu, pojiva, svalovinu a tkáň nervovou.

- **Pojivová tkáň.** Jsou to soubory buněk s četnými vzájemnými kontakty a minimem mezibuněčné hmoty. Základní dělení: krycí epitelu, žlázové epitelu. Stavební princip: málo buněk, větší mezibuněčný prostor vyplněný mezibuněčnou hmotou (např. kolagenní a elastická vlákna, proteoglykany, minerály). Její uspořádání je rozhodující pro specifické biomechanické vlastnosti jednotlivých typů pojivové tkáně. Základní dělení: řídké a tuhé kolagenní vazivo, slachy, ligamenta, tukové vazivo, chrupavka, kost.
- **Nervová tkáň.** Soubor nervových buněk včetně jejich výběžků a gliových buněk; je specializována na přenos a zpracování informací, které jsou založeny na elektrochemických mechanismech.
- **Tkáň svalová.** Je to soubor buněk schopných koordinovaných, makroskopicky patrných kontrakcí. Rozčlenění: příčně pruhované svalstvo (kosterní a srdeční), hladká svalovina.

Mezibuněčné spoje, kontakty epitelových buněk

...a budou proto probrány zde, ačkoli lze prokázat v různé míře a zastoupení ostatních typů tkání.

Mezibuněčné spoje, kontakty epitelových buněk je podmíněna specializací sousedních buněk ve strukturu, funkci a zabezpečení jejich koheze. Koheze volného povrchu buněk je intercelulární utvářena tzv. **tmelovými listými**. Lze poznat impregnací roztokem soli stříbra, pomocí barvení železitým hematoxylinem podle Van Hainna, či jinými metodami. Na řezu vedlejší povrch buněk vytvářejí tmelové listy obraz šestiúhelníku. Na řezech kolmých k tmelovým listům jsou tmelové listy patrné jako tmavé body apikálního povrchu buněk (obr. 67). V elektronovém mikroskopu byla tato specializovaná struktura popsána jako tzv. **spojovací komplex**, složený třemi složkami (obr. 64). Těsně pod povrchní částí spojení vzniká tmelový dvoutubkový

OTCOVÉ ZAKLADATELÉ A OBJEV BUNĚK

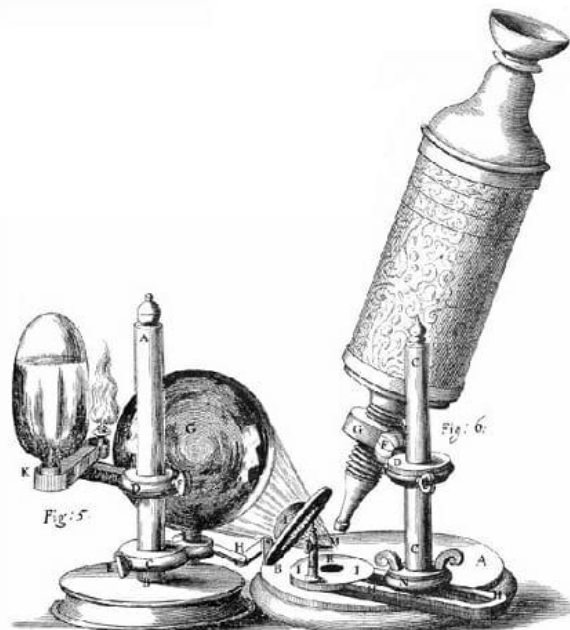
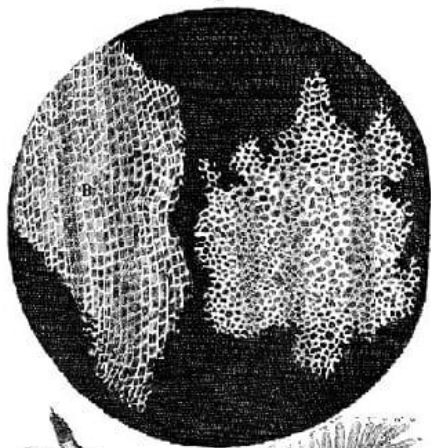
R. Hooke

Buňky!

Sche. xi

Fig. 1.

MICROGRAPHIA:

OR SOME

Physiological Descriptions

OF

MINUTE BODIES

MADE BY

MAGNIFYING GLASSES.

WITH

OBSERVATIONS and INQUIRIES thereupon.

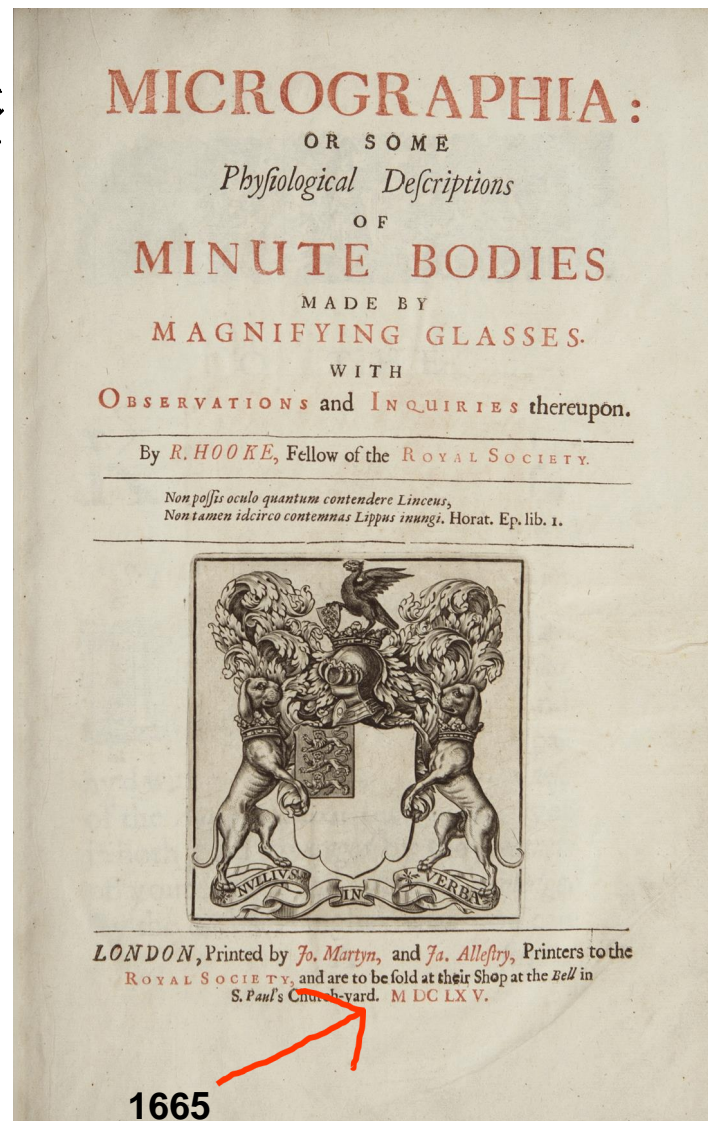
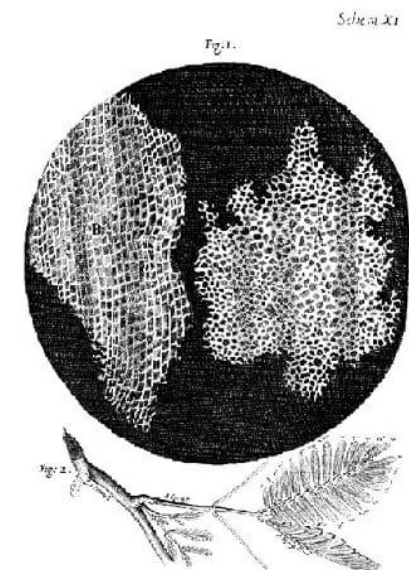
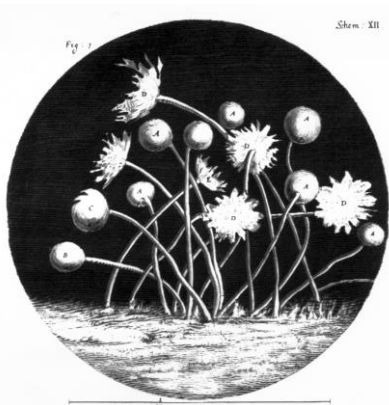
By R. HOOKE, Fellow of the ROYAL SOCIETY.

*Non possis oculo quantum contendere Linceus,
Non tamen idcirco contemnas Lippus innugi. Horat. Ep. lib. 1.*

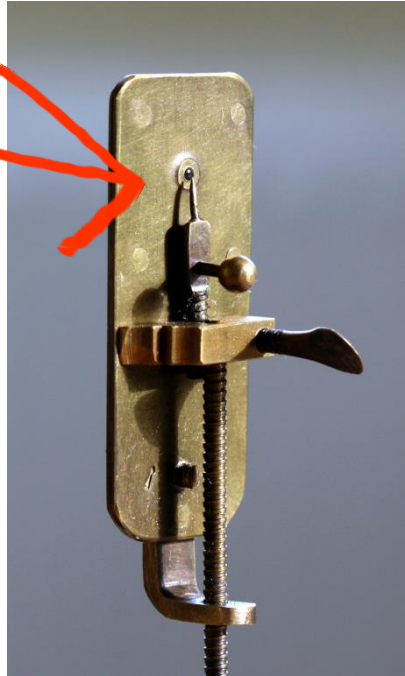

LONDON, Printed by *Jo. Martyn*, and *Ja. Allestry*, Printers to the ROYAL SOCIETY, and are to be sold at their Shop at the Bell in S. Paul's Church-yard. M DC LX V.

Robert Hooke

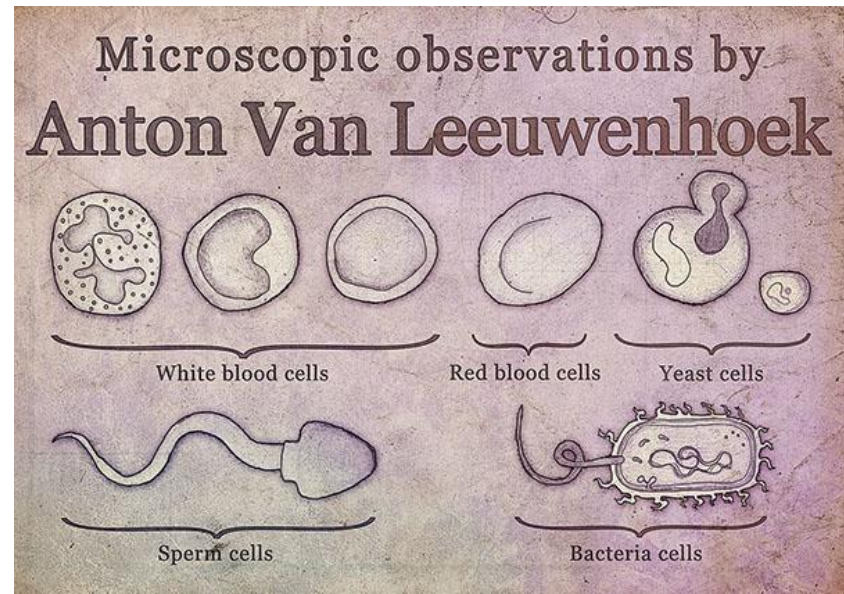

Anthony van Leeuwenhoek

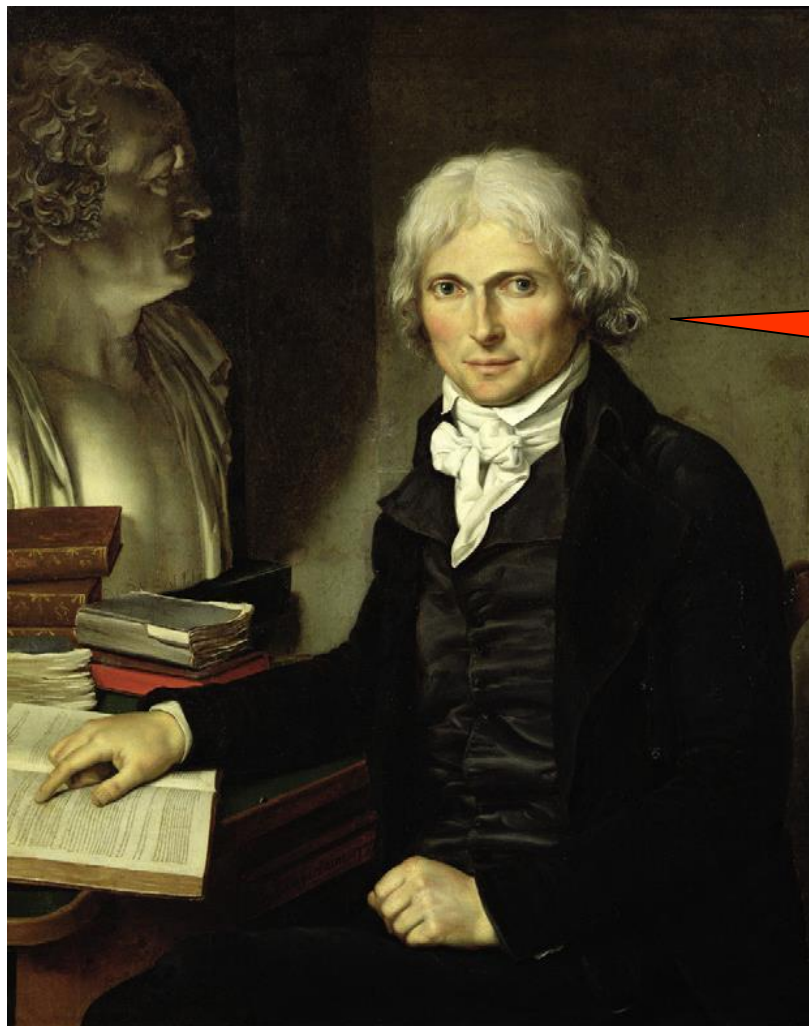

- nálevníci
 - orální bakterie (Selenomonády)
 - spermatozoa
 - krvinky
 - svalová vlákna
-
- histologická barvení

1674-1683

Xavier Bichat 1799

Tkáně!

„V lidském těle vidím různé struktury. Nepotřebuji mikroskop abych jich rozlišil 21! Nazvu je tkáně.

V nemocném těle mají tkáně poškozenou strukturu!“

OTCOVÉ ZAKLADATELÉ A MODERNÍ BUNĚČNÁ TEORIE

Matthias Jacob Schleiden

Všechny organismy jsou složeny z buněk!

- Všechny organismy jsou složeny ze základních jednotek – buněk a jejich produktů
- Nové buňky vznikají pouze dělením stávajících buněk
- Buňky představují termodynamicky otevřený systém
- Dědičná informace se přenáší na dceřiné generace
- Buňky se neliší v základním strukturním a chemickém složení

Theodor Schwann

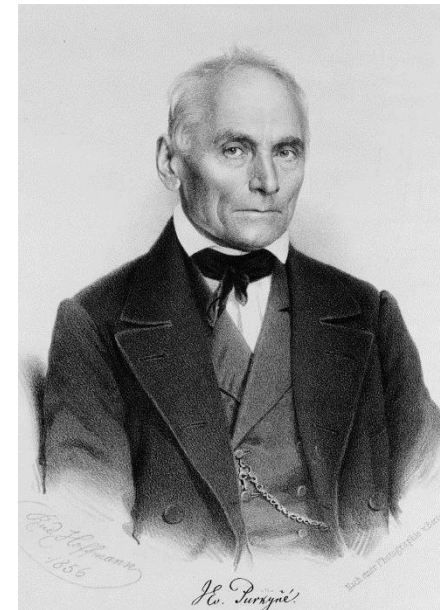
J.E.P.

Rudolf Virchow

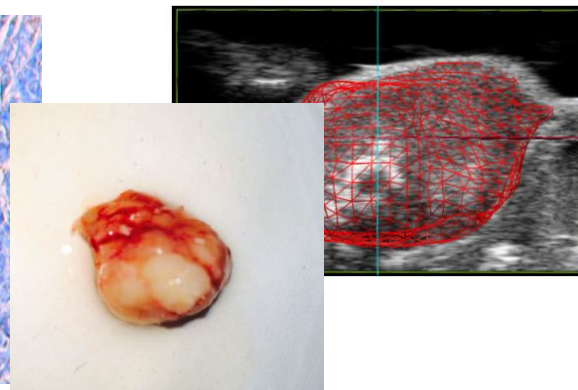
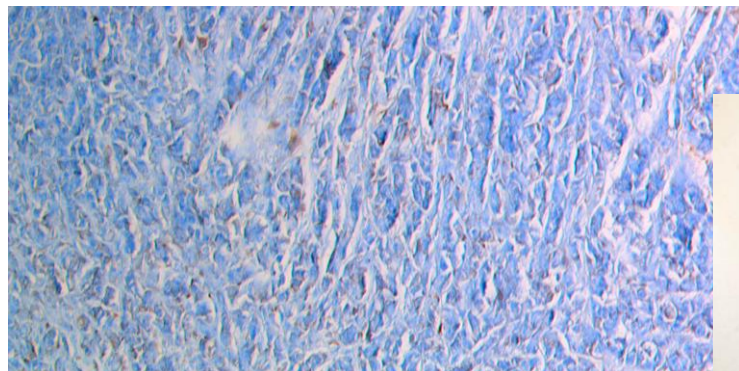
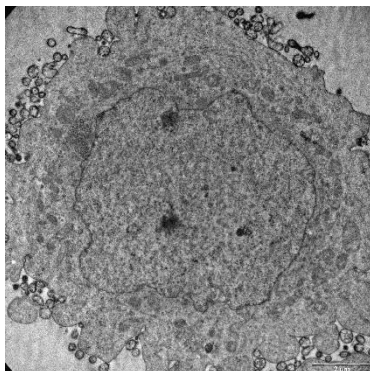
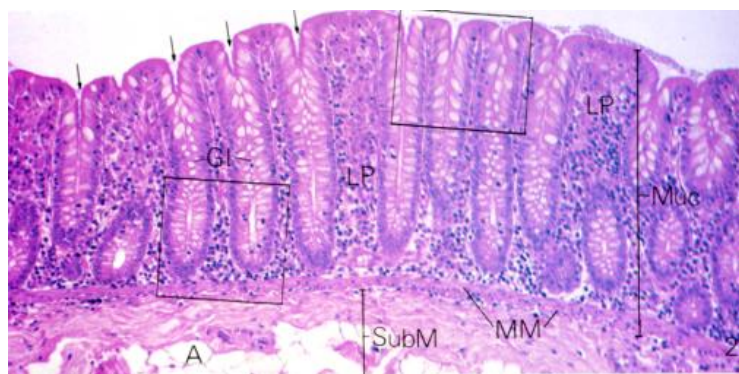
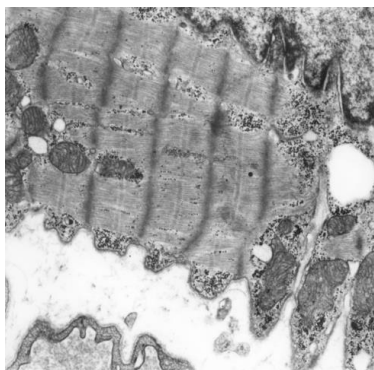
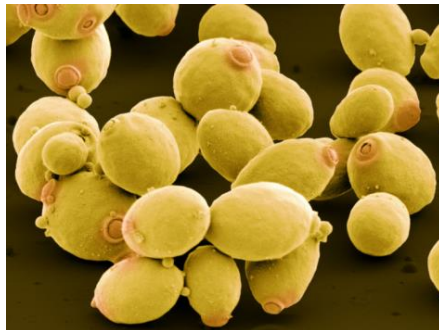

Omnis cellula e cellula!

Robert Remak

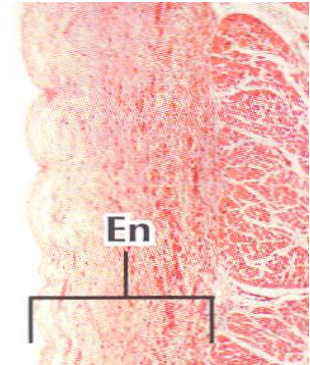
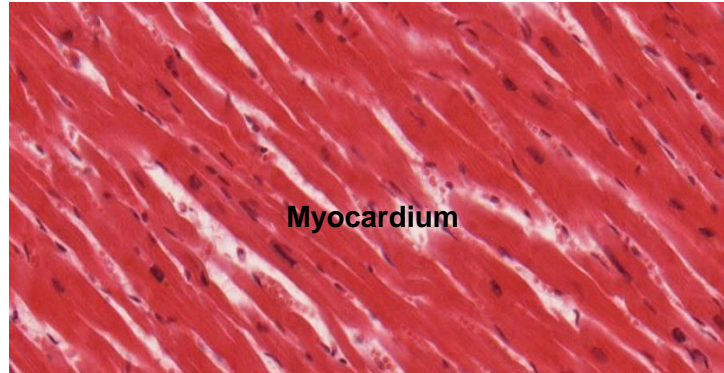
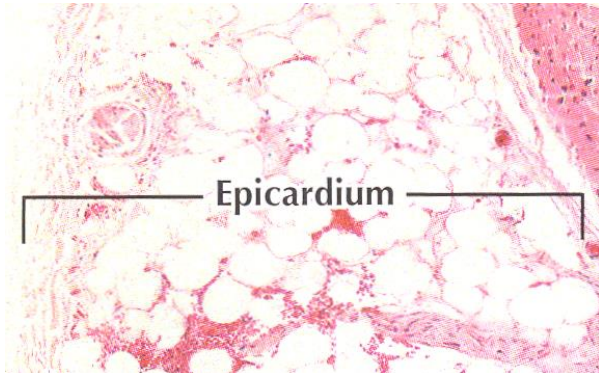
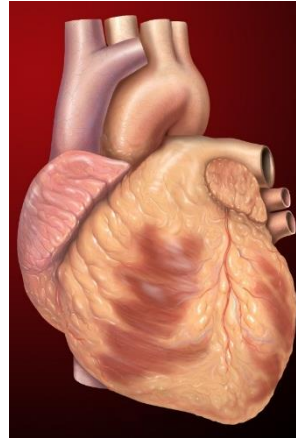

OBDIVUHODNÁ VARIABILITA BUNĚK SDÍLI STEJNÉ PRINCIPY

TKÁNĚ A ORGÁNY

- **6×10^{13} buněk** více než **200** různých typů
- **Tkáně:** funkční, trojrozměrné, organizované seskupení morfologicky podobných **buněk a jejich produktů a derivátů**
- **Orgány:** strukturní a funkční uspořádání tkání

Parenchym: vlastní funkční tkáň konkrétního orgánu
(jaterní, plicní, pankreatický, ledvinový parenchym)

Stroma: okolní podpurná, intersticiální tkáň

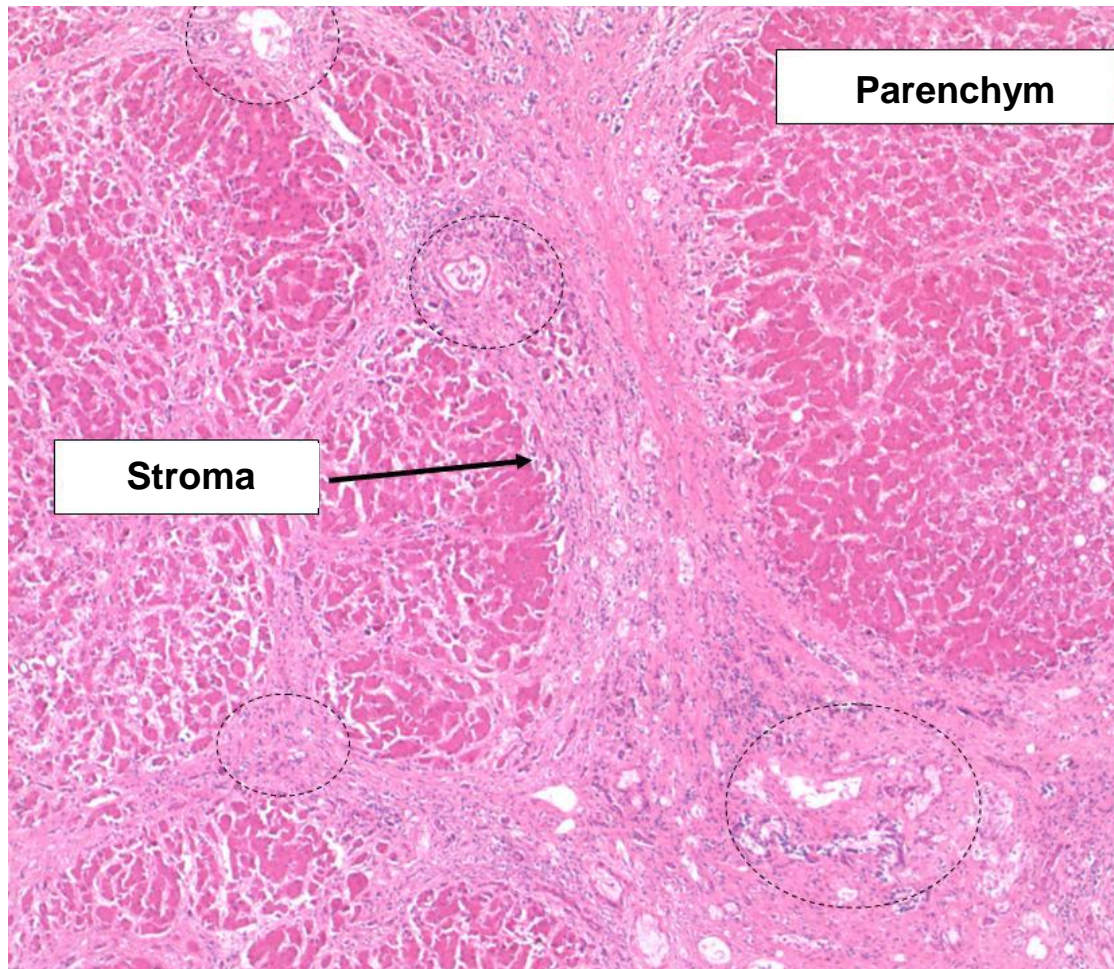
Příklad: jaterní tkáň

Parenchym:
Funkční komponenta

- Hepatocyty
- Sinusoidy a přidružené struktury

Stroma:
Podpurná komponenta

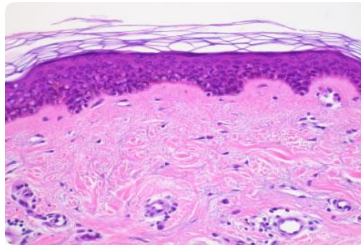
- Vazivo a s ním spojené struktury
- Cévy
- Nervy
- Žlučovody

SOUČASNÁ KLASIFIKACE ZÁKLADNÍCH TYPŮ TKÁNÍ

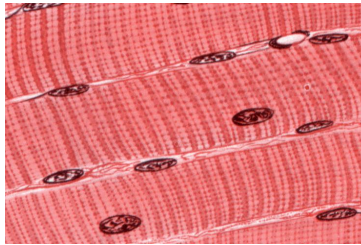
Na základě **morfologických** a **funkčních** znaků

Epitelová

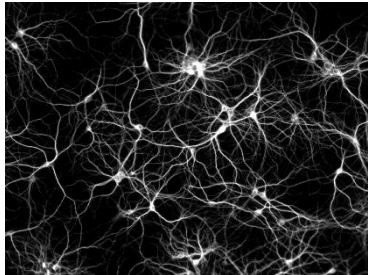
Kontinuální, avaskulární vrstvy buněk s různou funkcí, **orientovaných do volného prostoru**, se specifickými mezibuněčnými spoji a minimem mezibuněčného prostoru a ECM
Deriváty všech tří zárodečných listů

Svalová

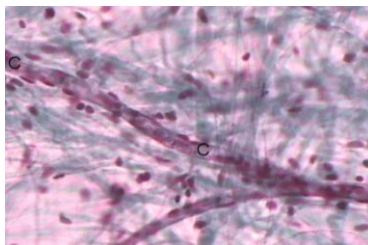
Obsahují myofibrily → **schopnost kontrakce**
Derivát mezodermu - KS, myokard, mezenchymu - HS
Výjimečně ektoderm (např. m. sphincter a m. dilatator pupillae)

Nervová

Neurony a neuroglie
Příjem a přenos **elektrického vzruchu**
Derivát ektodermu, výjimečně mezenchymu (mikroglie)

Pojivová

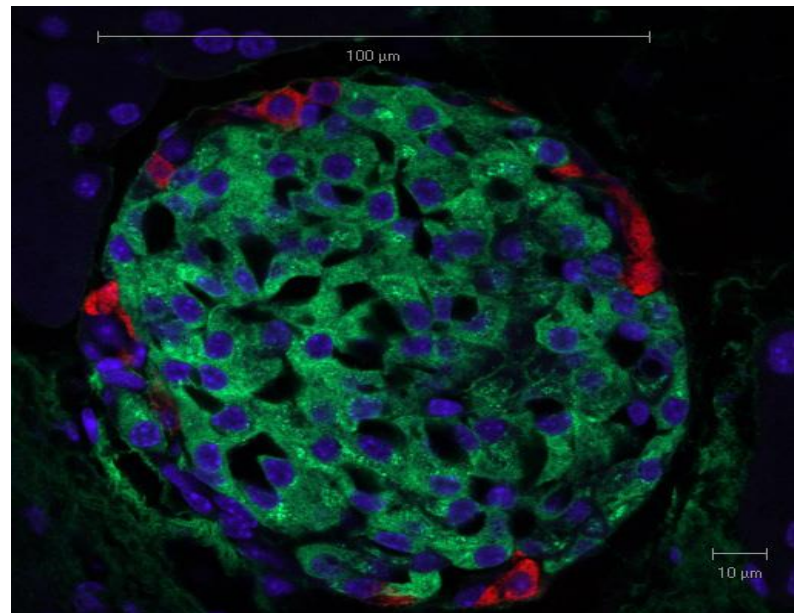
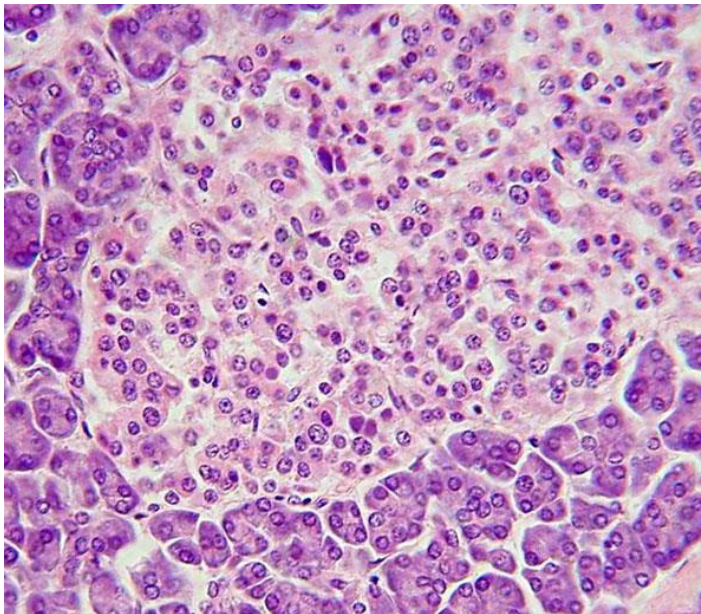
Dominantní přítomnost **extracelulární matrix**
Vazivo, chrupavka, kost, tuková tkáň
Derivát zejména mezenchymu

TKÁŇ A JEJÍ DEFINICE

Funkční, trojrozměrné, organizované seskupení **morfologicky podobných** buněk a jejich produktů a derivátů

**klasická histologická definice tkáně je založena
na mikroskopické vizualizaci**

ZÁKLADNÍ PRINCIPY HISTOGENEZE

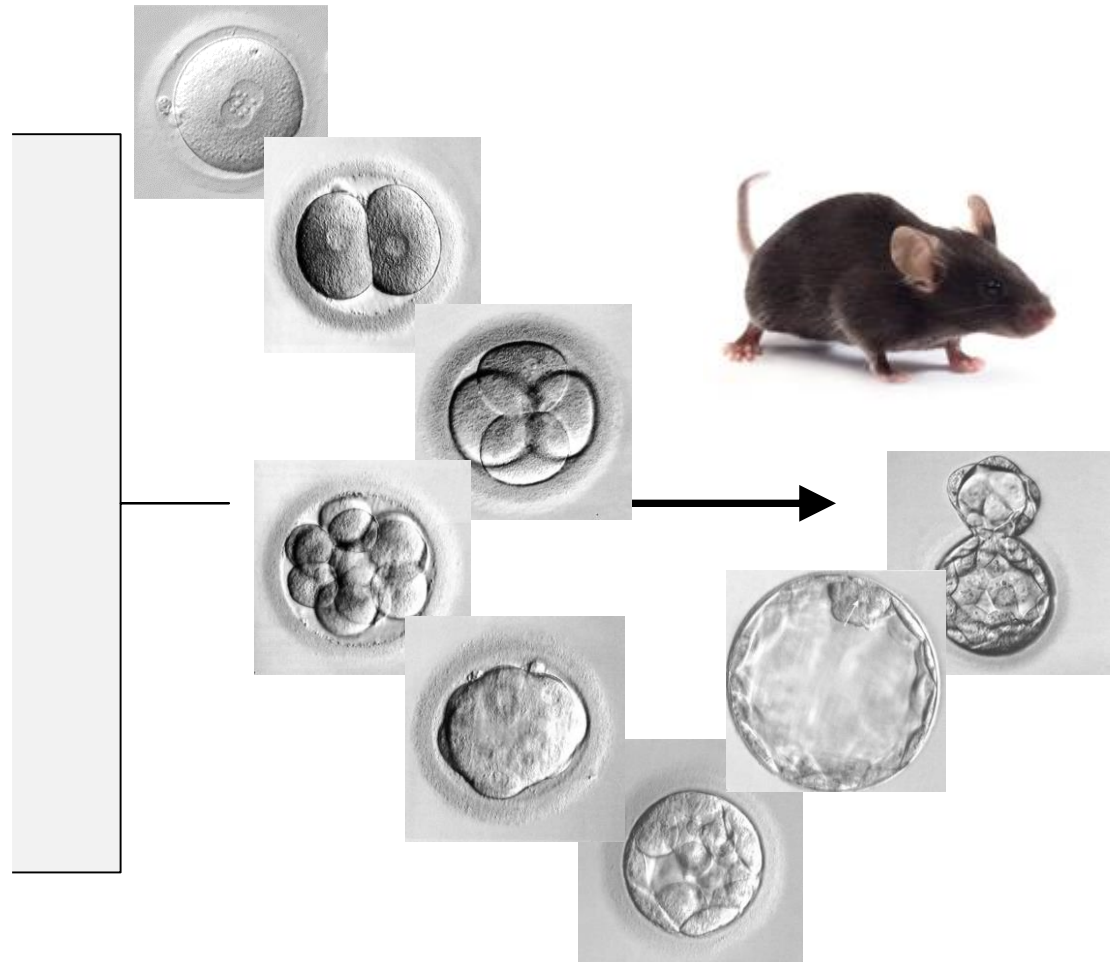
Proliferace

Diferenciace

Migrace

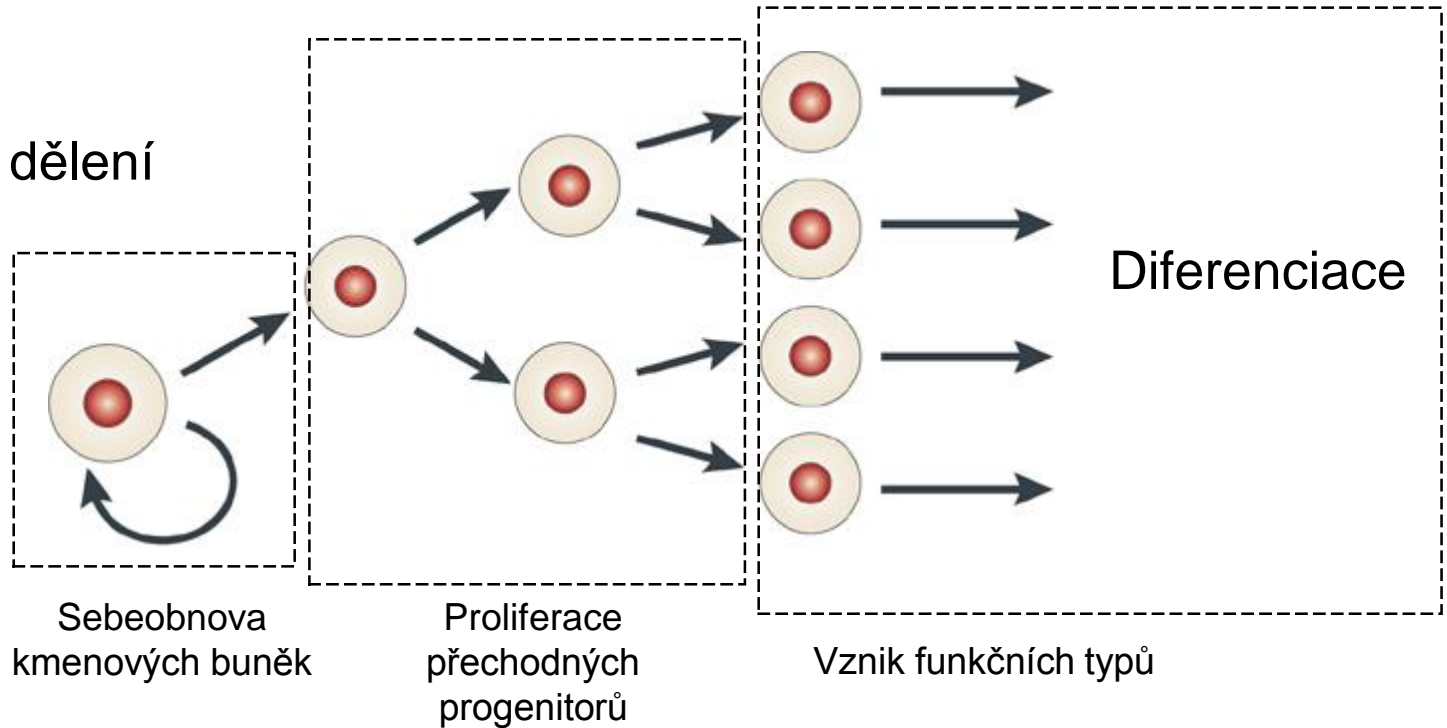
Apoptóza

Definice
tkáňových vzorů

Funkční buňky tkání diferencují z kmenových buněk

Asymetrické dělení

KMENOVÉ BUŇKY SE LIŠÍ V DIFERENCIAČNÍ KAPACITĚ

Totipotence

- Všechny buňky těla včetně extraembryonálních tkání
- Zygota, blastomery a raná stádia embryogeneze

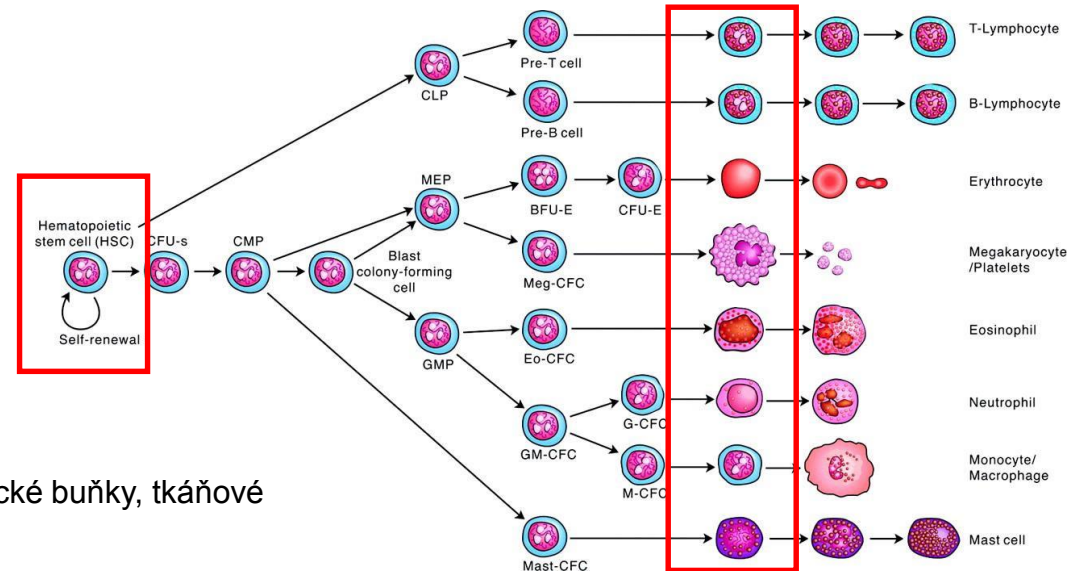
Pluripotence

- Všechny buňky těla s výjimkou trofoblastu
- Blastocysta – *Inner cell mass* - ICM (embryoblast)

Multipotence

- Různé buněčné typy v rámci tkáně
- Mesenchymální SC, hematopoietické SC

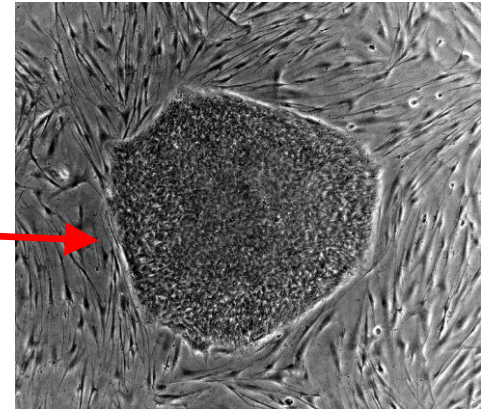
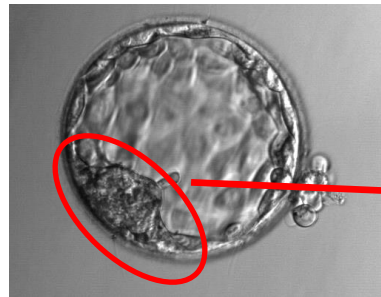
Oligo- a unipotence

- Jeden nebo několik buněčných typů – hematopoietické buňky, tkáňové prekurzory (obnova epitelů apod.)

KMENOVÉ BUŇKY V ORGANISMU

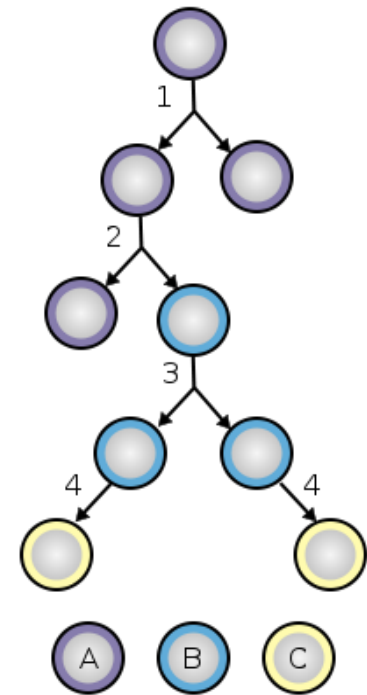
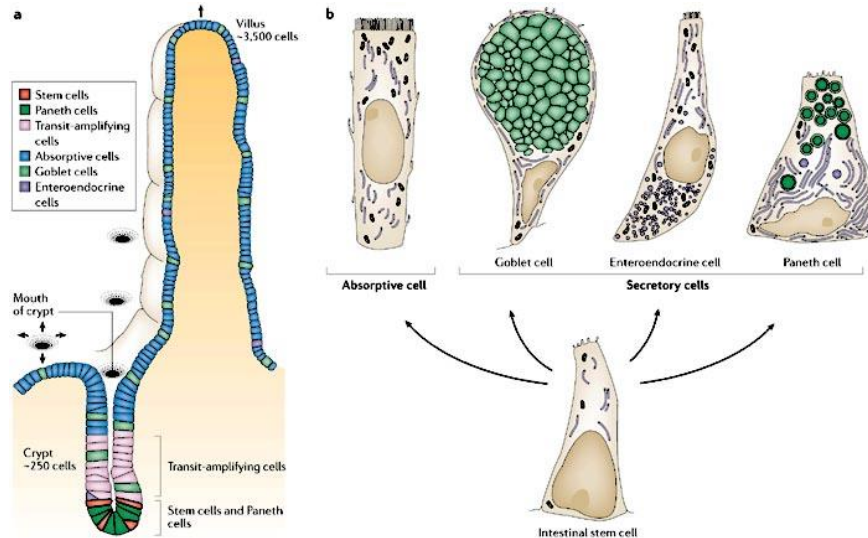
Embryonální kmenové buňky (ESCs)

- odvozeny z embryoblastu (ICM) blastocysty
- pluripotentní
- model rané embryogeneze a histogeneze, význam pro regenerativní medicínu

Tkáňové (adultní) kmenové buňky

- regenerace a obnova tkání
- GIT, CNS, mesenchym
- regenerativní medicína, nádorová biologie

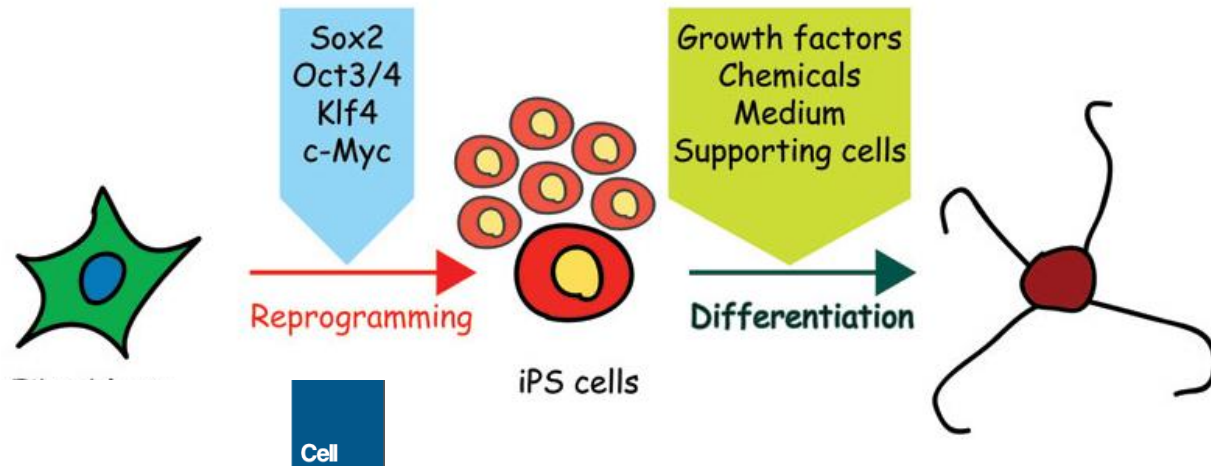
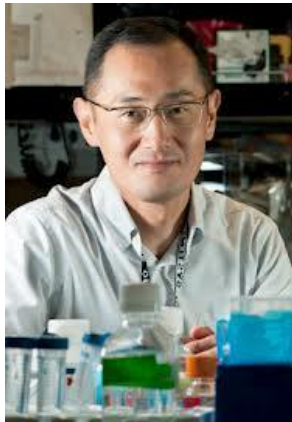

Nobel prize 2012

Indukované pluripotentní kmenové buňky (IPSc)

- dospělá diferencovaná buňka (fibroblast) je dediferencovaná do pluripotentního stavu (reprogramována)
- diferenciace do žádaného buněčného typu
- regenerativní medicína, buněčná a genová terapie

Induction of Pluripotent Stem Cells from Mouse Embryonic and Adult Fibroblast Cultures by Defined Factors

Kazutoshi Takahashi¹ and Shinya Yamanaka^{1,2,*}

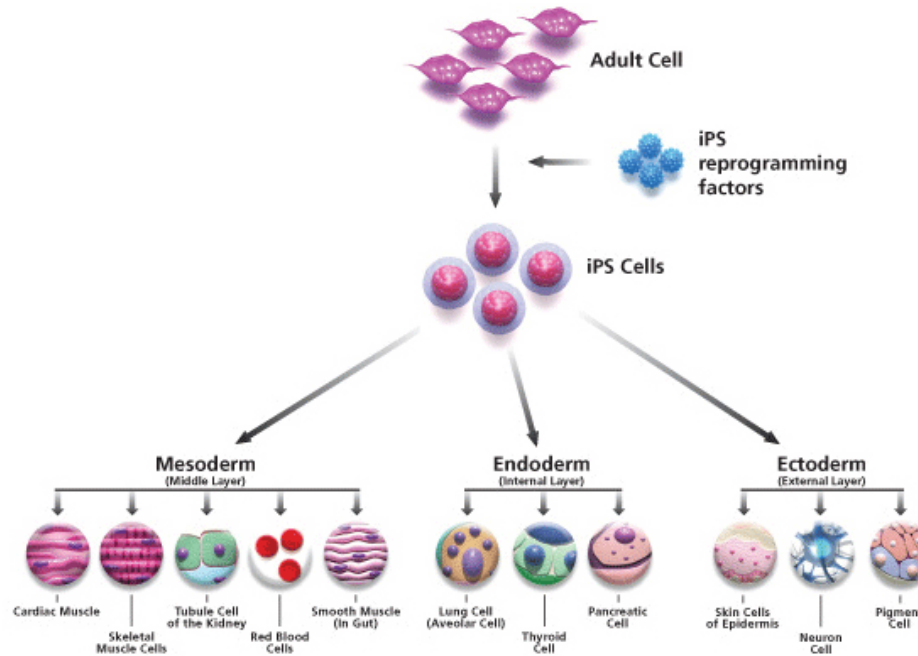
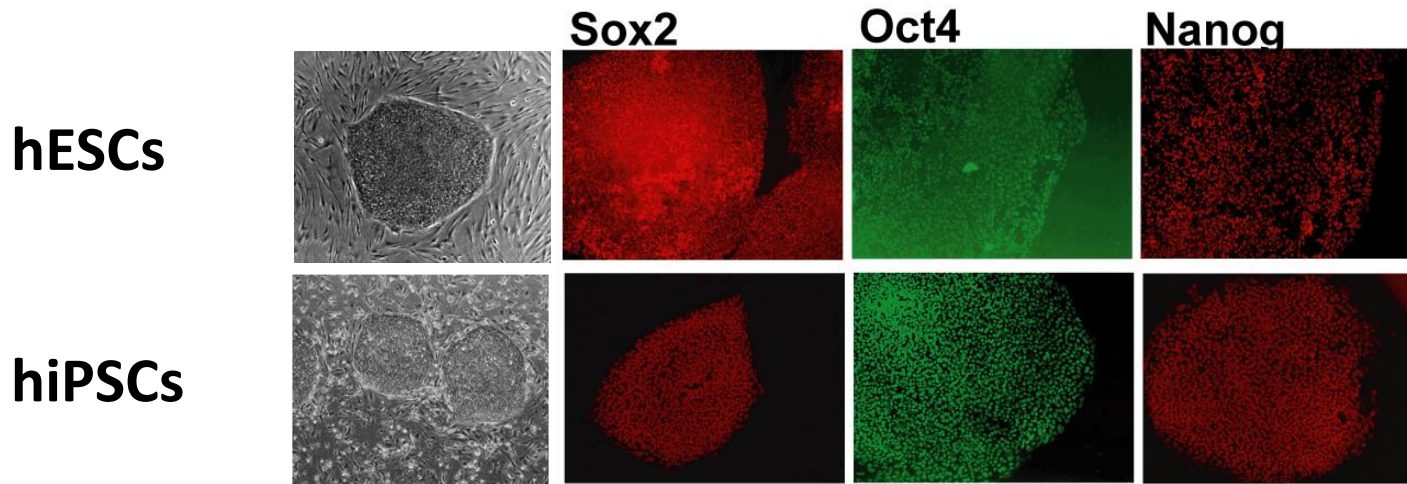
¹Department of Stem Cell Biology, Institute for Frontier Medical Sciences, Kyoto University, Kyoto 606-8507, Japan

²CREST, Japan Science and Technology Agency, Kawaguchi 332-0012, Japan

*Contact: yamanaka@frontier.kyoto-u.ac.jp

DOI 10.1016/j.cell.2006.07.024

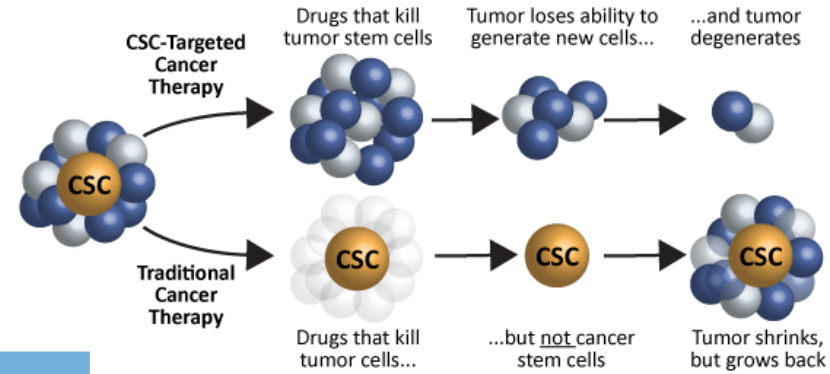
iPSCs MAJÍ VLASTNOSTI EMBRYONÁLNÍCH KMENOVÝCH BUNĚK

KMENOVÉ BUŇKY NEMUSÍ BÝT VŽDY PŘÁTELSKÉ

Nádorové kmenové buňky

- solidní tumor je vždy heterogenní
- malá populace buněk s charakterem CSC může znovu iniciovat růst tumoru a být příčinou selhání terapie

Tkáňová kmenová buňka

Sebeobnova

Quiescence

Multipotence

Nízká četnost (<1%)

Dlouhá životnost

Rezistence k terapii

Tumorigenicita

Vysoká proliferativní kapacita

Nádorová kmenová buňka

BUNĚČNÁ DIFERENCIACE URČUJE ROZDÍLY MEZI TKÁNĚMI

Příklad: krvetvorba v kostní dřeni

Indukce diferenciacce

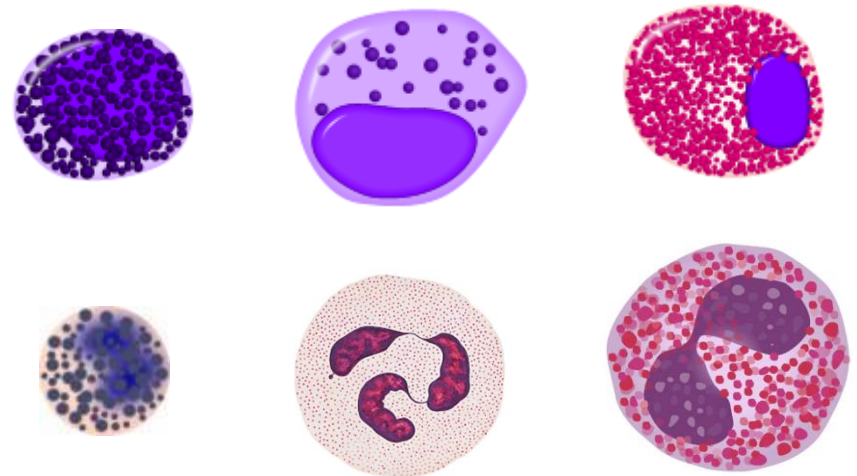
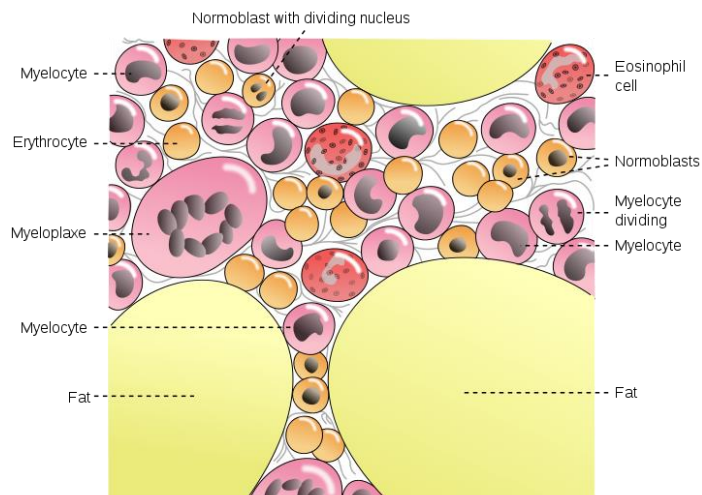

Determinace

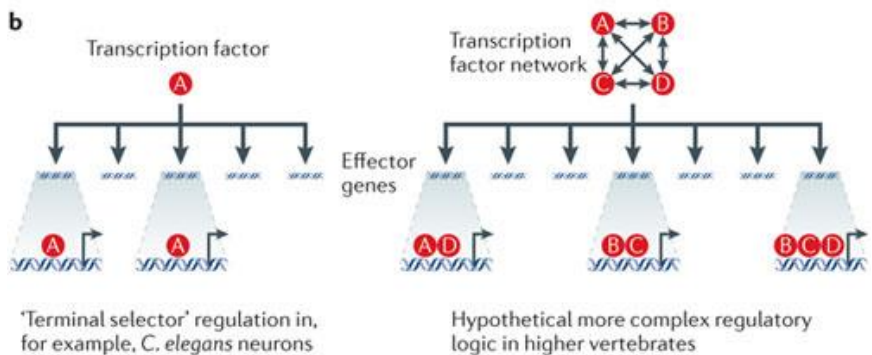
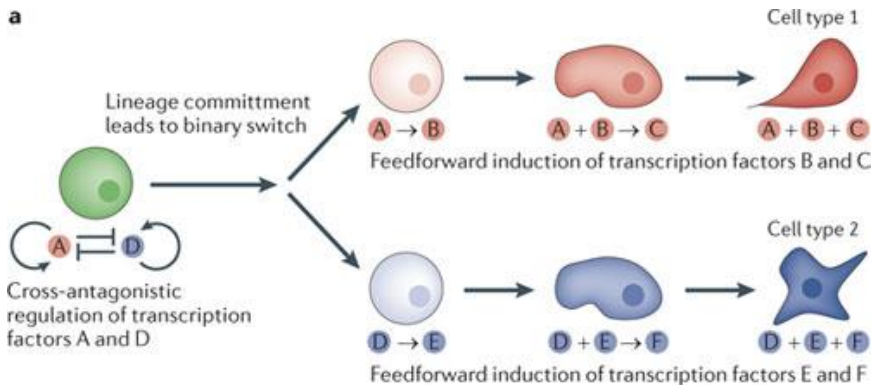
-blast

Terminální diferenciacce

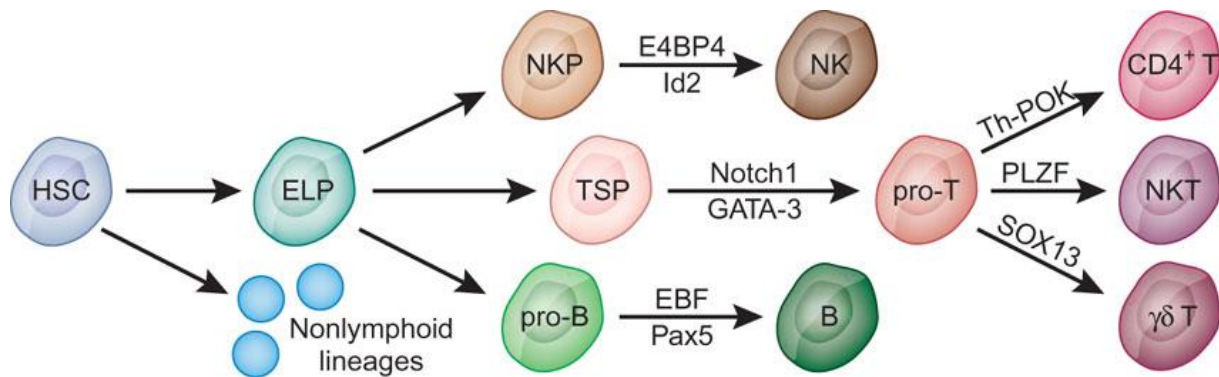
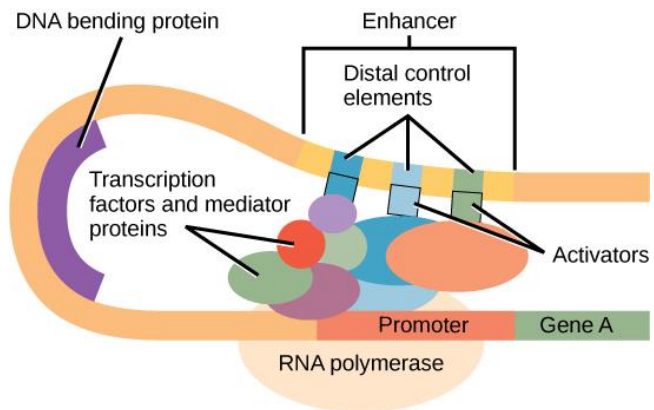
-cyt

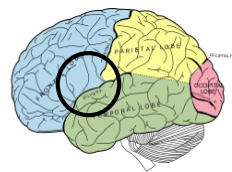
DIFERENCIACE JE URČENA HIERARCHICKOU TRANSKRIPČÍ GENŮ

Nature Reviews | Genetics

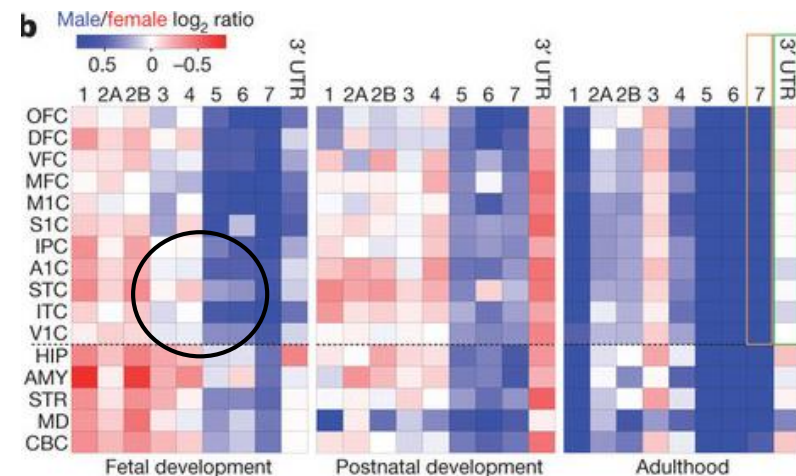
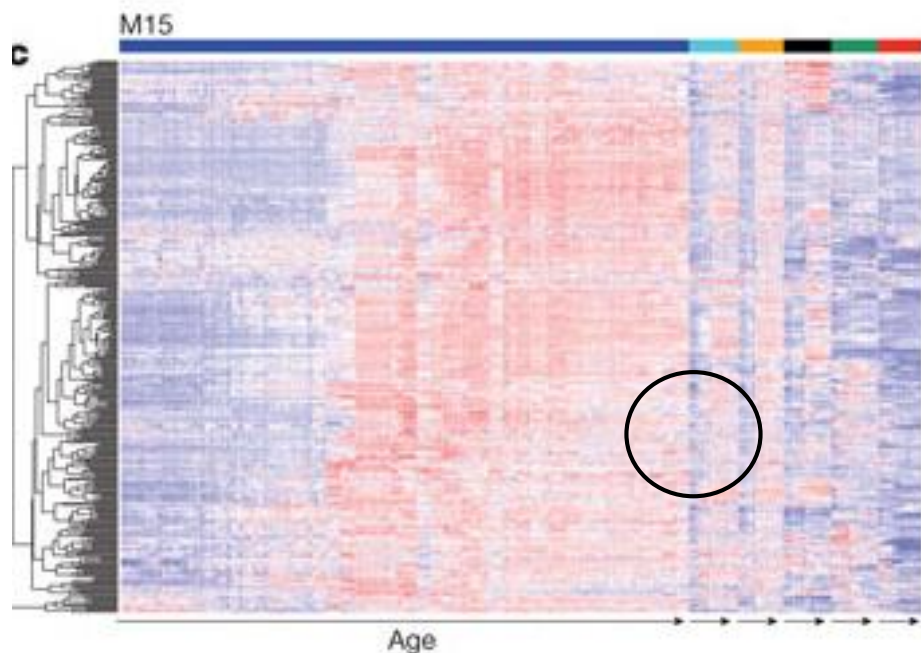

TKÁŇĚ SE LIŠÍ SVÝM GENETICKÝM A EPIGENETICKÝM PROFILEM

Neurocortex

Hippocampus
Amygdala
Striatum
Mediodorsální jádra
Cortex cerebelli

Výslednou stavbu a funkci tkání určuje projev řady strukturních genů – různý v různých lokalizacích i časových úsecích

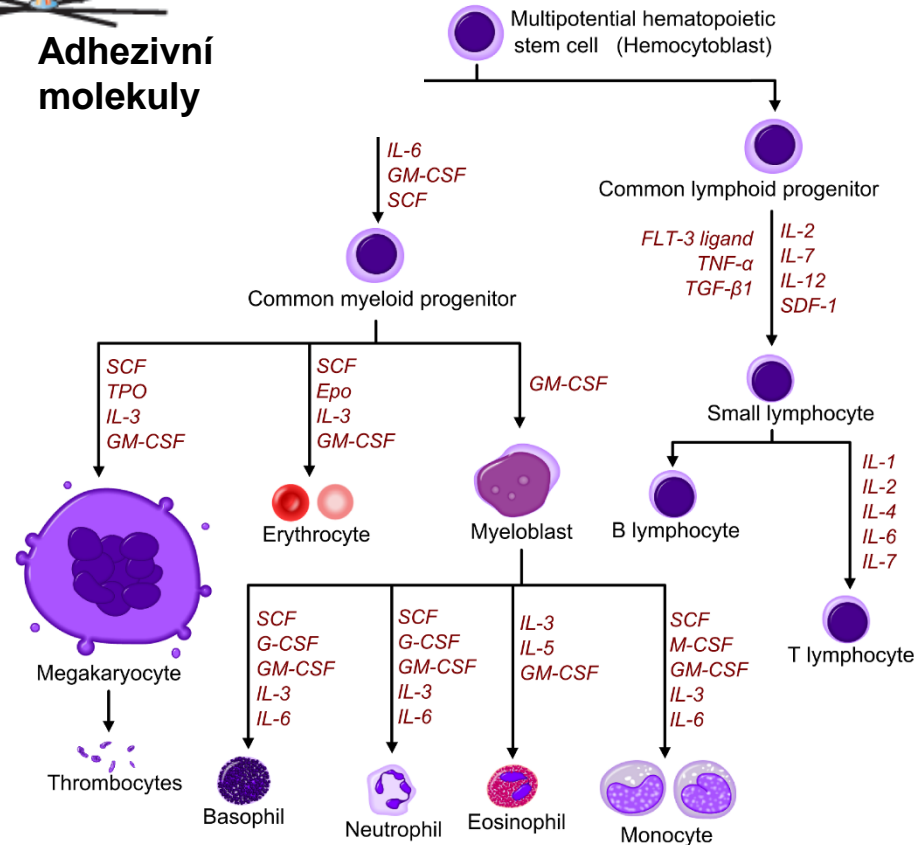
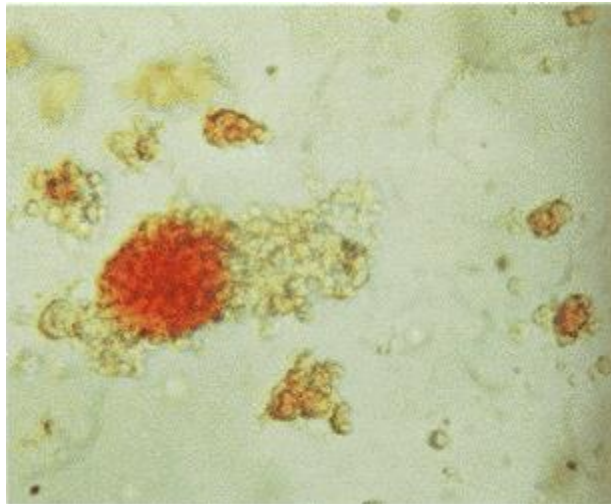
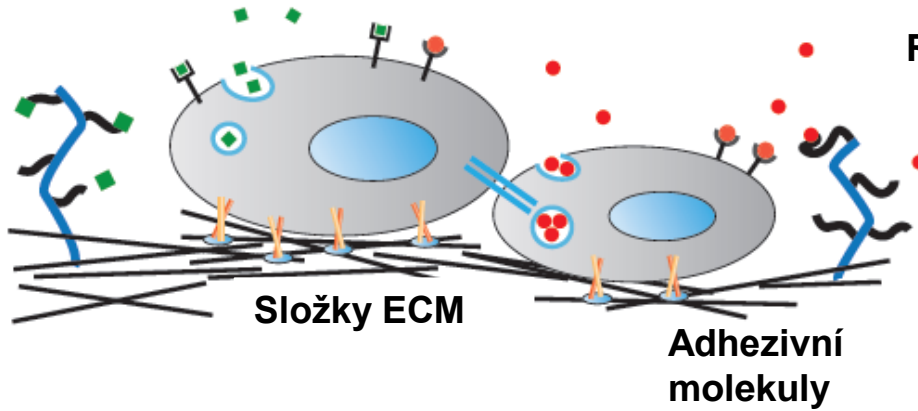
TKÁŇOVOU IDENTITU URČUJÍ I EXTRACELULÁRNÍ MOLEKULY

Příklad: krvetvorba v kostní dřeni

Metaboly

Mezibuněčné interakce

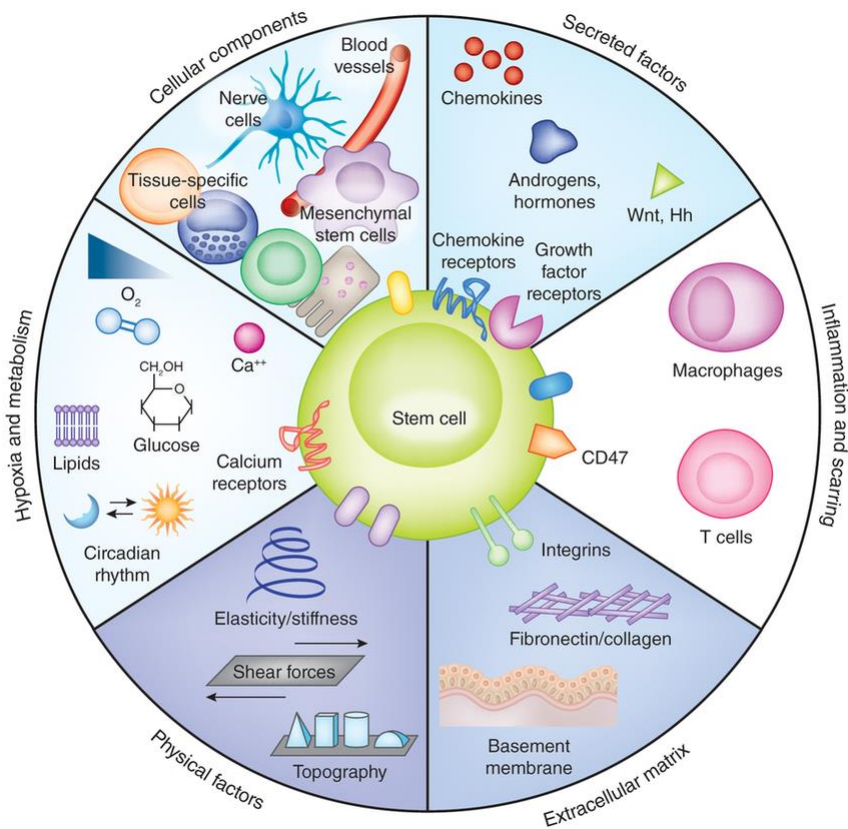
Růstové faktory

MIKROPROSTŘEDÍ URČUJE VLASTNOSTI I STAVBU TKÁNÍ

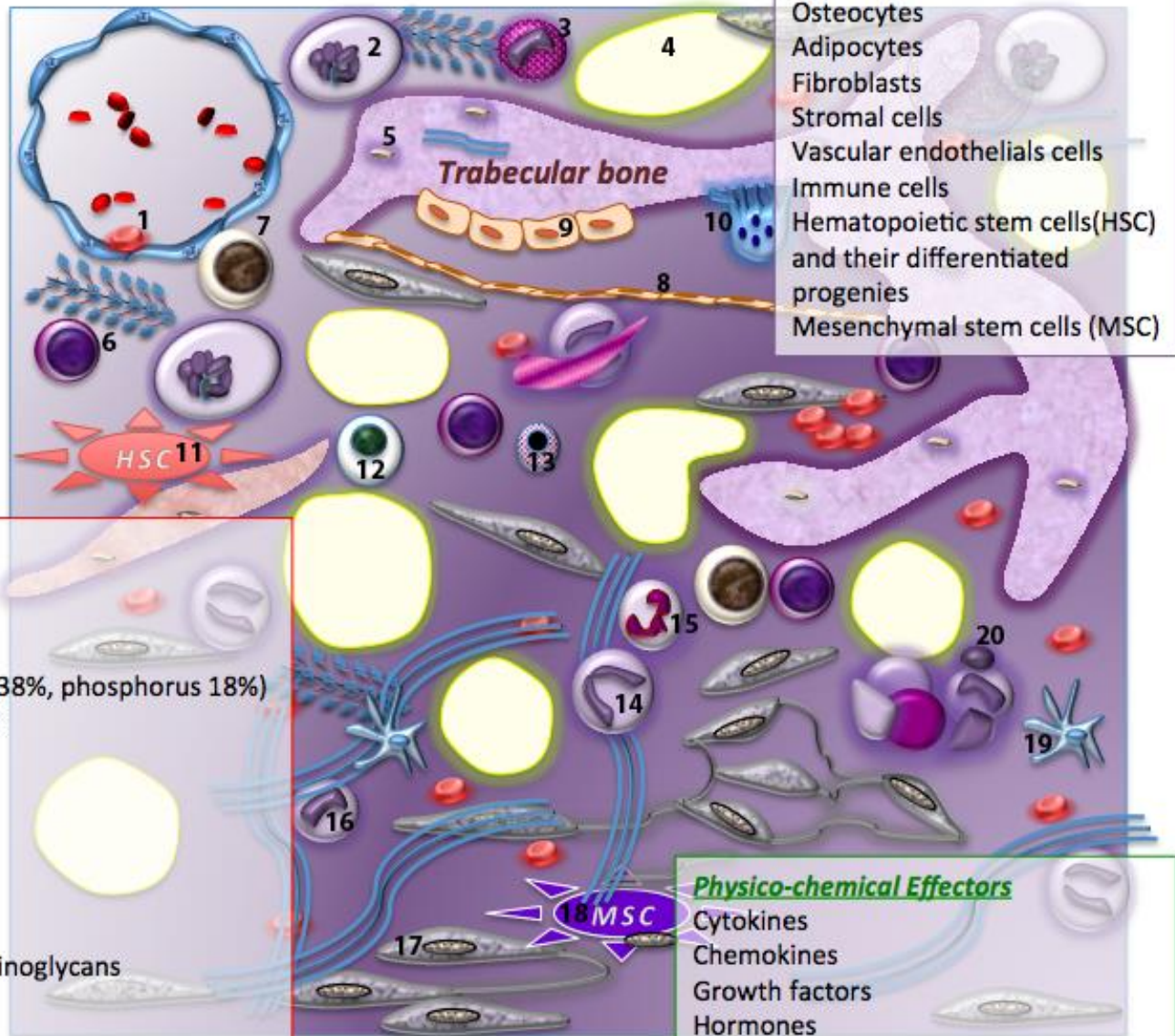
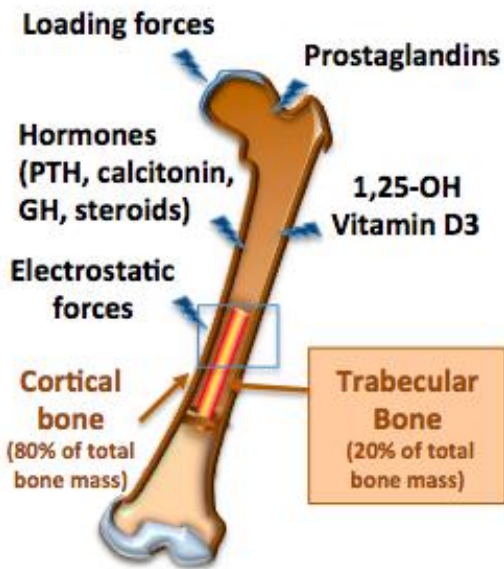
Do vlastní mikroskopické stavby tkání se promítá velké množství **biologických a fyzikálně-chemických** parametrů

Stem cell niche

- Procesy embryonálního vývoje
- Mezibuněčné interakce
- Prostorové uspořádání (dimenzionalita)
- Gradienty morfogenů
- Epigenetický profil
- Dynamika genové exprese
- Parciální tlaky plynů
- Složení ECM
- Mechanická stimulace
- Perfuze a intersticiální toky
- Lokální imunitní odpověď
- Metabolity
- ...

MIKROPROSTŘEDÍ URČUJE VLASTNOSTI I STAVBU TKÁNÍ

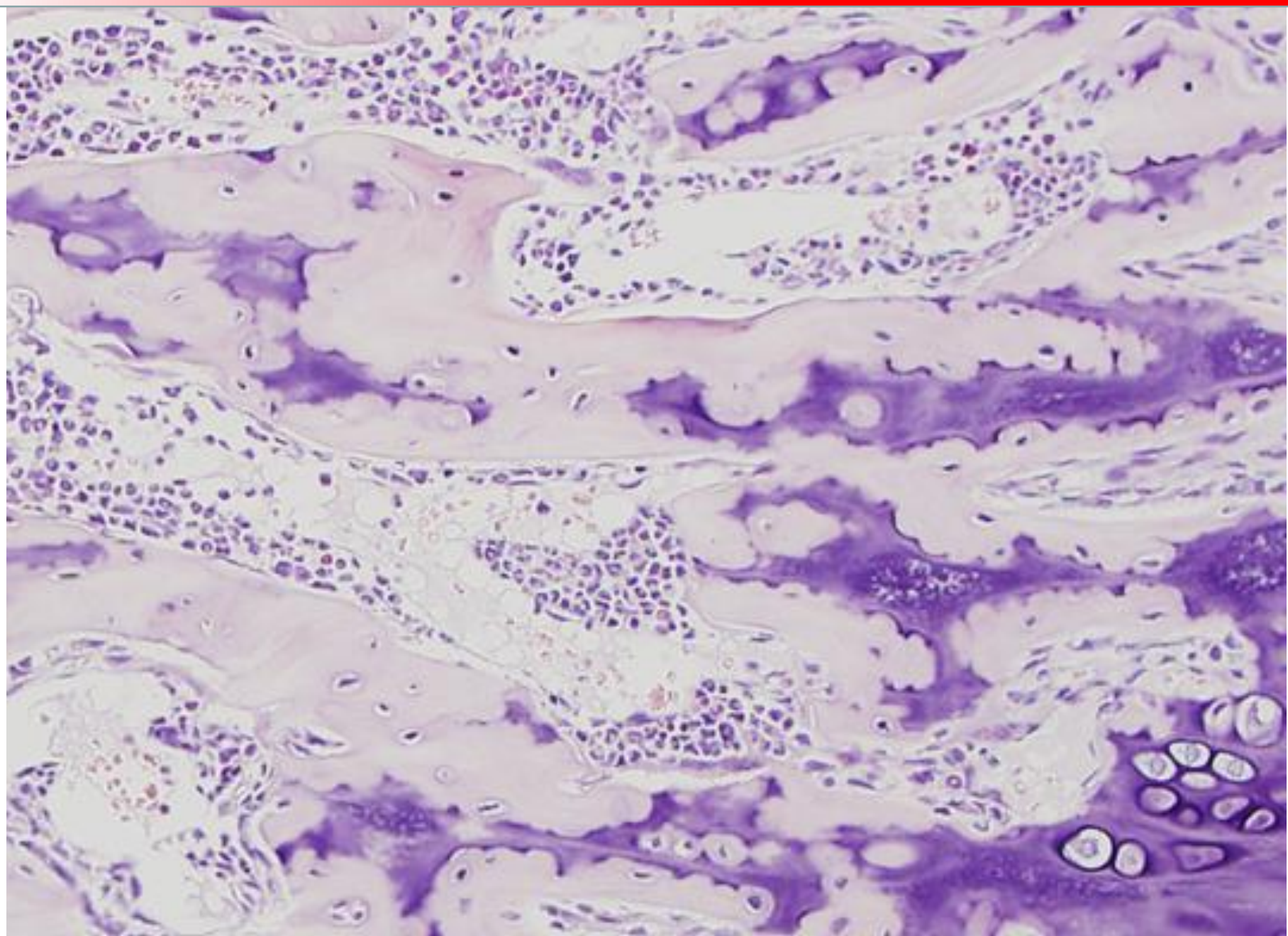

- Osteoclasts
- Osteocytes
- Adipocytes
- Fibroblasts
- Stromal cells
- Vascular endothelial cells
- Immune cells
- Hematopoietic stem cells (HSC) and their differentiated progenies
- Mesenchymal stem cells (MSC)

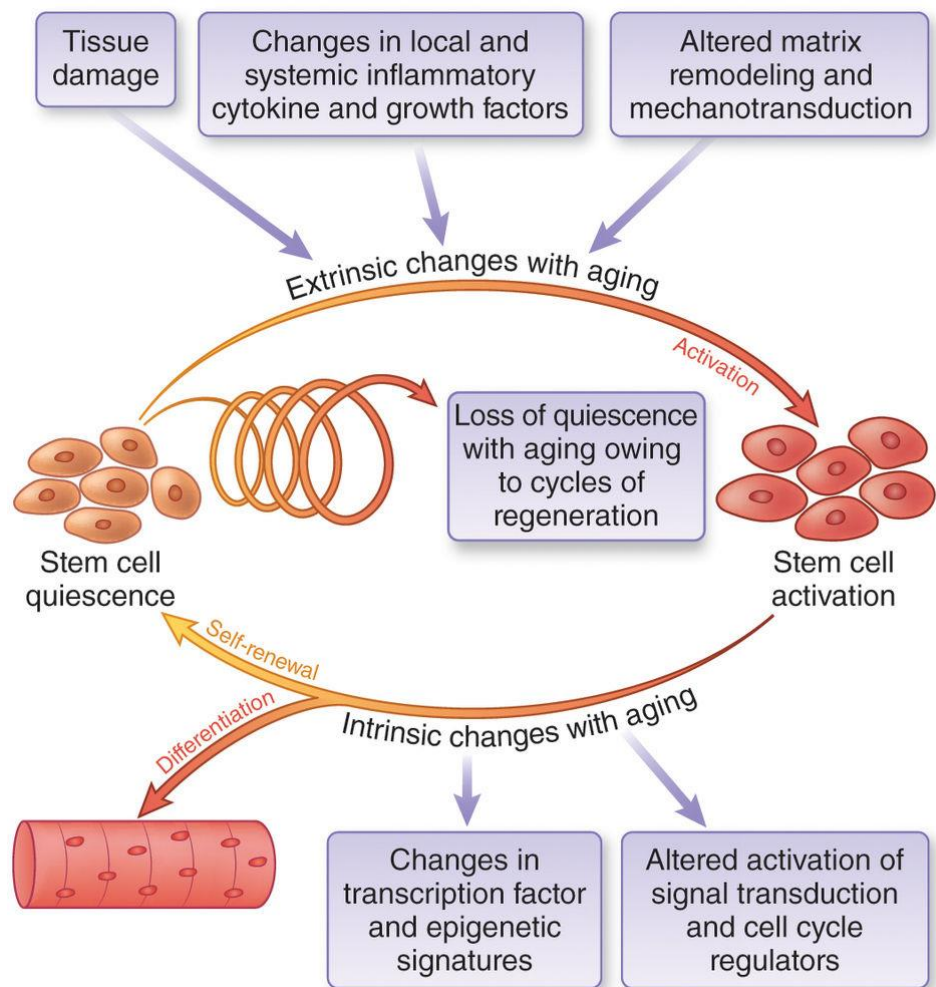
- ECM components**
- Fibronectin
 - Laminin
 - Collagens
 - Apatite crystals (calcium 38%, phosphorus 18%)
 - Bone promoting proteins
 - Bone sialoproteins
 - Osteonectin
 - Osteoprotegerin
 - Osteocalcin
 - Integrins
 - Alcaline Phosphatase
 - Proteoglycans, Glycosaminoglycans
 - Osteopontin
 - MMPs & TIMPs
 - Receptors
 - Adhesion molecules

- Physico-chemical Effectors**
- Cytokines
 - Chemokines
 - Growth factors
 - Hormones
 - Physico-mechanical forces
 - Biochemical regulators (pH, oxygen concentration, nutrients...)

MIKROPROSTŘEDÍ URČUJE VLASTNOSTI I STAVBU TKÁNÍ

MIKROPROSTŘEDÍ JE KLÍČOVÉ PRO TKÁŇOVOU HOMEOSTÁZU

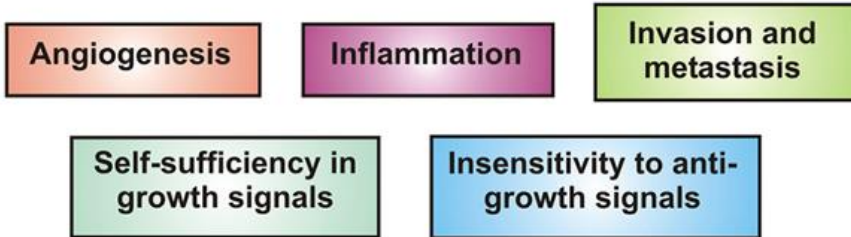
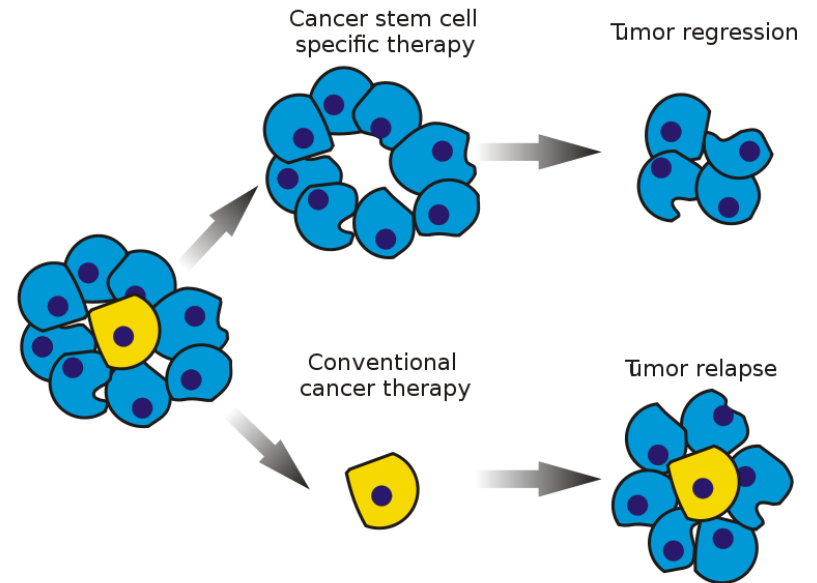
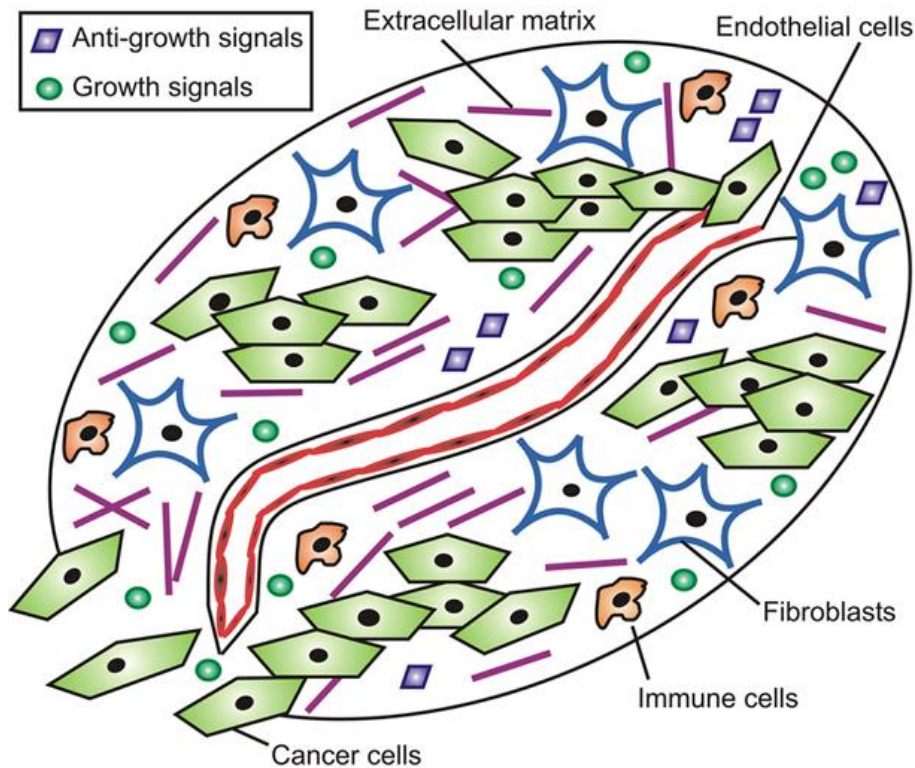
Apoptóza

Regenerace

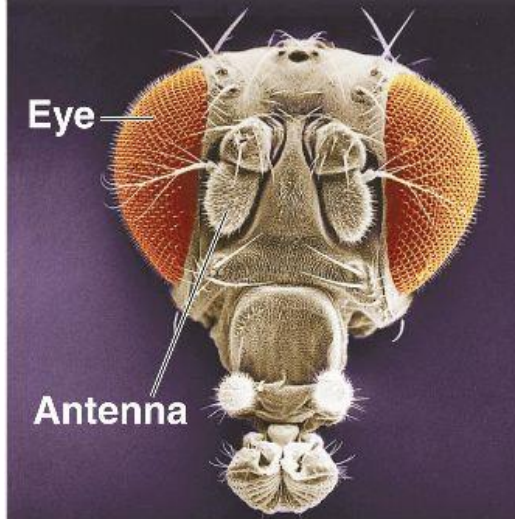
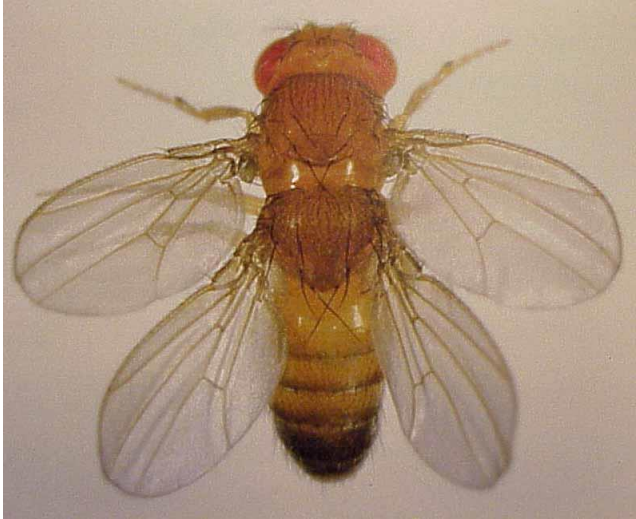
Senescence

Transformace

MIKROPROSTŘEDÍ JE DŮLEŽITÉ V PATOGENEZI

MOLEKULÁRNÍ PRINCIPY HISTOGENEZE

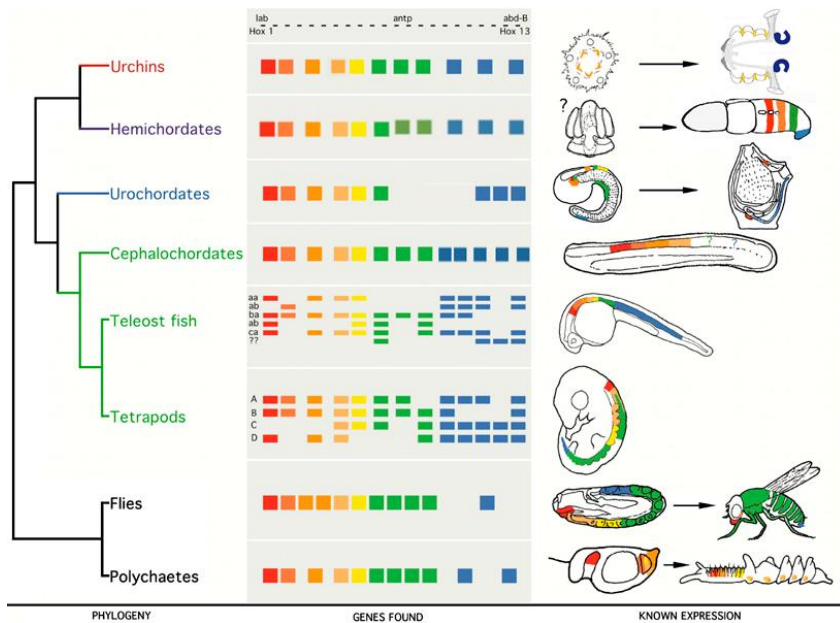
Wild type

Mutant

HOX KOMPLEX A MORFOGENETICKÉ POLE

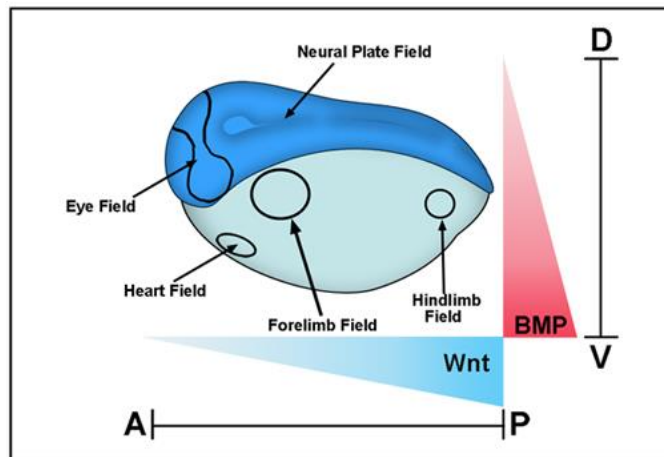
Příklad: Hox komplex
 Vysoce konzervovaná skupina transkripčních faktorů určujících základní stavbu a orientaci těla

Tkáňová diferenciace podél antero-posteriorní osy

Člověk (39 genů)

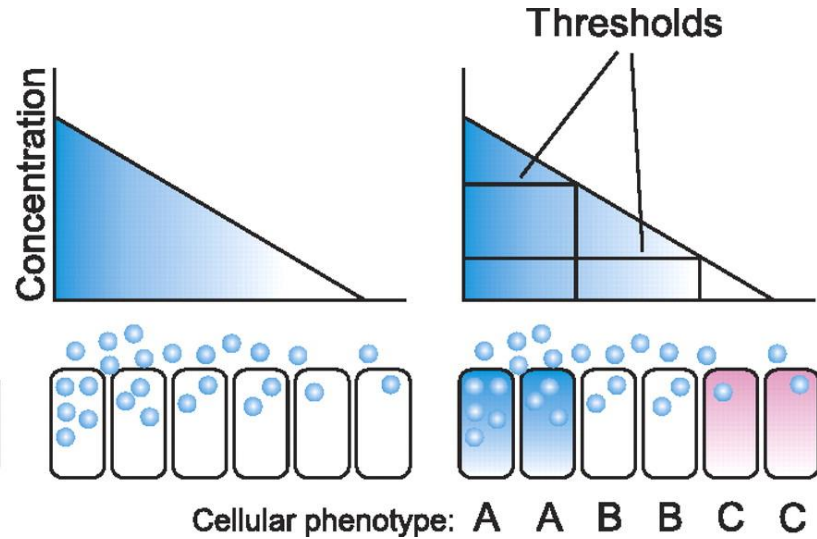
Cluster	Chromozom	Počet Hox genů
HoxA	7	11
HoxB	17	10
HoxC	12	9
HoxD	2	9

doi:10.1038/sj.hdy.6800872

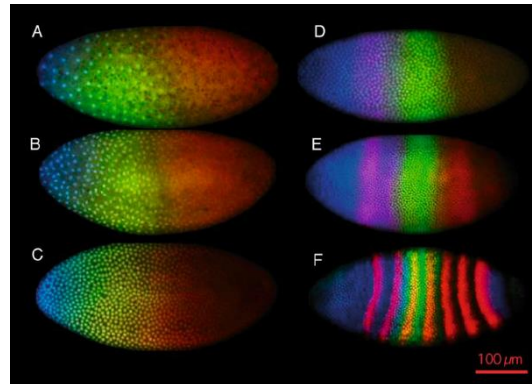
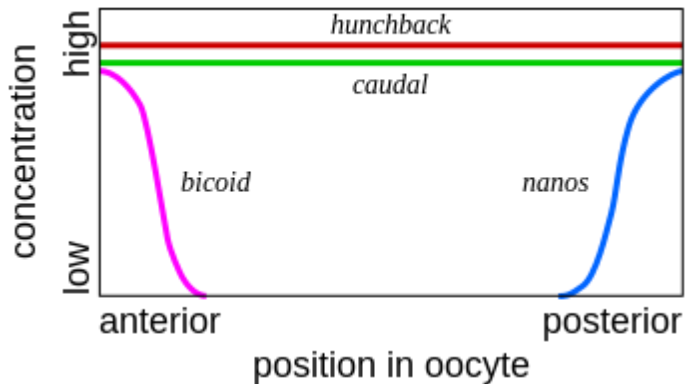

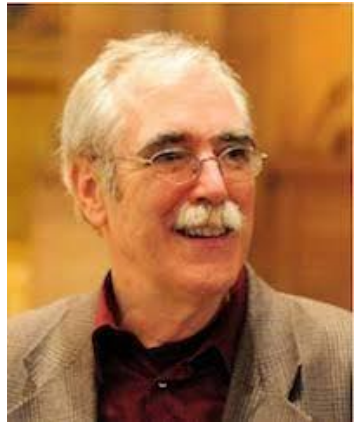
„Genetic control of pattern formation“

mRNA Molecules

Expression patterns of gap and pair-rule genes in *Drosophila* embryos.
DOI: 10.1007/s10577-006-1068-z

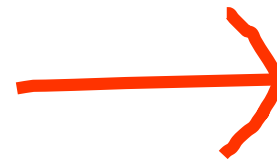
Eric Francis Wieschaus is an American evolutionary developmental biologist and 1995 Nobel Prize-winner.

Three short lectures on embryonic patterning

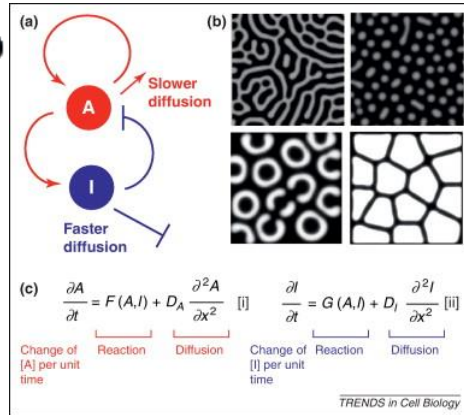
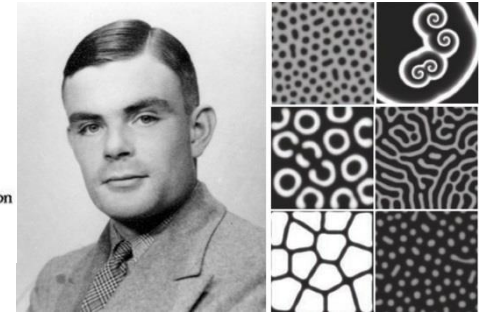
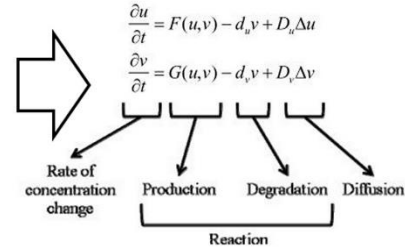

HydePark

PROČ MAJÍ TYGŘI PRUHY?

Reakčně-difúzní systém

THE CHEMICAL BASIS OF MORPHOGENESIS

By A. M. TURING, F.R.S. *University of Manchester*

(Received 9 November 1951—Revised 15 March 1952)

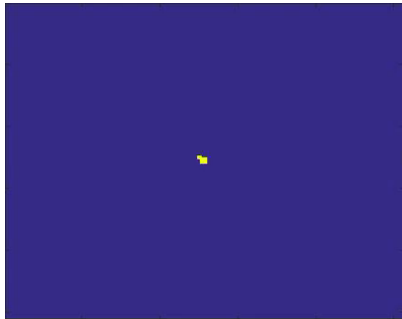
It is suggested that a system of chemical substances, called morphogens, reacting together and diffusing through a tissue, is adequate to account for the main phenomena of morphogenesis. Such a system, although it may originally be quite homogeneous, may later develop a pattern or structure due to an instability of the homogeneous equilibrium, which is triggered off by random disturbances. Such reaction-diffusion systems are considered in some detail in the case of an isolated ring of cells, a mathematically convenient, though biologically unusual system. The investigation is chiefly concerned with the onset of instability. It is found that there are six essentially different forms which this may take. In the most interesting form stationary waves appear on the ring. It is suggested that this might account, for instance, for the tentacle patterns on *Hydra* and for whorled leaves. A system of reactions and diffusion on a sphere is also considered. Such a system appears to account for gastrulation. Another reaction system in two dimensions gives rise to patterns reminiscent of dappling. It is also suggested that stationary waves in two dimensions could account for the phenomena of phyllotaxis.

The purpose of this paper is to discuss a possible mechanism by which the genes of a zygote may determine the anatomical structure of the resulting organism. The theory does not make any new hypotheses; it merely suggests that certain well-known physical laws are sufficient to account for many of the facts. The full understanding of the paper requires a good knowledge of mathematics, some biology, and some elementary chemistry. Since readers cannot be expected to be experts in all of these subjects, a number of elementary facts are explained, which can be found in text-books, but whose omission would make the paper difficult reading.

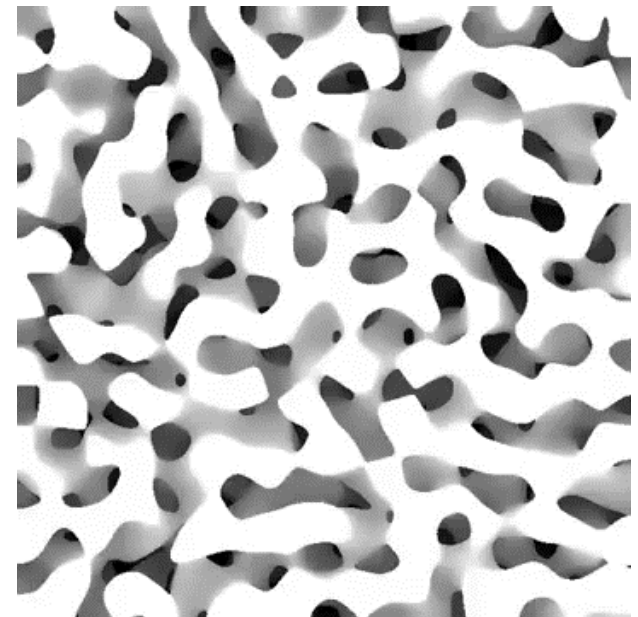
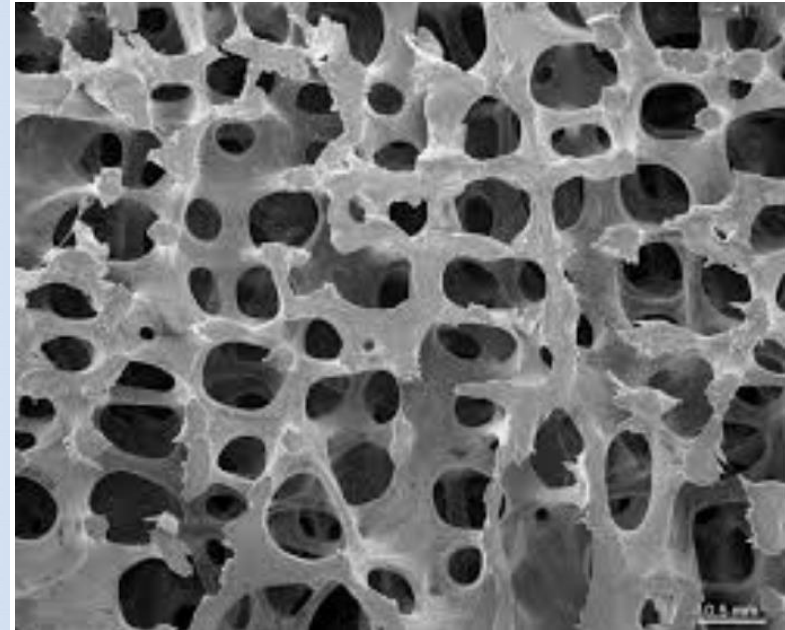
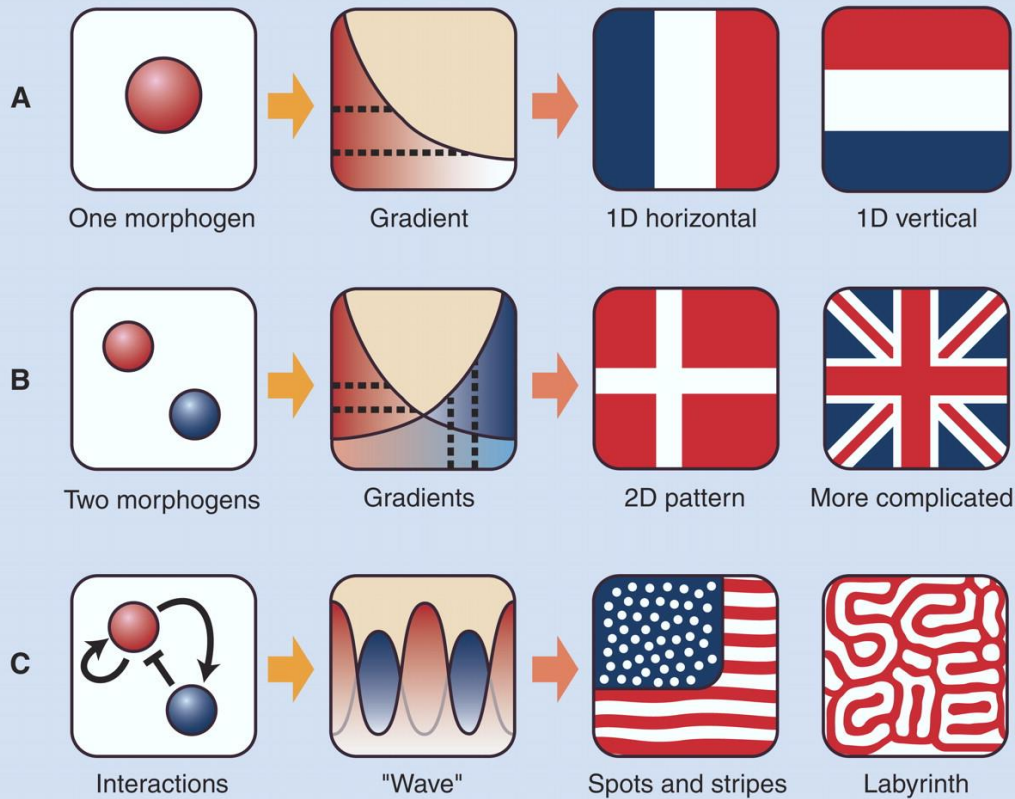
1. A MODEL OF THE EMBRYO. MORPHOGENS

In this section a mathematical model of the growing embryo will be described. This model will be a simplification and an idealization, and consequently a falsification. It is to be hoped that the features retained for discussion are those of greatest importance in the present state of knowledge.

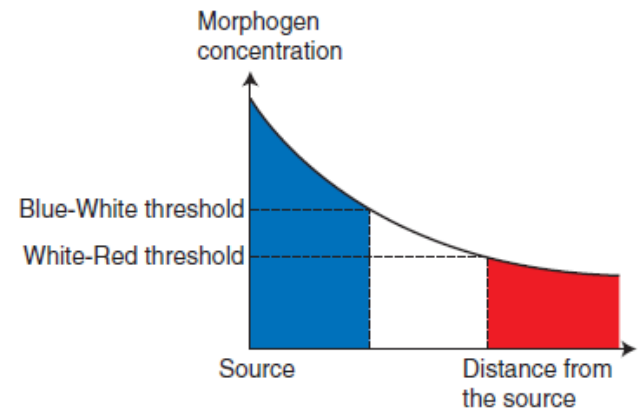
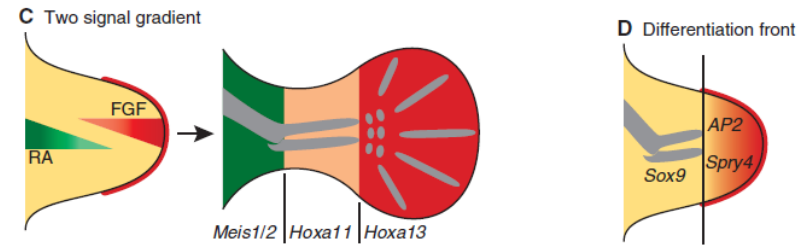
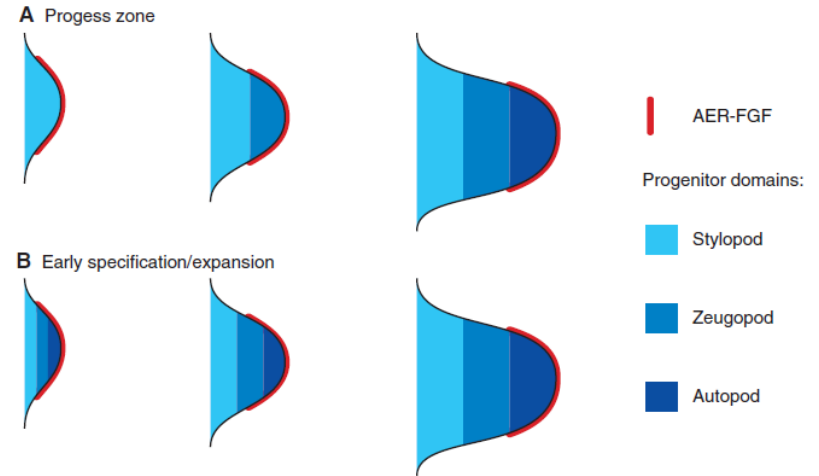
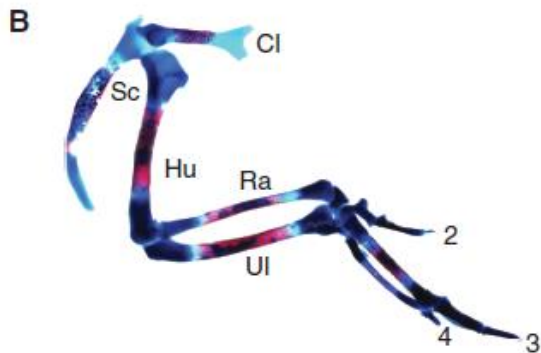
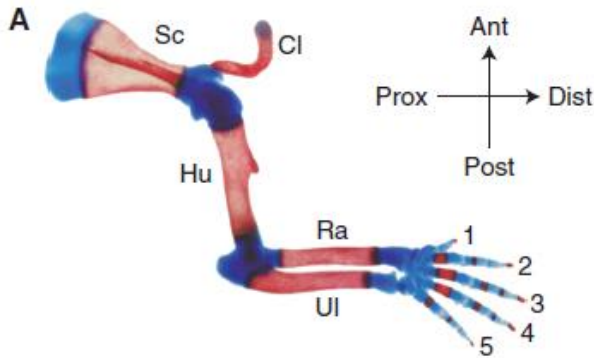
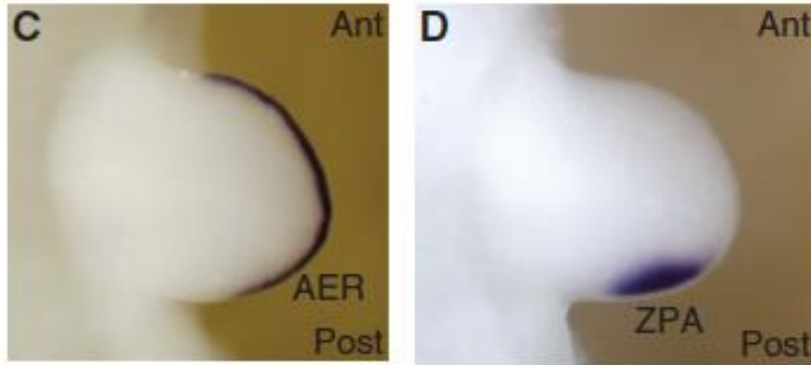
The model takes two slightly different forms. In one of them the cell theory is recognized but the cells are idealized into geometrical points. In the other the matter of the organism is imagined as continuously distributed. The cells are not, however, completely ignored, for various physical and physico-chemical characteristics of the matter as a whole are assumed to have values appropriate to the cellular matter.

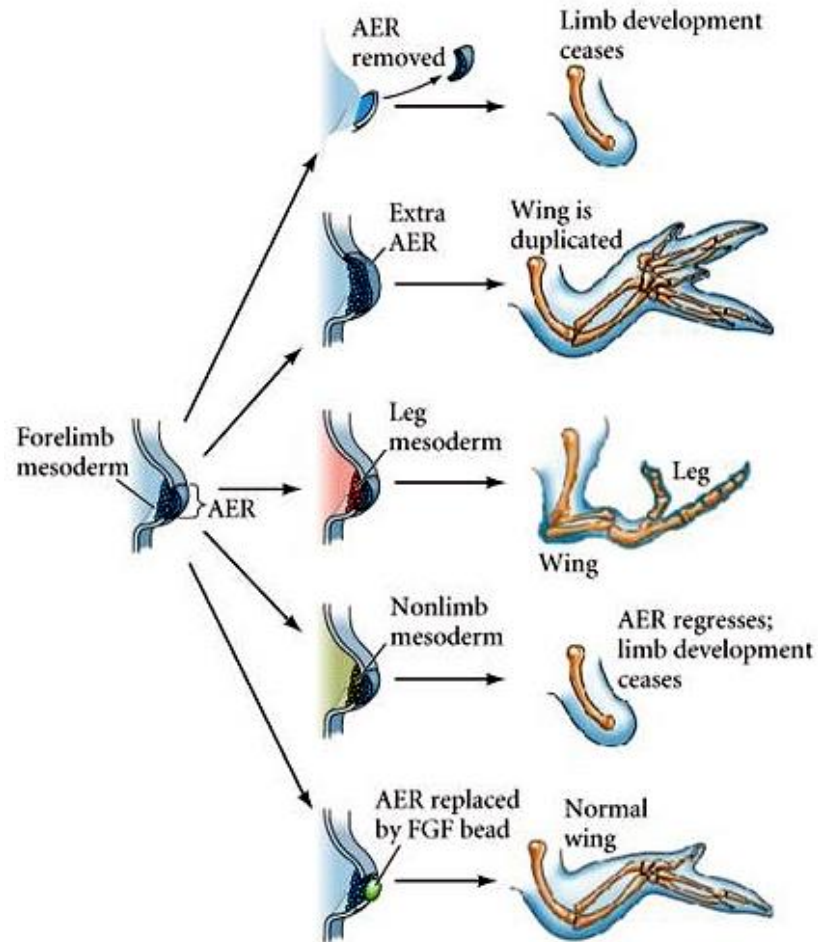
ODPOVĚĎ NA MORFOGENY URČUJE TKÁŇOVÉ VZORY

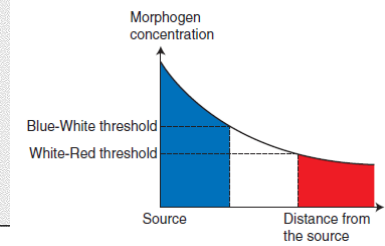
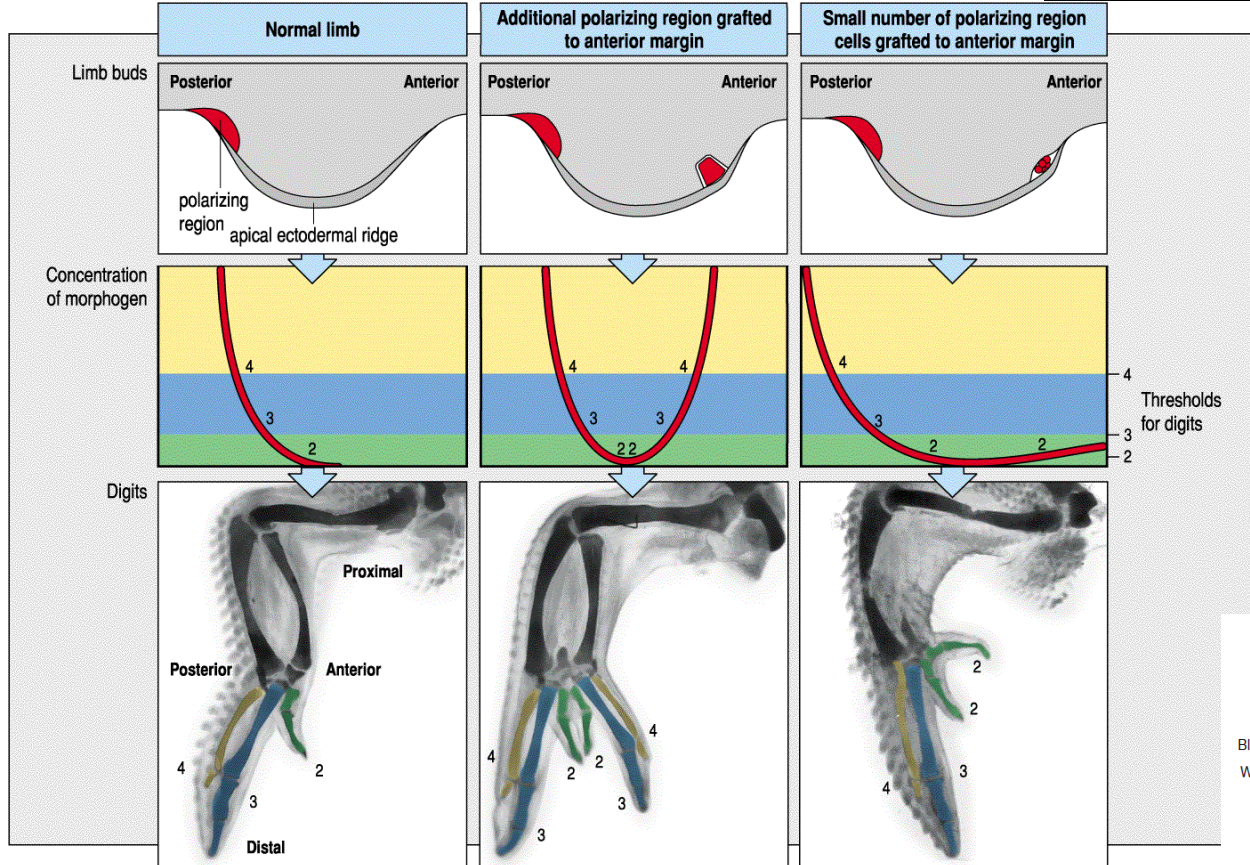
TEMPORO-SPACIÁLNÍ EXPRESE RŮZNÝCH REGULÁTORŮ URČUJE FINÁLNÍ LOKALIZACI, ORIENTACI A MORFOLOGII TKÁNÍ A ORGÁNŮ

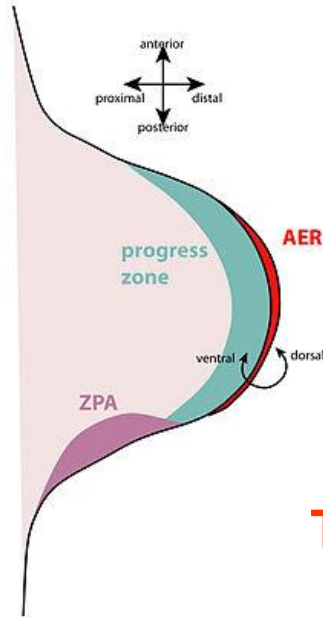
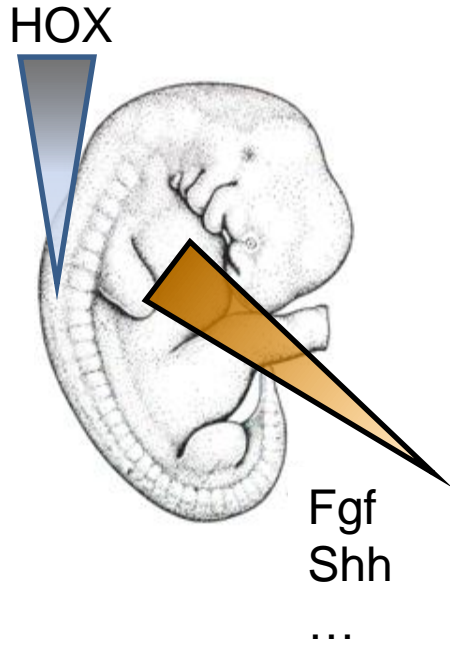
MANIPULACE S AER NEBO ZPA MĚNÍ VÝVOJOVÉ INSTRUKCE

RŮST KONČETIN DEFINUJÍ GRADIENTY MORFOGENŮ Z AERA A ZPA

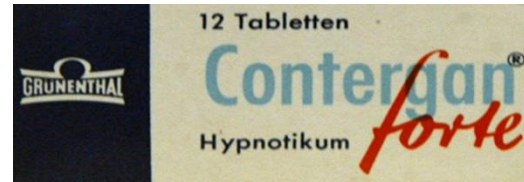
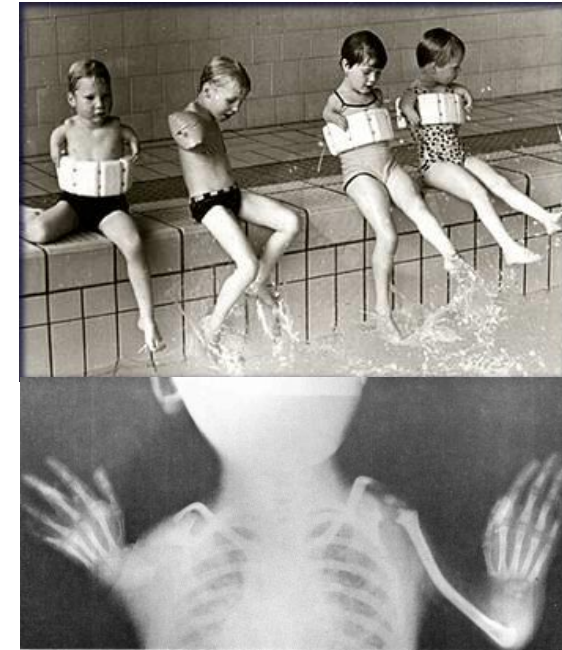
THALIDOMID

Proliferace

Vaskularizace

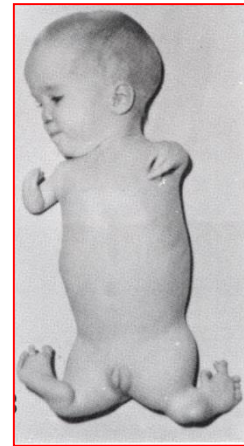
Thalidomid

Thalidomidová embryopatie

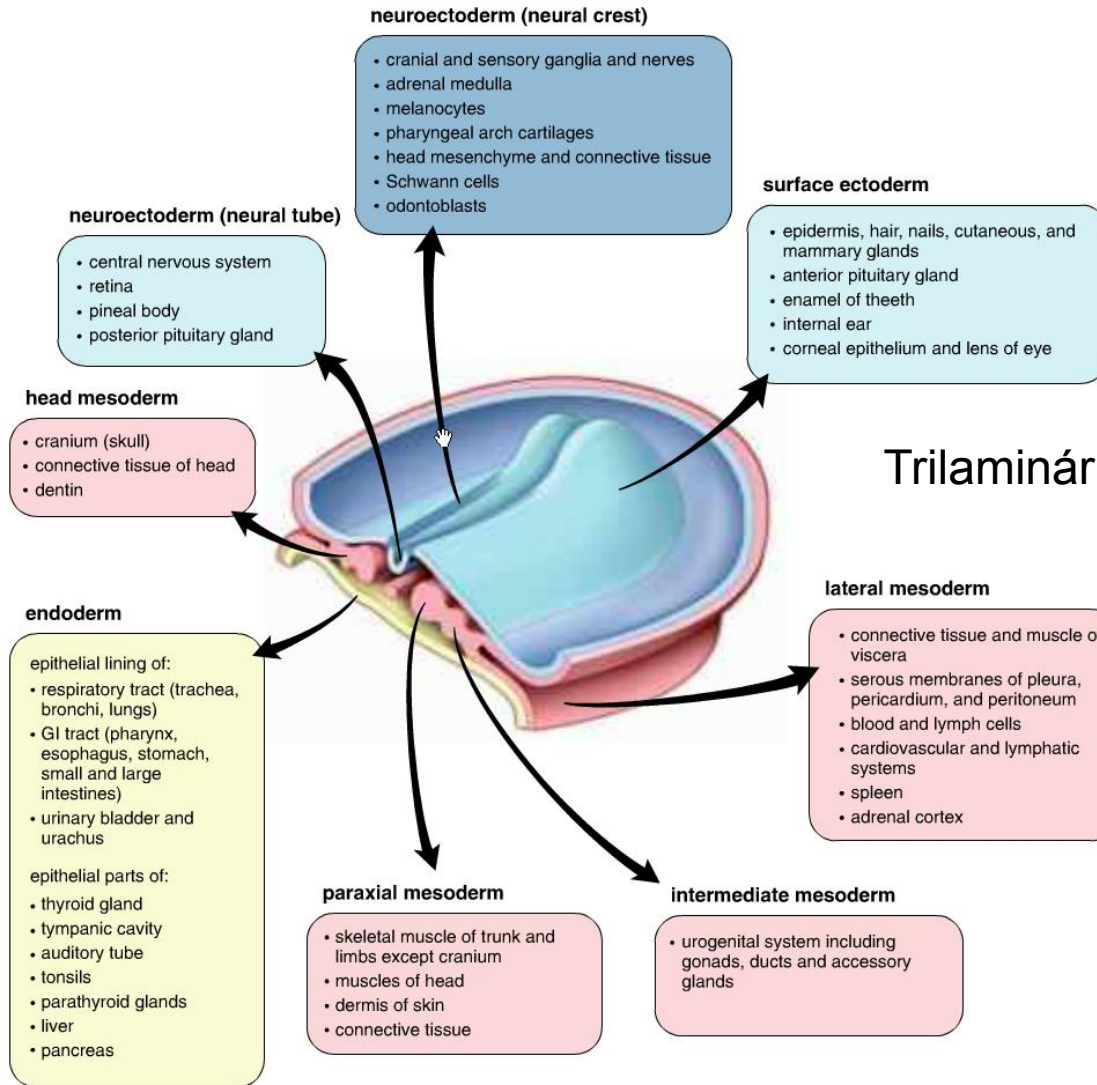
- fokomelie
- amelie
- anocie/mikrocie
- anoftalmie/mikroftalmie
- poškození ledvin, srdce, GIT, genitálu

Frances Oldham Kelsey,
FDA USA

VÝVOJ OSTATNÍCH TKÁNÍ SE ŘÍDÍ PODOBNÝMI INTERAKCEMI

Ektoderm

Entoderm

Mesoderm

VÝVOJ OSTATNÍCH TKÁNÍ SE ŘÍDÍ PODOBNÝMI INTERAKCEMI

Ektoderm

Povrchový ektoderm

- Epidermis a její deriváty
- Rohovka a epitel čočky
- Zubní sklovina
- Vnitřní ucho
- Adenohypofýza
- Epitel ústní dutiny a části análního kanálu

Neuroektoderm

- **Neurální trubice** a její deriváty:
 - CNS
 - Retina
 - Neurohypofýza
 - Epifýza
- **Neurální lišta** a její deriváty:
 - Kraniální, spinální, autonomní ganglia, PNS
 - Schwanovy buňky, gliální buňky,
 - Chromafinní buňky nadledviny
 - Enteroendokrinní buňky
 - Melanoblasty
 - Mesenchym hlavy a jeho deriváty – faryngeální oblouky
 - Odontoblasty

Mesoderm

Hlavový

- Pojivová tkáň hlavy, lebka, dentin

Paraxiální

- Kosterní svalovina hlavy, trupu a končetin
- Dermis
- Pojivová tkáň

Intermediální

- Urogenitální systém + vývody a přídatné žlázy

Laterální

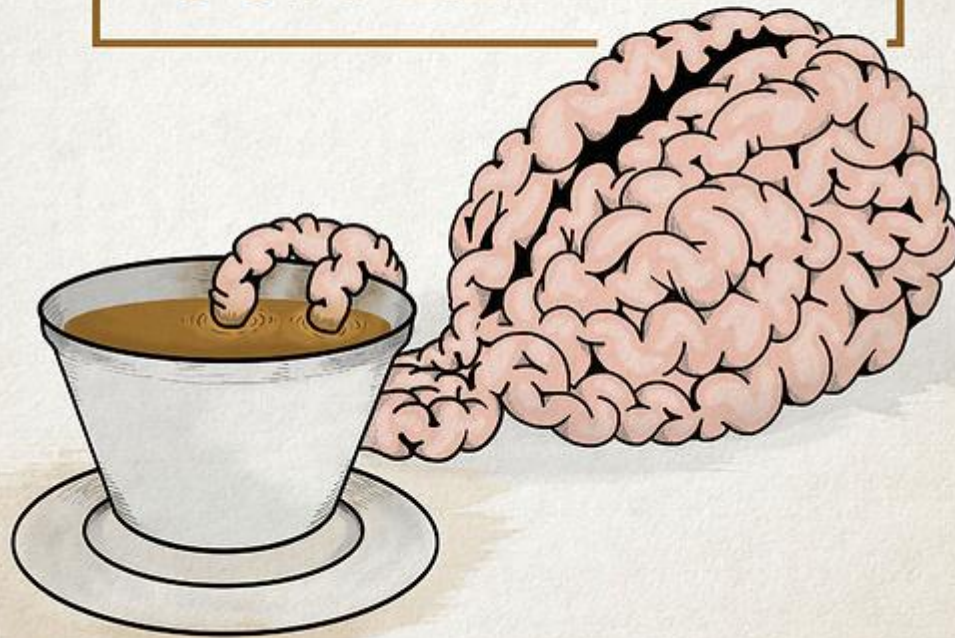
- Viscerální pojivová tkáň
- Serózní membrány pleury, peritonea a perikardia
- Krevní buňky, leukocyty
- Kardiovaskulární a lymfatický systém
- Slezina
- Adrenální kortex

Entoderm

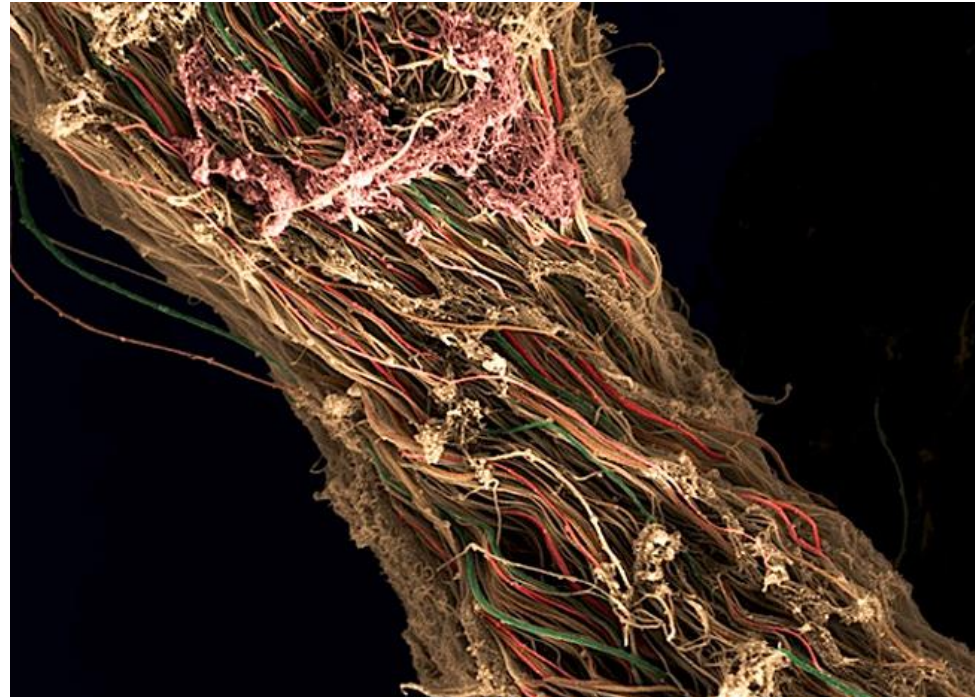
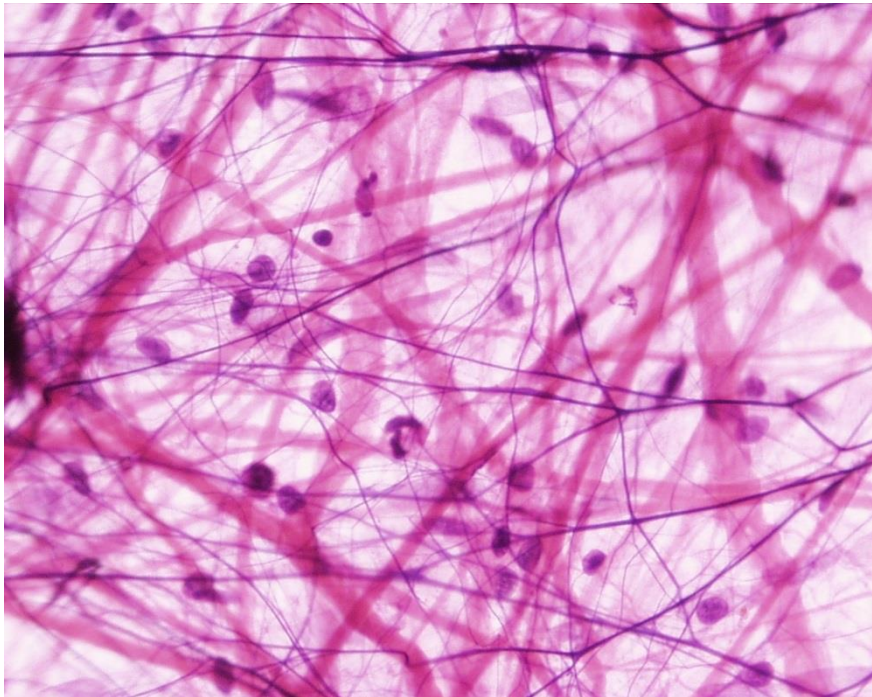
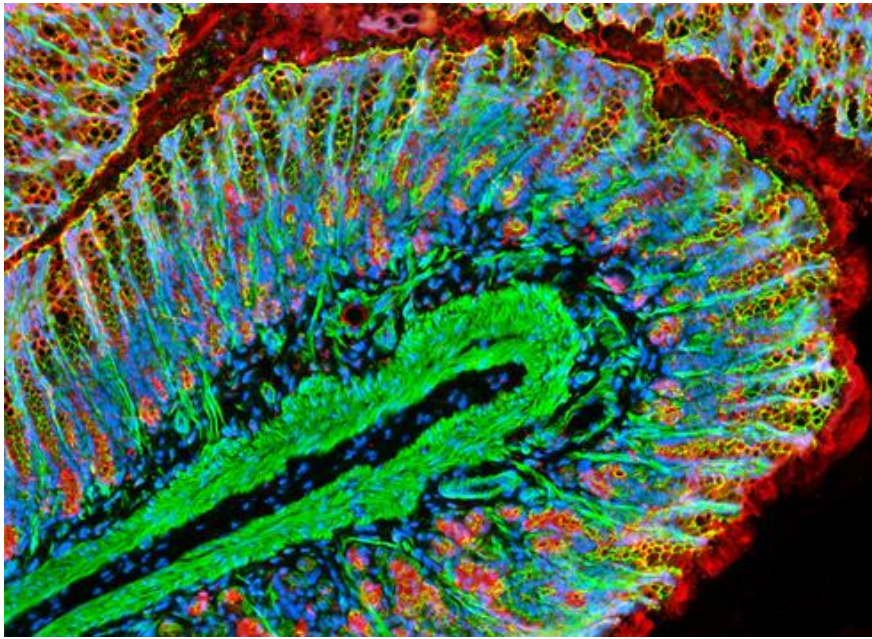
- Epitel GIT s výjimkou ústní dutiny a části análního kanálu

- Extramurální žlázy GIT
- Epitel močového měchýře a trubice
- Epitel respiračního systému
- Thyroidea, parathyreoidní tělíska, thymus
- Parenchym tonsil
- Epitel cavum tympani a Eustachovy trubice

COFFEEBREAK

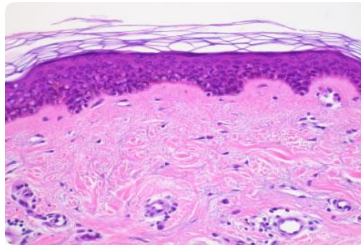
Pojivové tkáně

SOUČASNÁ KLASIFIKACE ZÁKLADNÍCH TYPŮ TKÁNÍ

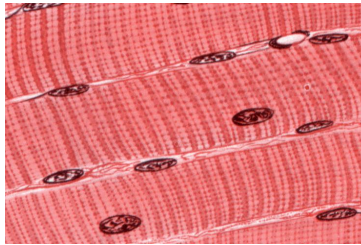
Na základě **morfologických** a **funkčních** znaků

Epitelová

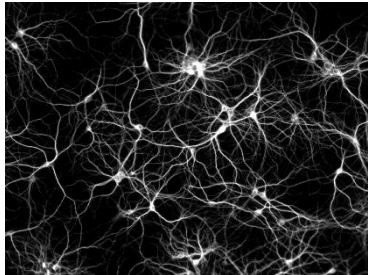
Kontinuální, avaskulární vrstvy buněk s různou funkcí, **orientovaných do volného prostoru**, se specifickými mezibuněčnými spoji a minimem mezibuněčného prostoru a ECM
Deriváty všech tří zárodečných listů

Svalová

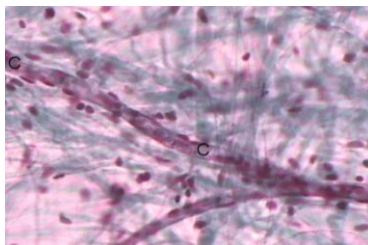
Obsahují myofibrily → **schopnost kontrakce**
Derivát mezodermu - KS, myokard, mezenchymu - HS
Výjimečně ektoderm (např. m. sphincter a m. dilatator pupillae)

Nervová

Neurony a neuroglie
Příjem a přenos **elektrického vzruchu**
Derivát ektodermu, výjimečně mezenchymu (mikroglie)

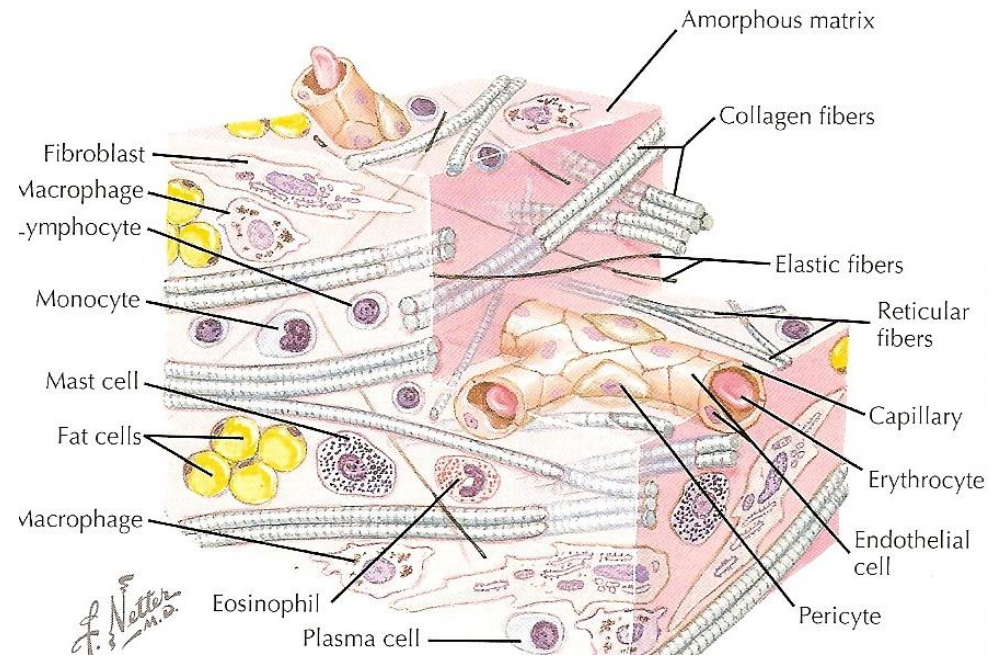
Pojivová

Dominantní přítomnost **extracelulární matrix**
Vazivo, chrupavka, kost, tuková tkáň
Derivát zejména mezenchymu

POJIVOVÁ TKÁŇ A JEJÍ FUNKCE

Funkce je podmíněna mechanickými vlastnostmi → spojování ostatních tkání, kompartmentalizace, opora, fyzikální a chemické prostředí, imunologická podpora, uchovávání zásobních látek, homeostáza a regenerace

Všechny pojivové tkáně jsou složeny z **buněk** a **mezibuněčné hmoty**

Buňky pojivové tkáně

Trvalé a přechodné buněčné populace

- fibroblasty/myofibroblasty,
- buňky imunitního systému,
- fagocytující buňky,
- adipocyty,
- adultní kmenové buňky,
- specializované buňky chrupavky
(chondroblasty/chondrocyty)
- specializované buňky kostní
(osteoblasty/osteocyty/osteoklasty)

Mezibuněčná hmota

• Fibrilární komponenta

(vláknitá složka)

- kolagenní
- retikulární
- elastická

• Interfibrilární (amorfní) komponenta

(základní hmota amorfní)

- Komplexní matrix složená z glykoproteinů a proteoglykoanů
- Konkrétní složení závisí na konkrétním typu tkáně (vazivo × chrupavka × kost)

Embryonální pojivová tkáň

- Mezenchym
- Rosolovitá pojivová tkáň (Whartonův rosol, v dospělosti zubní pulpa, stroma duhovky)

Pojivová tkáň v dospělém organismu

- Areolární (řídké, intersticiální) vazivo
- Husté kolagenní neuspořádané vazivo

} Vlastní pojivová tkáň

- Husté kolagenní uspořádané vazivo
- Elastické vazivo
- Retikulární vazivo
- Tuková tkáň
- Chrupavka
- Kost

} Specializovaná pojivová tkáň

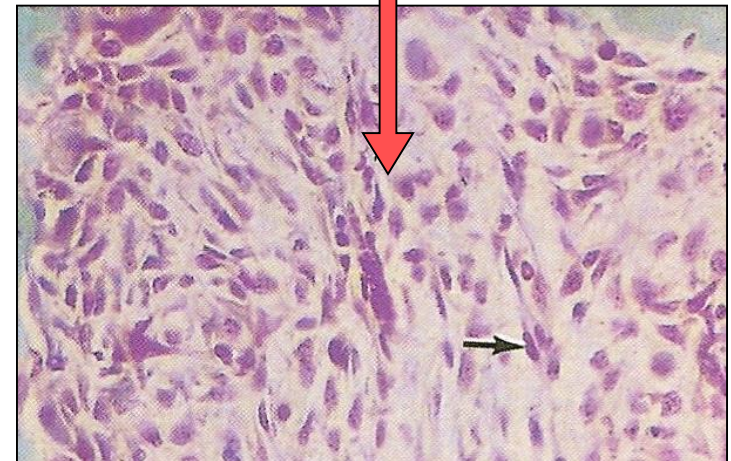
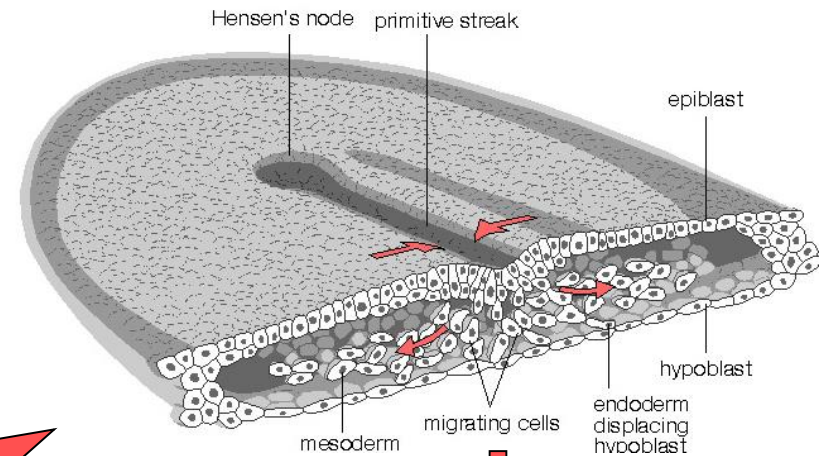
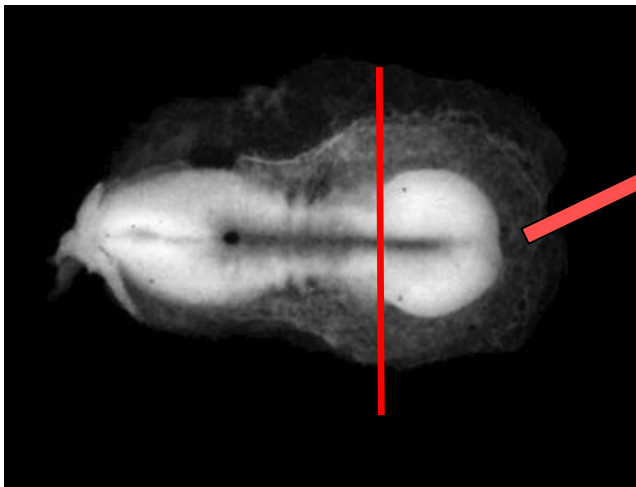
- Krev a hematopoetická tkáň
- Lymfatická tkáň

} Trofická pojivová tkáň (tělní tekutiny)

EMBRYONÁLNÍ MESENCHYM

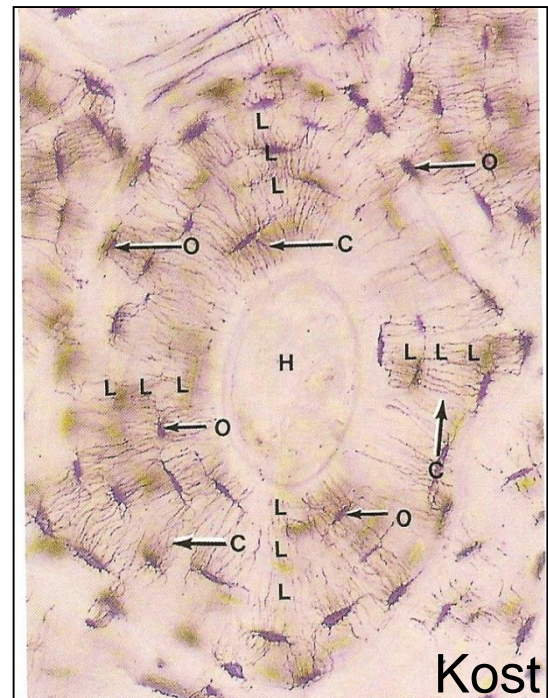
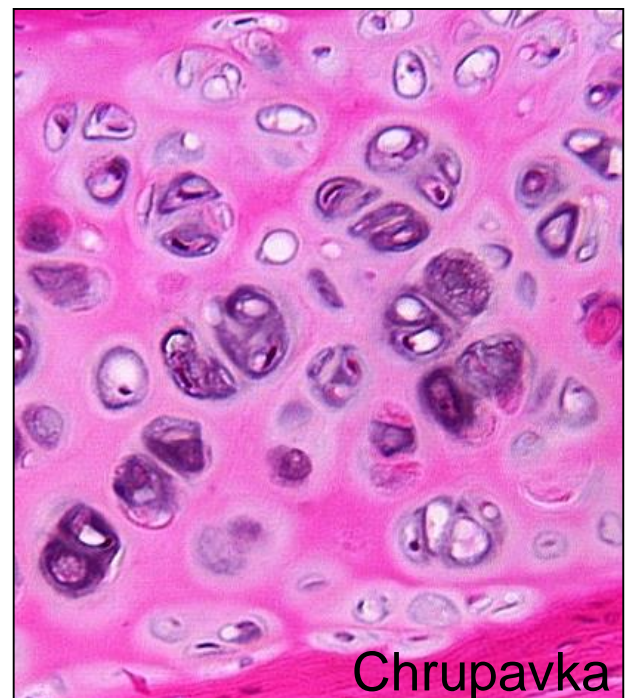
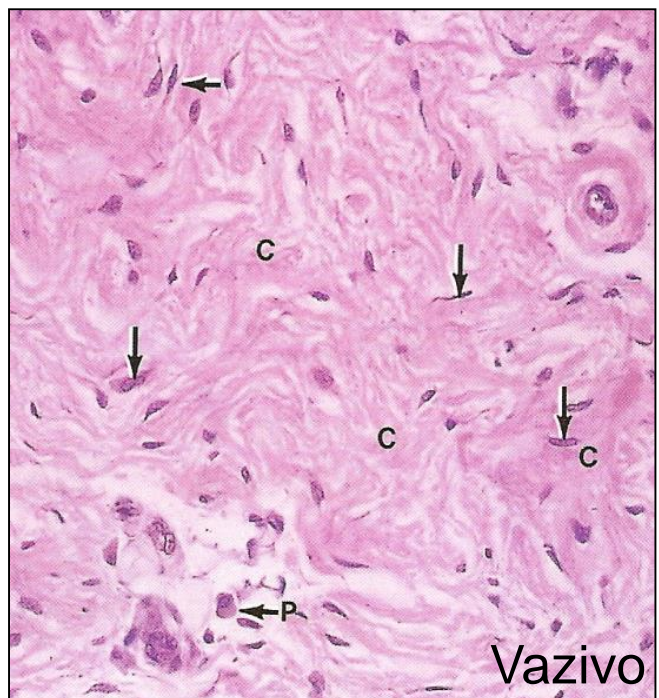
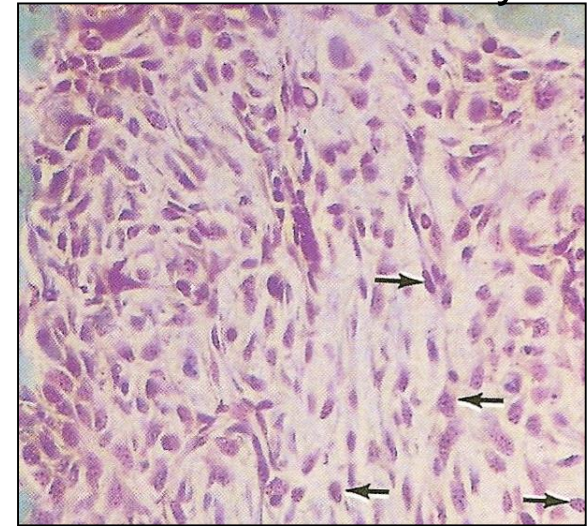
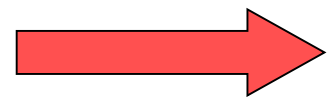
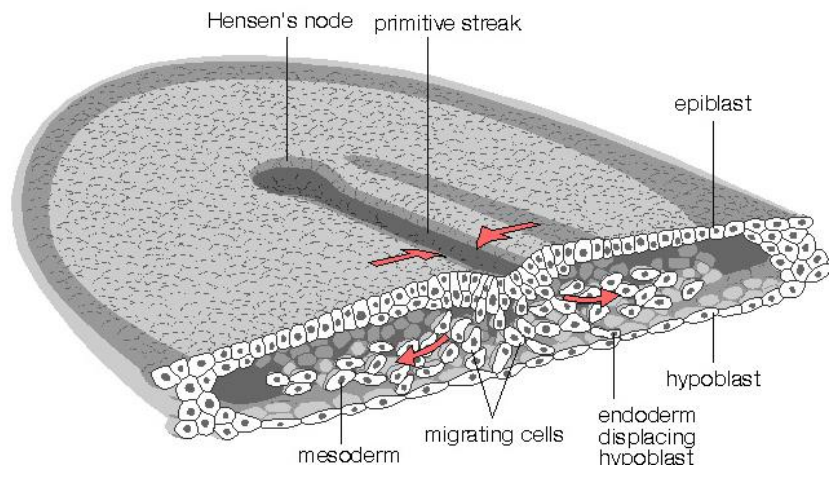
- Řídká houbovitá tkáň mezi zárodečnými listy
- mezoderm; kraniofaciální mezenchym z buněk neurální lišty
- Prostorová síť hvězdicovitých nebo vřetenovitých buněk
- Rosolovitá základní amorfní hmota

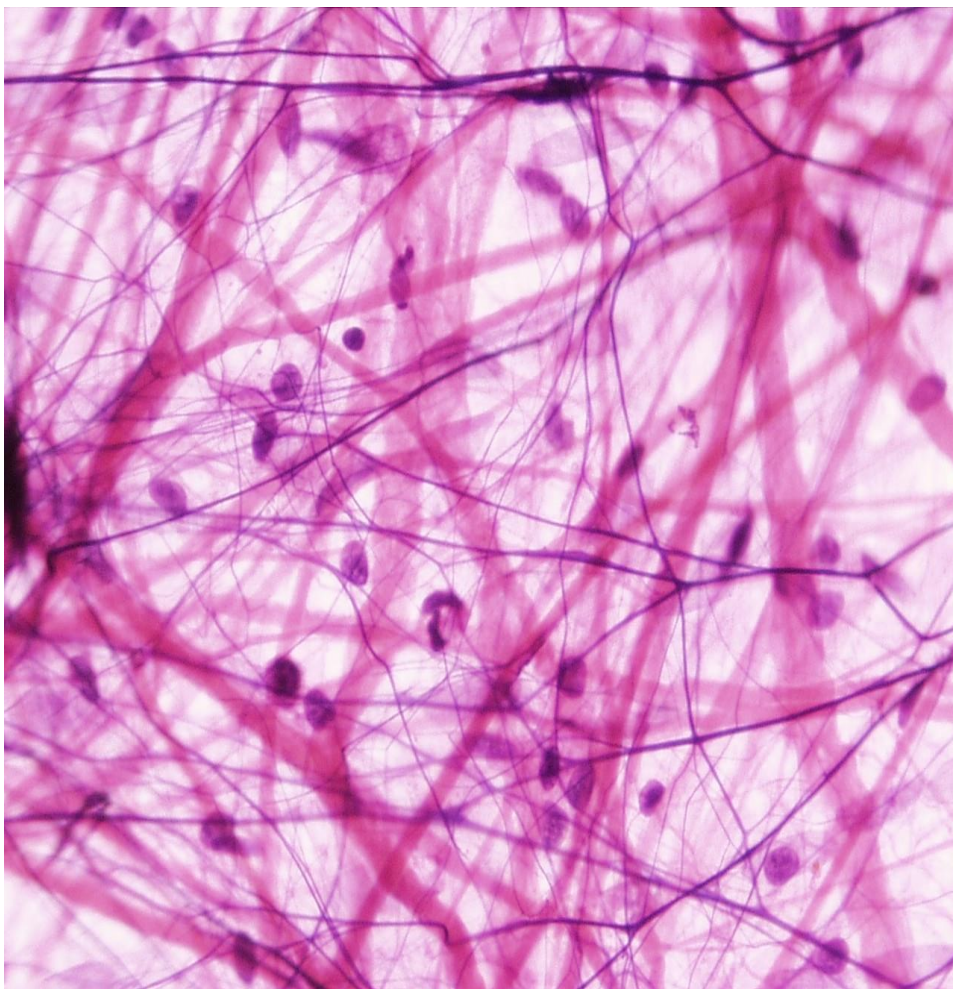
DEN 12 embryonálního vývoje

EMBRYONÁLNÍ MESENCHYM A PŮVOD POJIVOVÉ TKÁNĚ

Mesenchym

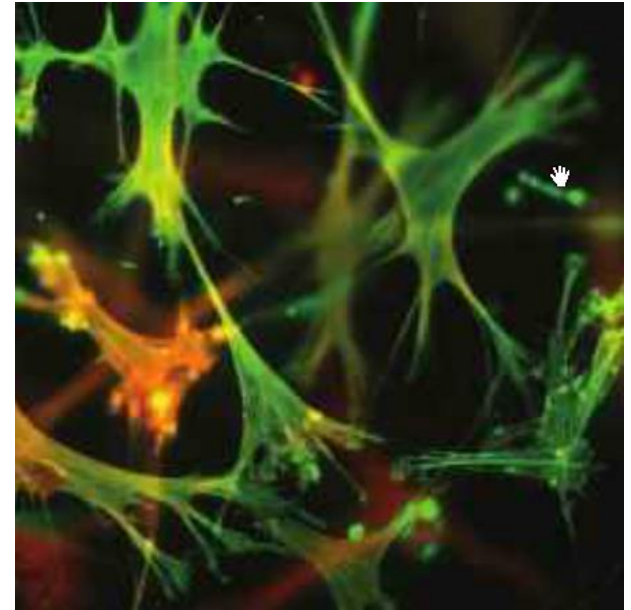

1. Vazivo
2. Chrupavka
3. Kost

Vazivo tvoří:

Buňky

- **Fixní buňky**
 - Fibroblasty/fibrocyty/myofibroblasty
 - Retikulární buňky
 - Tukové buňky
 - Pigmentové buňky
 - Nediferencované multipotentní buňky
- **Migrující buňky** (bloudivé)
 - Makrofágy pojivové tkáně = histiocyty
 - Plazmatické buňky
 - Lymfocyty, granulocyty
 - Heparinocyty
 - ...

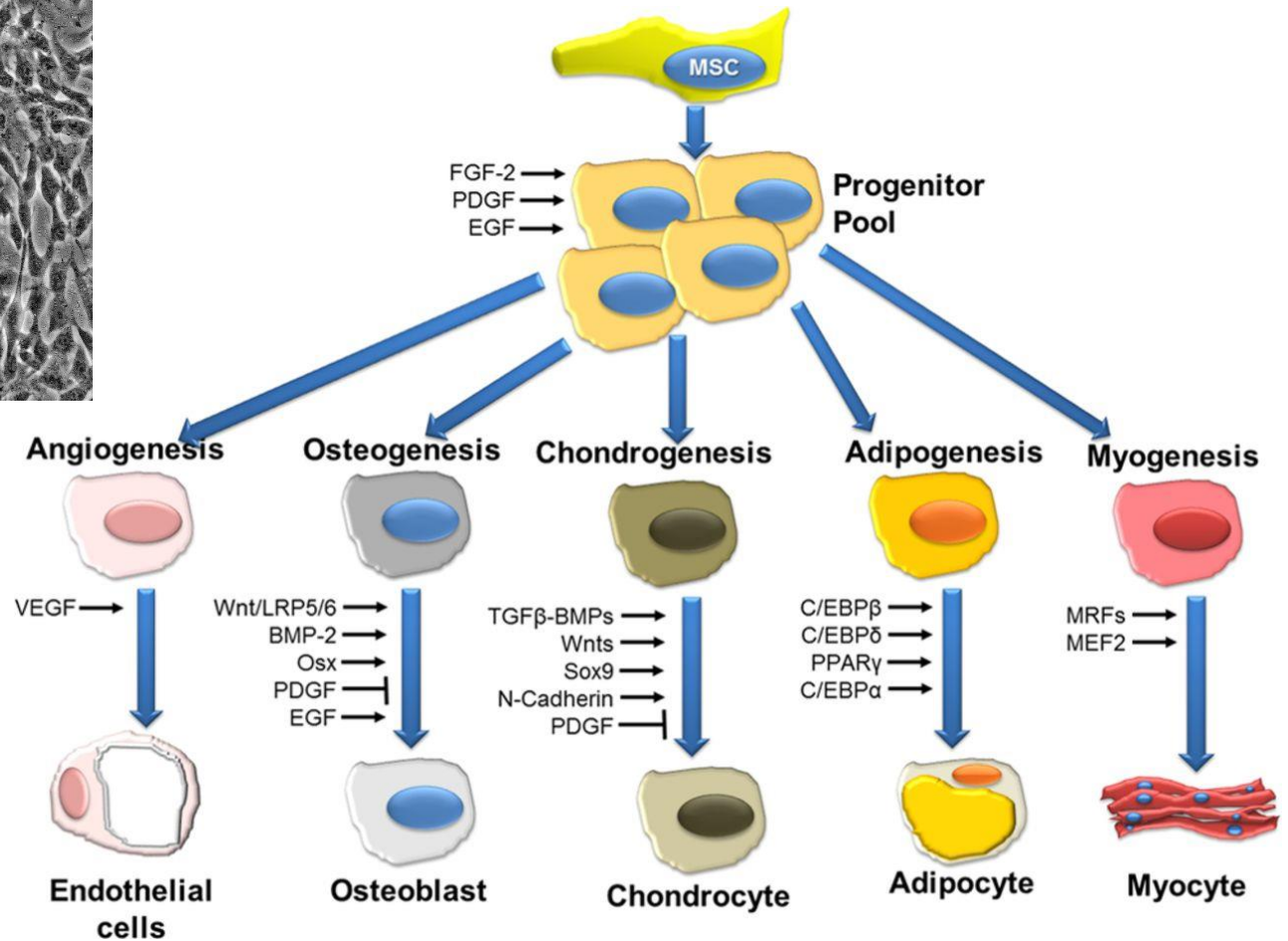
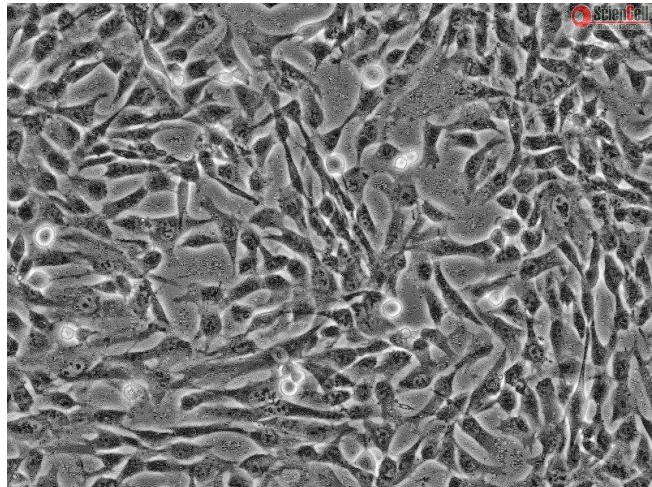
a:

Extracelulární matrix

- Vlákniťá (fibrilární) složka
- Základní amorfní hmota

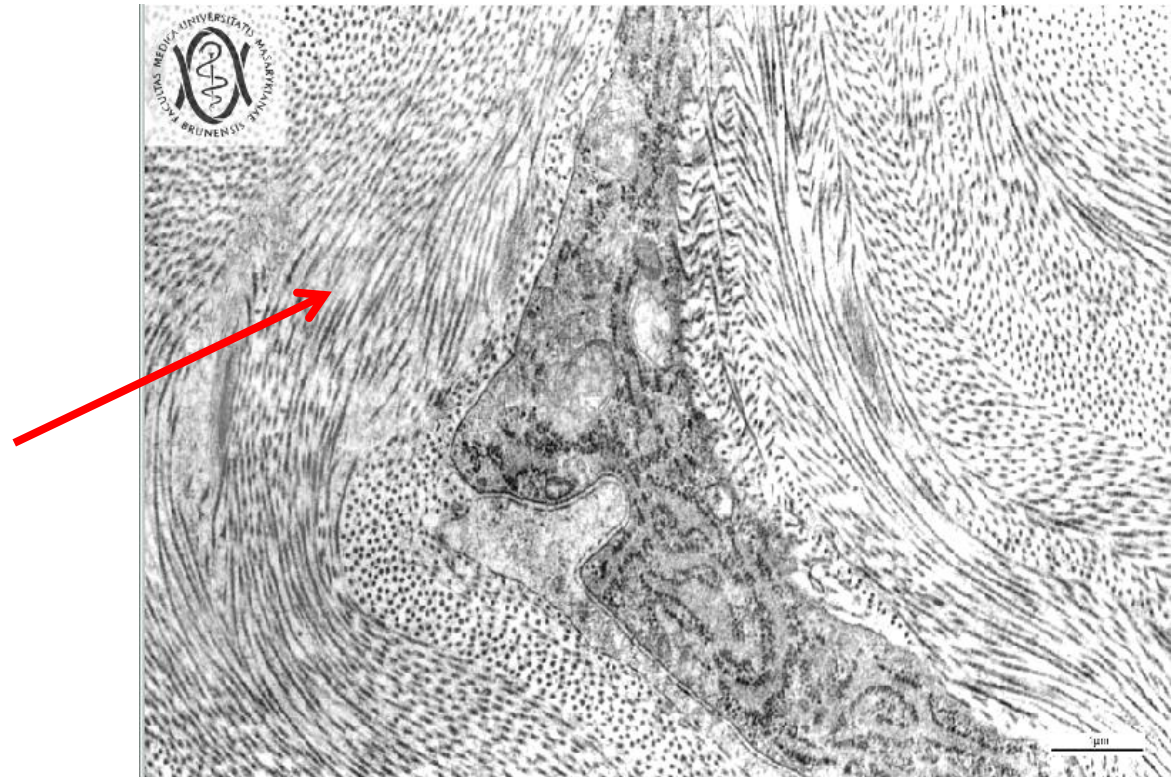
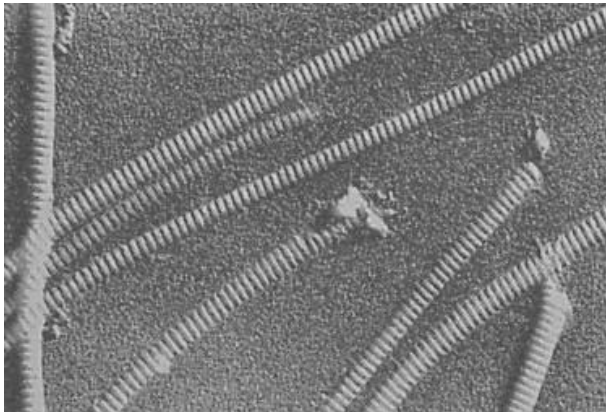
OBEČNÉ SLOŽENÍ VAZIVA

- Mesenchymální kmenové buňky a jejich deriváty

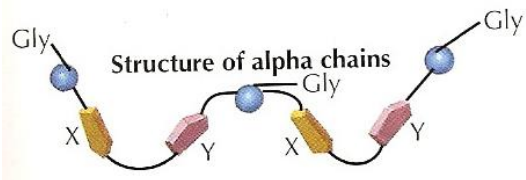
Kolagenní vlákna

- skupina fibrilárních proteinů kódovaných 28 geny
- polymer – podjednotka = tropokolagen; trojitá šroubovice
- různé strukturní a mechanické vlastnosti (tuhost, pružnost, tloušťka...)
- nejhojnější protein lidského těla (až 30% suché hmotnosti)

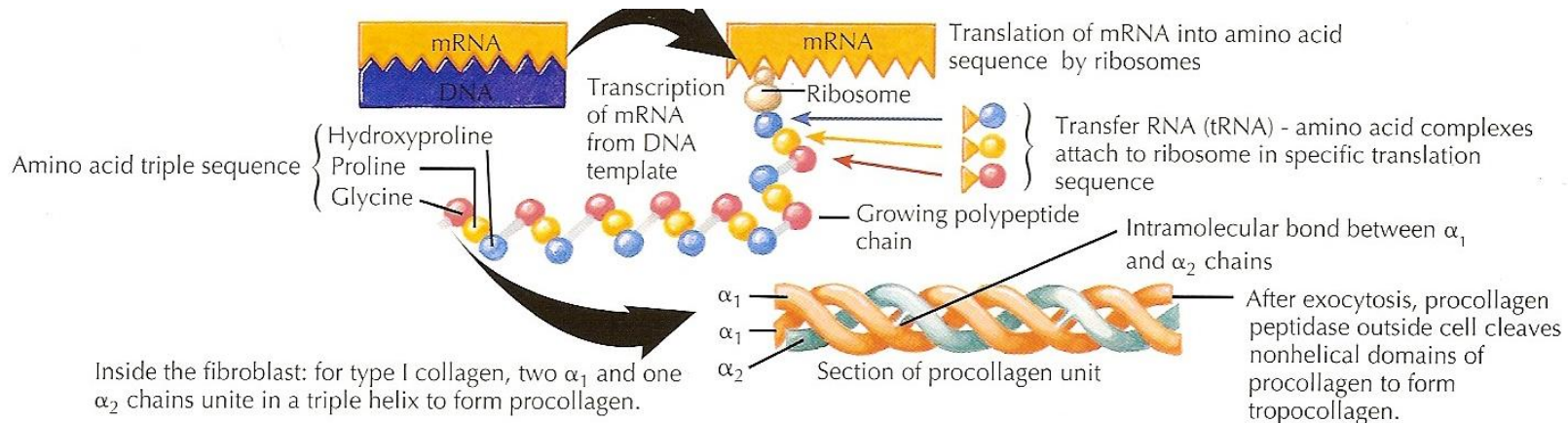
MEZIBUNĚČNÁ HMOTA - SYNTÉZA KOLAGENU

- Polyribozomy se váží na RER a syntetizují peptidové řetězce α_1 a α_2 (cca 250 AA, 28kDa)

- V RER dochází k posttranslační modifikaci (hydroxylace prolinu a lysinu – kofaktor vitamin C)

Řetězce tvoří trojitou šroubovici - **prokolagen**

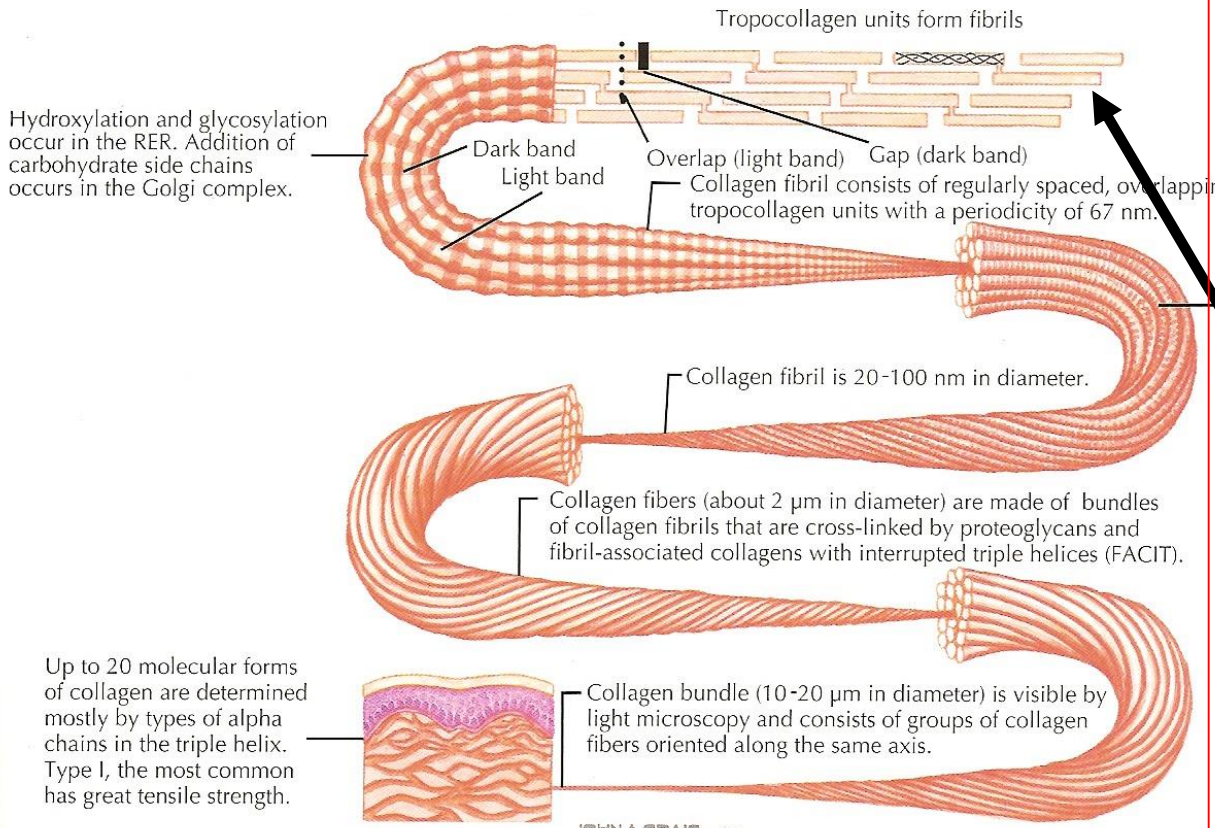
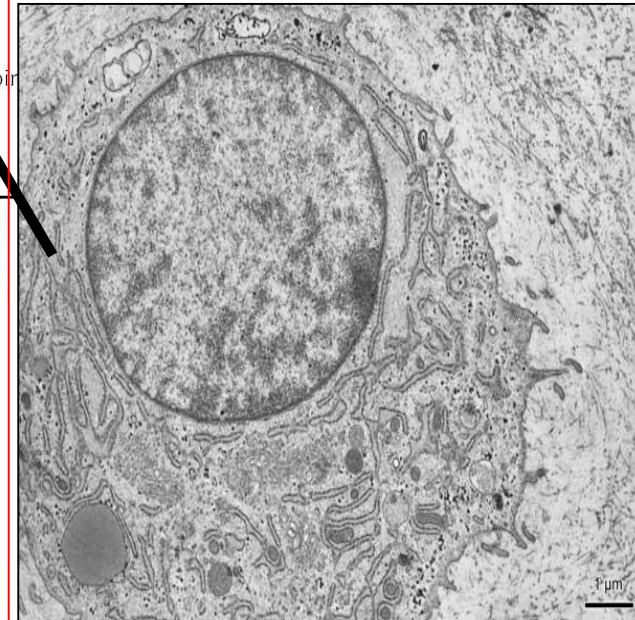
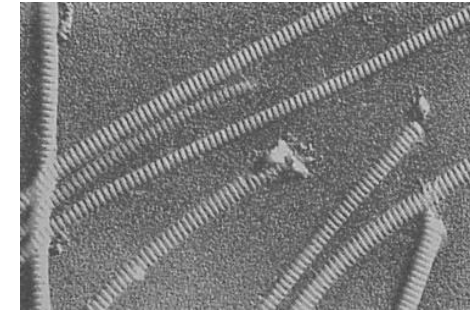
- V GA je prokolagen dále modifikován a sekretován z buňky

MEZIBUNĚČNÁ HMOTA - SYNTÉZA KOLAGENU

Prokolagen je modifikován na **tropokolagen** (prokolagenpeptidázou)

Tropokolagen se extracelulárně organizuje do vyšších struktur (fibrily, vlákna)

Vlákna jsou vzájemně propojena (lysyoxidázy)

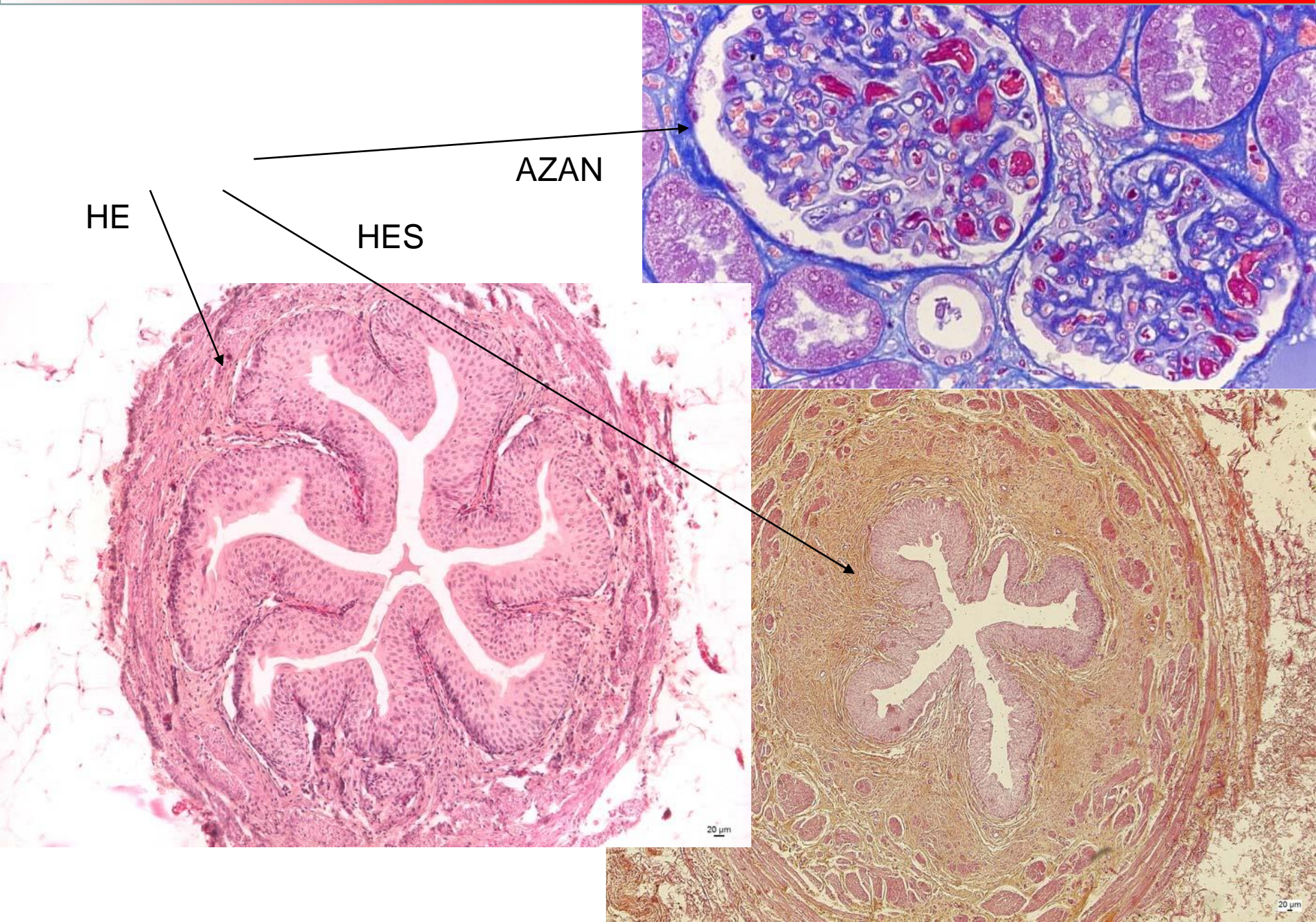

JOHN A. CRAIG AD

MEZIBUNĚČNÁ HMOTA - KOLAGEN

Typ	Výskyt ve tkáních	Struktura	Hlavní funkce
I	Kost, šlachy, meniskus, dentin, škára, pouzdra orgánů, řídké vazivo, 90% typ I	Fibrily (75nm) - vlákna (1-20 μ m)	Odolnost v tahu
II	Hyalinní a elastická chrupavka	Fibrily (20nm)	Odolnost v tlaku
III	Kůže, cévy, hladké svalstvo, děloha, játra, slezina, ledvina, plíce	Jako I, s vysokým podílem proteoglykanů a glykoproteinů - retikulární síť	Tvar
IV	Bazální laminy epitelu a endotelu, bazální membrány	Netvoří fibrily ani vlákna	Mechanická podpora
V	Laminy svalových buněk a adipocytů, placenta, plodové obaly	Podobný IV	
VI	Intersticiální tkáň, chondrocyty - adheze		spojení mezi škárou (dermis) a pokožkou (epidermis)
VII	Bazální membrána epitelů		
VIII	Některé endotely (rohovka)		
IX, X	Růstová ploténka, mineralizující chrupavka	Síťovité uspořádání	růst kostí, mineralizace

MEZIBUNĚČNÁ HMOTA – KOLAGEN VE SVĚTELNÉM MIKROSKOPU

MEZIBUNĚČNÁ HMOTA – KOLAGEN V KALIFORNII

Julian Voss-Andreae
"Unraveling Collagen",

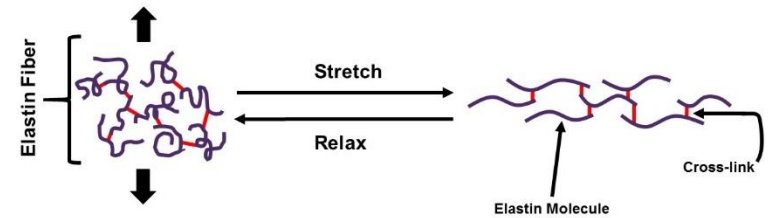
2005

Orange Memorial Park
Sculpture Garden, City of
South San Francisco, CA

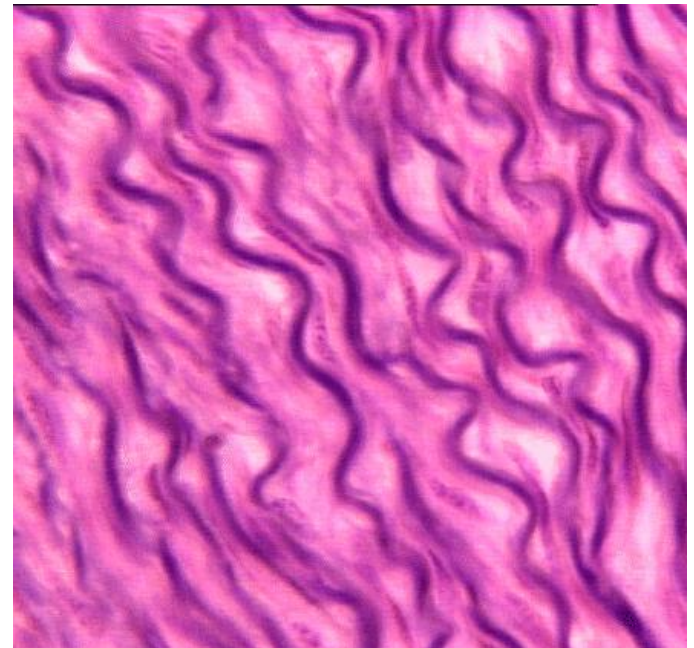
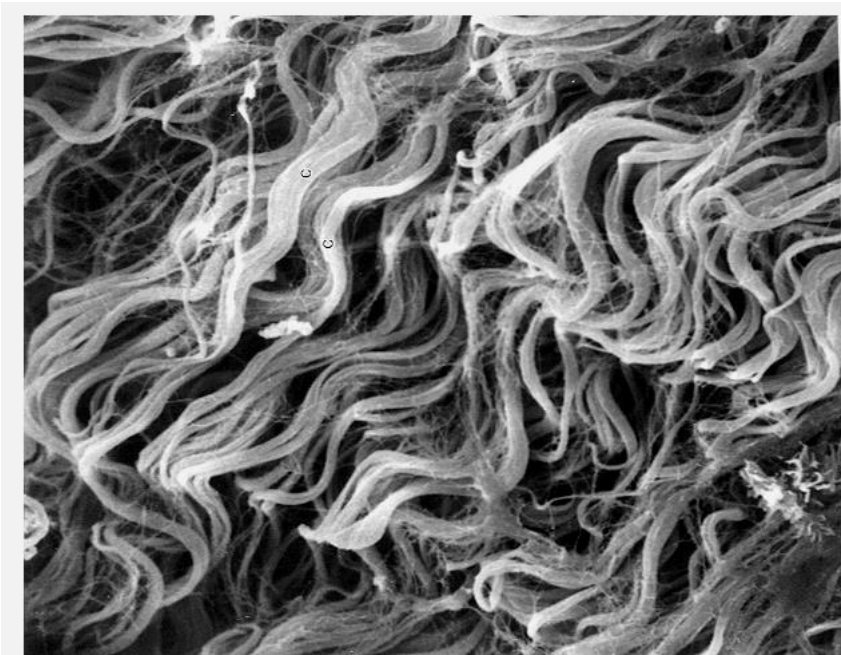
MEZIBUNĚČNÁ HMOTA – ELASTICKÁ VLÁKNA

- méně početná než vlákna kolagenní
- polymer – tropoelastin
- desmosin, isodesmozin
- minimální tahová pevnost, při přetažení ztráta pružnosti
- redukuje hysterezi vaziva = díky své pružnosti usnadňují návrat vaziva do původního stavu po mechanické změně

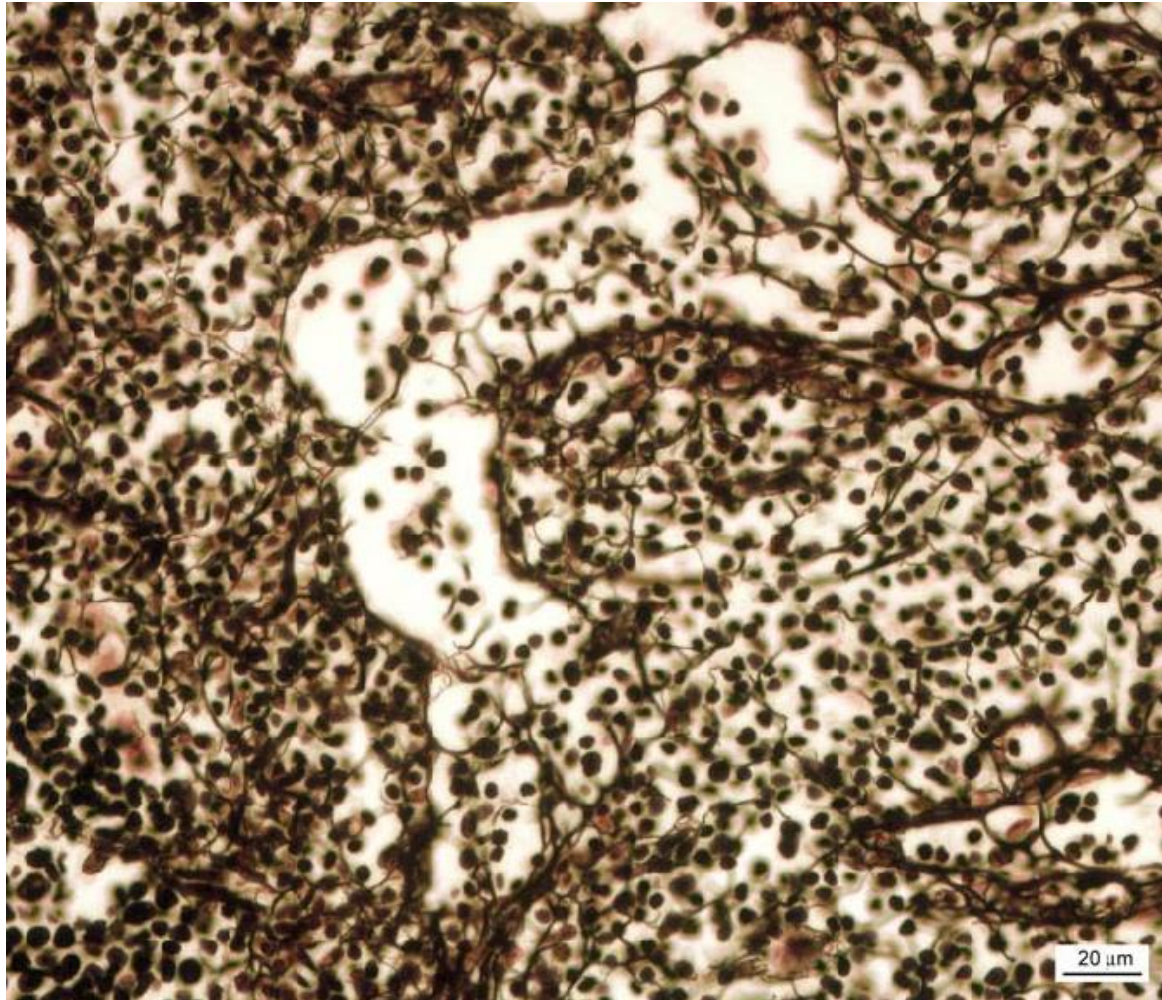
Lineage ©

Moises Dominguez

MEZIBUNĚČNÁ HMOTA – RETIKULÁRNÍ VLÁKNA

- tvoří kolagenní (kolagen III), prostorové sítě
- kostní dřeň, slezina, lymfatické uzliny
- podpůrná struktura pro buňky např. imunitního systému ve slezině nebo kostní dřeni

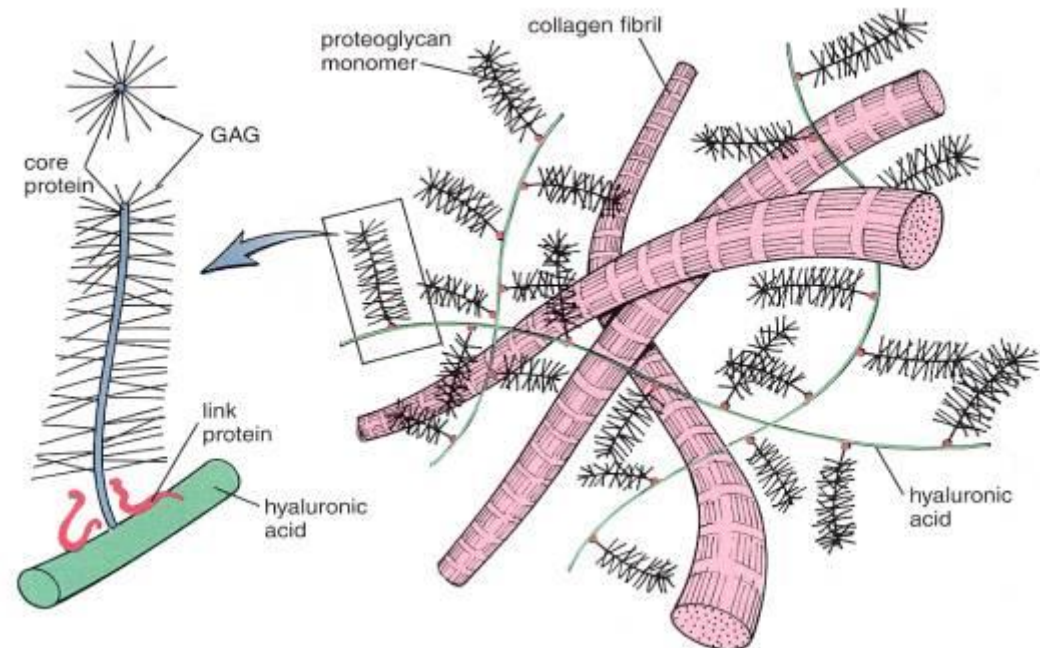
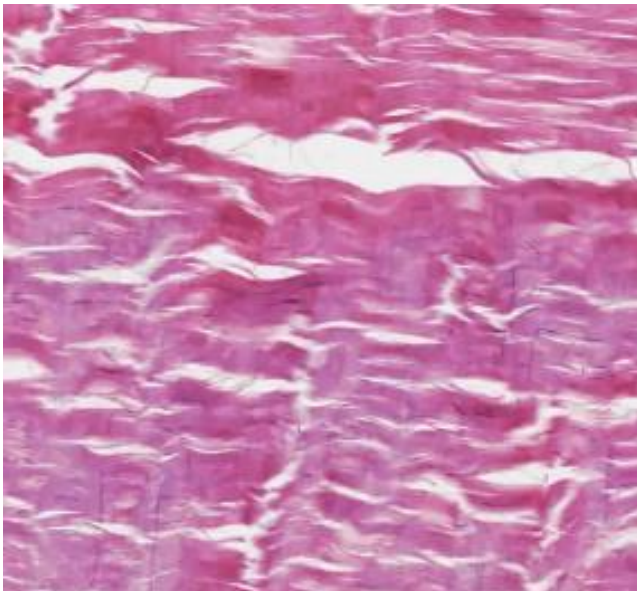

MEZIBUNĚČNÁ HMOTA – RETIKULÁRNÍ VLÁKNA A TKÁŇOVÁ NICHE

MEZIBUNĚČNÁ HMOTA – ZÁKLADNÍ AMORFNÍ HMOTA

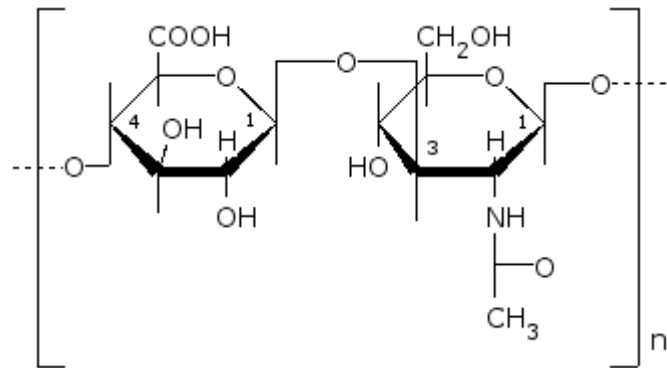
- Amorfní, mezibuněčná hmota (extracelulární matrix)
- Bezbarvá, průsvitná homogenní směs glykosaminglykanů, proteoglykanů a strukturálních glykoproteinů

ZÁKLADNÍ AMORFNÍ HMOTA – GAG

- lineární polysacharidy tvořené disacharidovými podjednotkami - **kyselinou uronovou a hexosaminem**
- polysacharidy bohaté na hexosaminy - kyselé mukopolysacharidy

kys. glukuronová nebo iduronová

glukosamin nebo galaktosamin

- s výj

Glyk

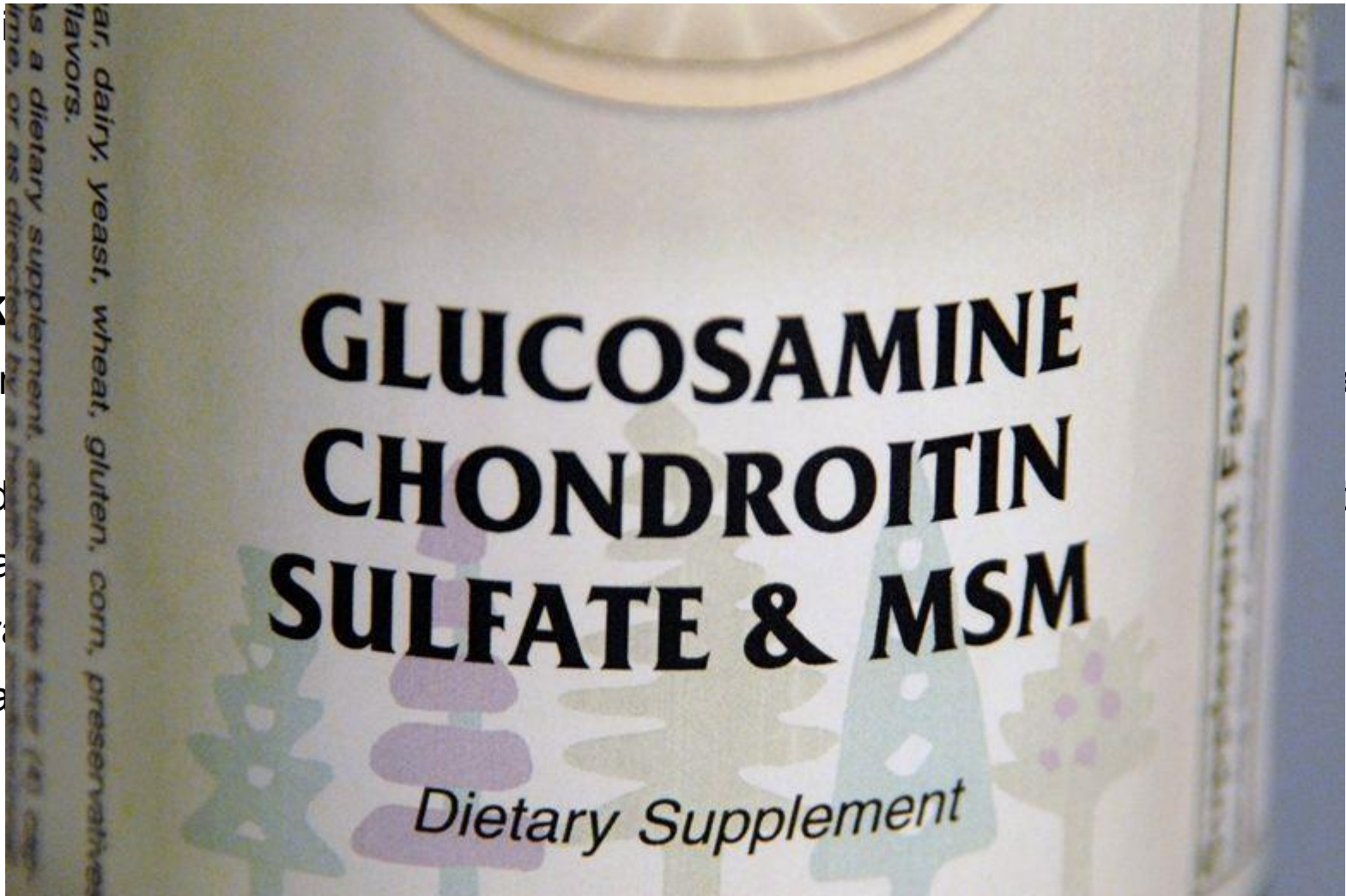
Kyselina

Chond

Derma

Hepar

Kerata

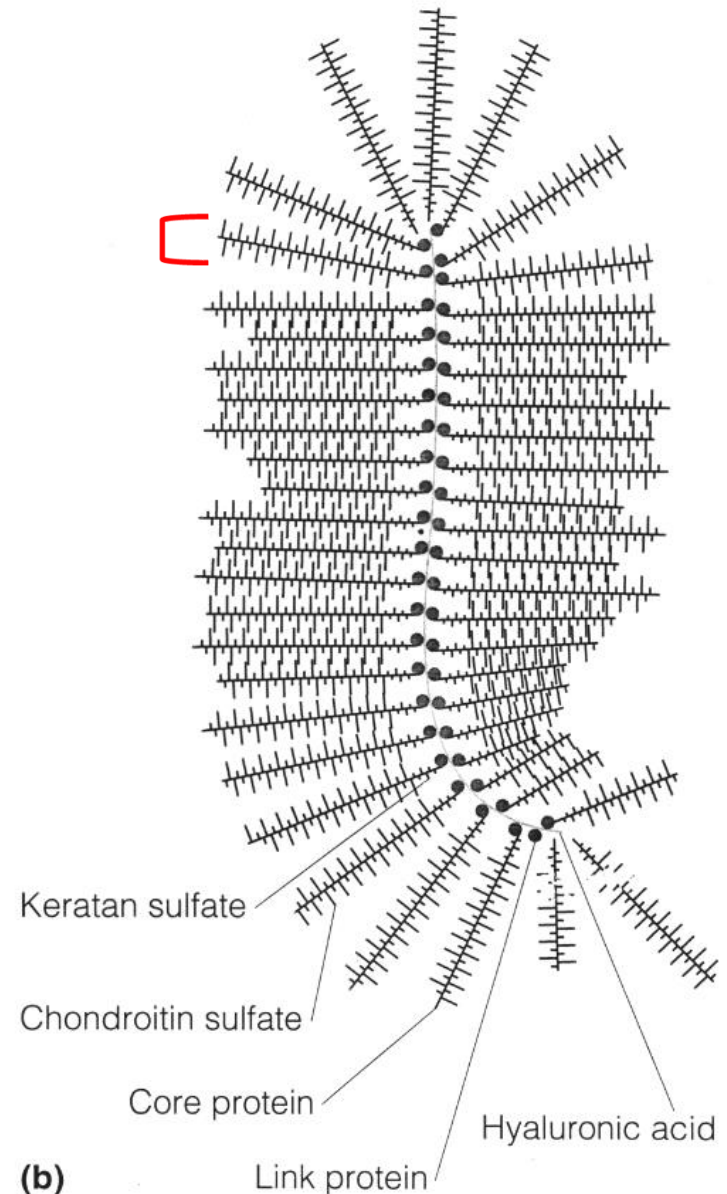

ZÁKLADNÍ AMORFNÍ HMOTA – PROTEOGLYKANY

- protein + převažující lineární sacharidová složka
- proteoglykanové agregáty
- vysoká schopnost vázat vodu
- objem závislý na stupni hydratace

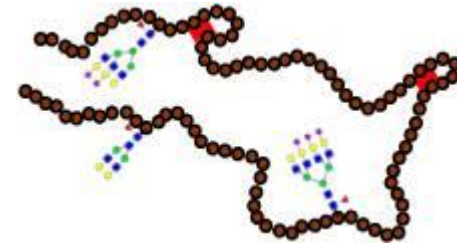
příklady:

- **aggrecan** (chrupavka)
- **syndekan**
- **fibroglykan**

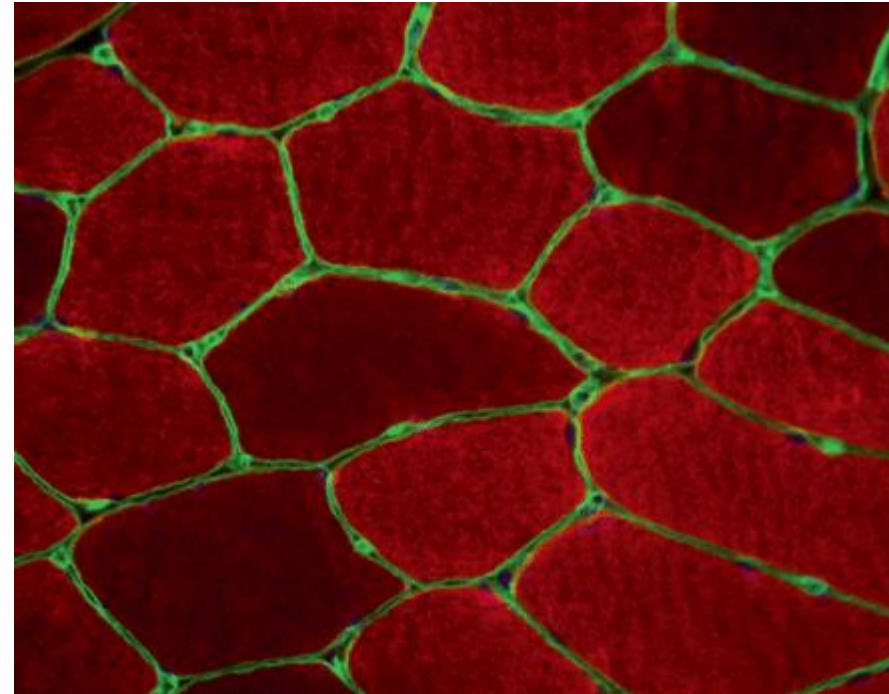
ZÁKLADNÍ AMORFNÍ HMOTA – STRUKTURÁLNÍ GLYKOPROTEINY

- dominantní protein + rozvětvená sacharidová složka
- interakce mezi buňkami a extracelulární matrix
(proliferace, diferenciacce, migrace, zánik...)

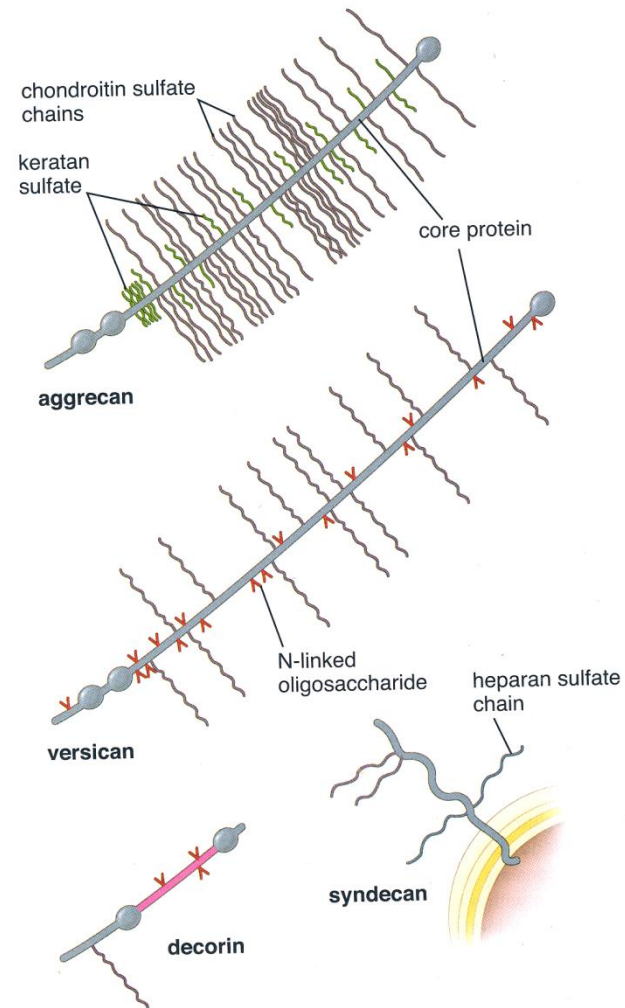
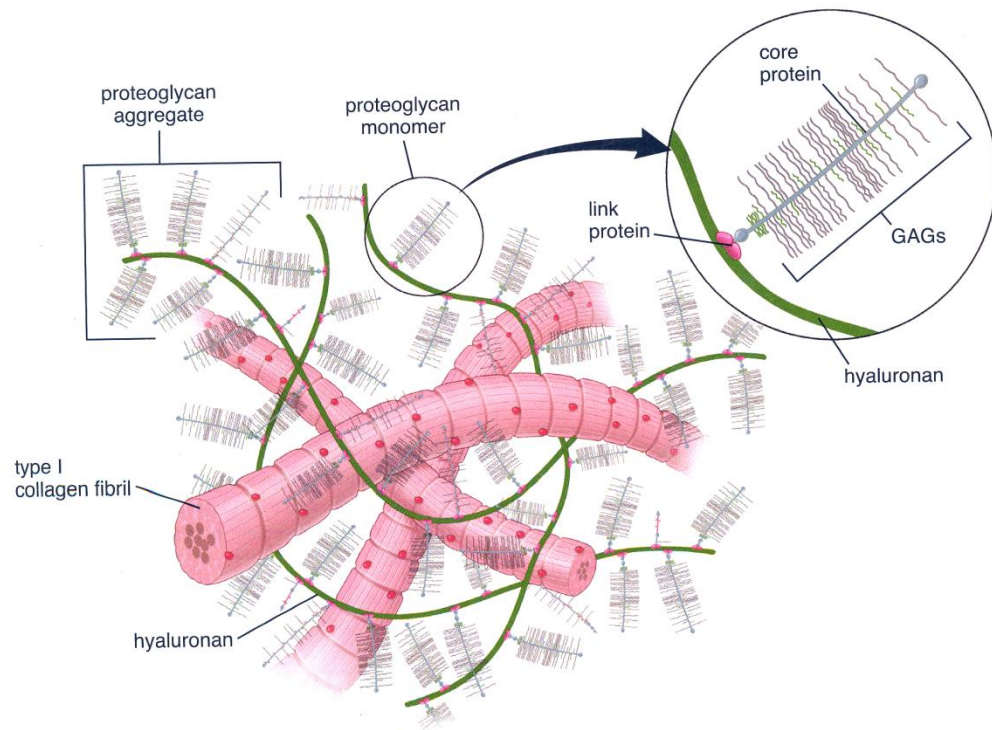

Příklady:

- **fibronectin** – spojení mezi kolagenními vlákny a glykosaminoglykany, umožňuje normální adhezi a migraci buněk
- **laminin** – bazální lamina – soudržnost epitelů
- **chondronektin** – chrupavka - adheze chondrocytů ke kolagenu

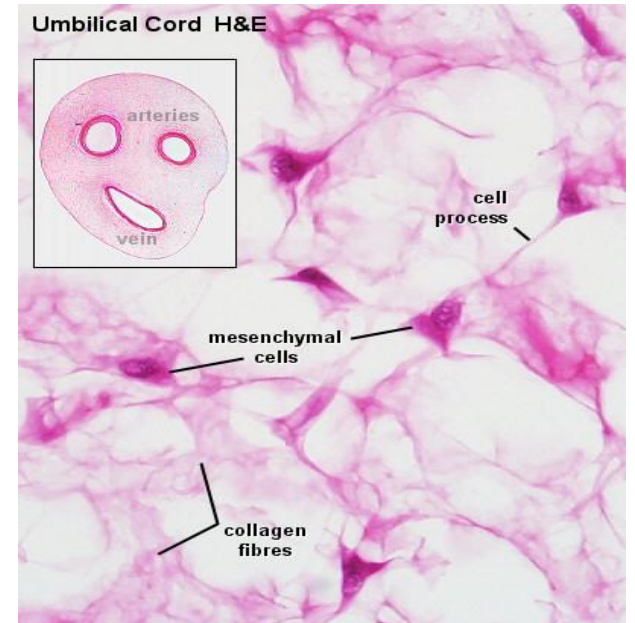
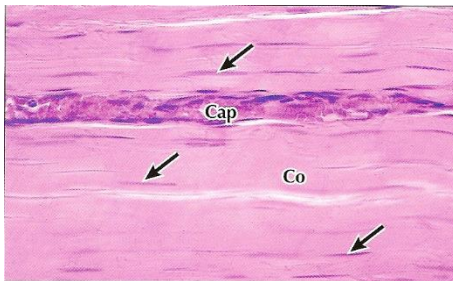
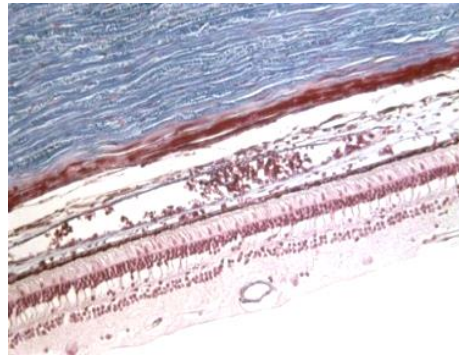
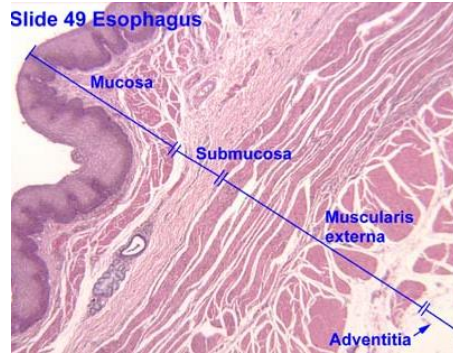
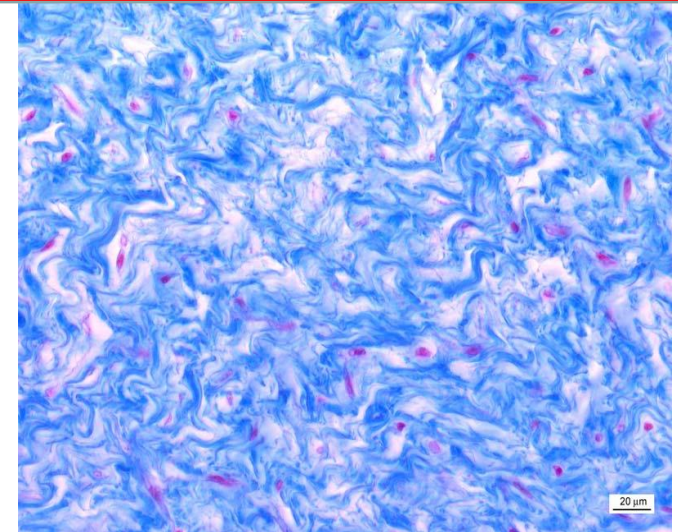

ZÁKLADNÍ AMORFNÍ HMOTA – SHRNUŤÍ

HISTOLOGICKÁ KLASIFIKACE VAZIVA

- Embryonální mesenchym
- Areolární (řídké, intersticiální) vazivo
- Husté kolagenní neuspořádané vazivo
- Husté kolagenní uspořádané vazivo
- Elastické vazivo
- Retikulární vazivo

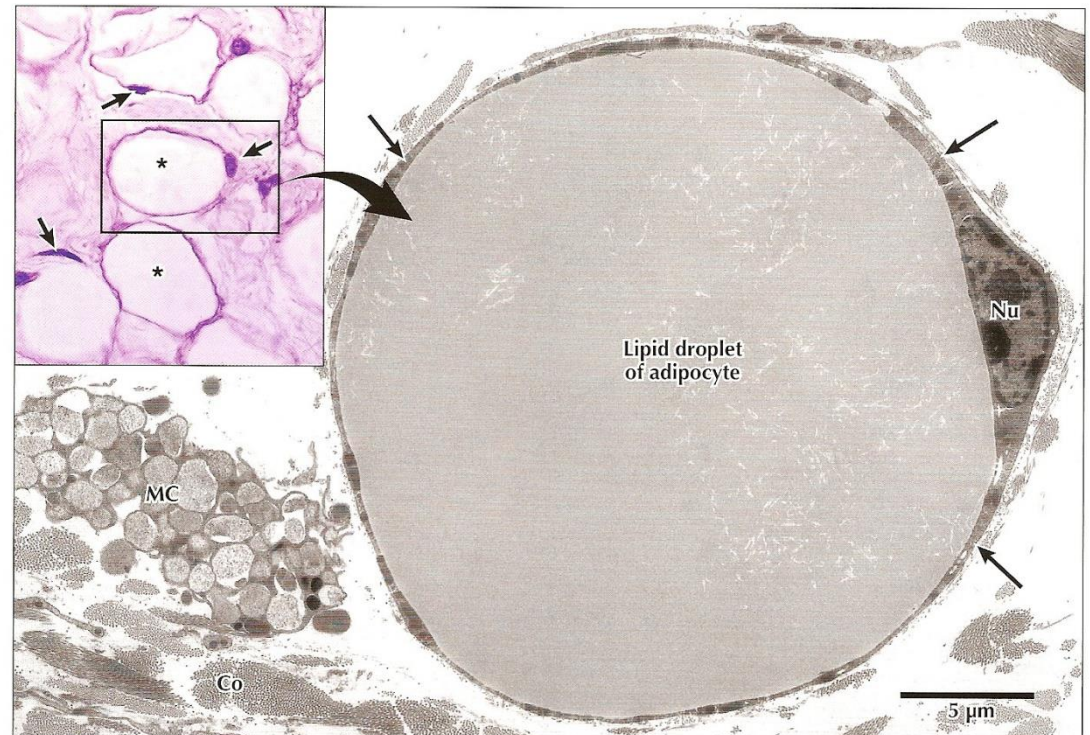
TUKOVÉ VAZIVO

- bílá a hnědá tuková tkáň
- adipocyty, fibroblasty, retikulární, kolagenní a elastická vlákna
- vaskularizace

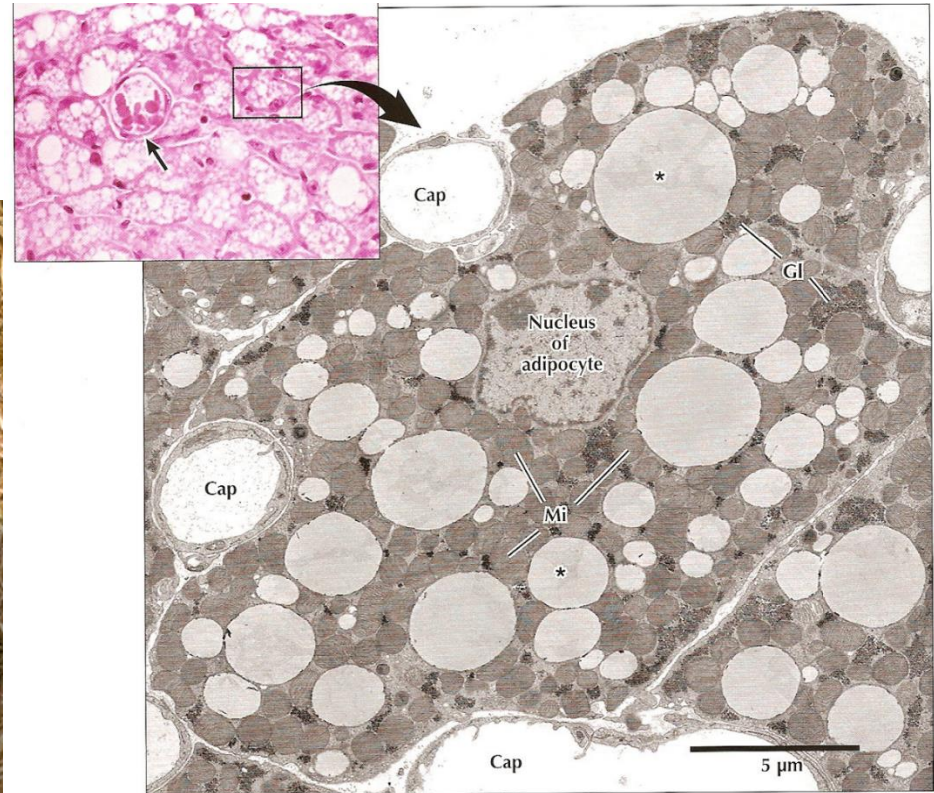
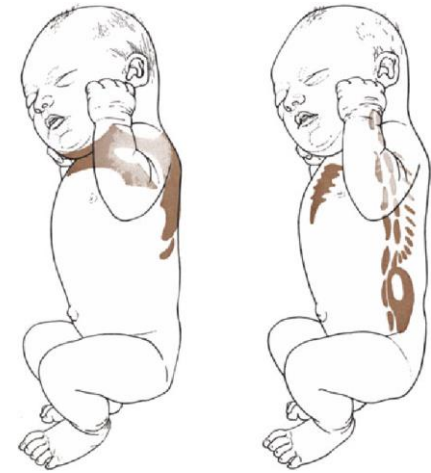
TUKOVÉ VAZIVO – BÍLÁ TUKOVÁ TKÁŇ

- aktivní novotvorba adipocytů do věku cca dvou let
- schopnost hypertrofie
- bohatá vaskularozace
- jediná tuková kapénka
- produkce hormonů - leptin (adipokininy)

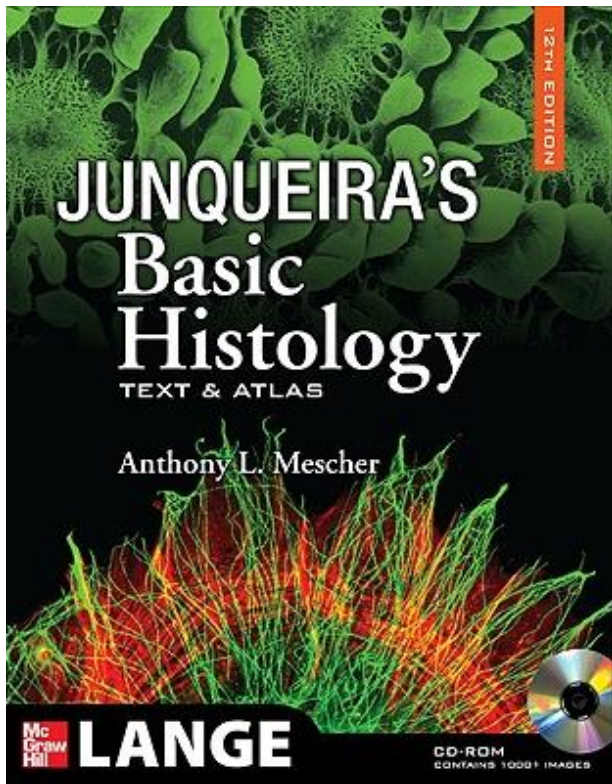
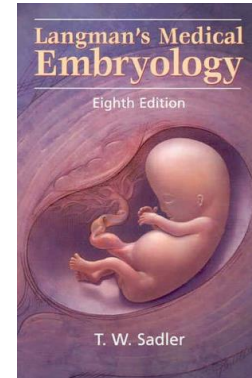
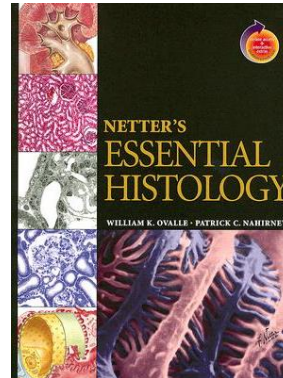
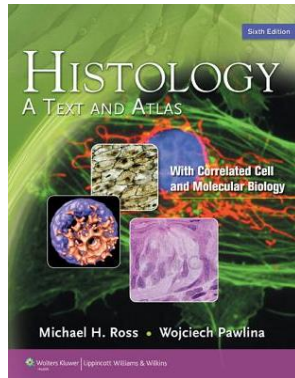
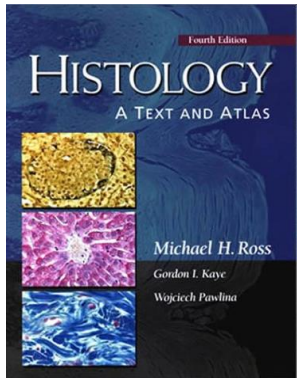

TUKOVÉ VAZIVO – HNĚDÁ TUKOVÁ TKÁŇ

- vyvíjející se fetus a děti do cca 1 roku
- rychlý zdroj energie a tepla
- mezilopatkový prostor
- malé buňky s početnými lipidovými kapénkami

DOPORUČENÁ LITERATURA

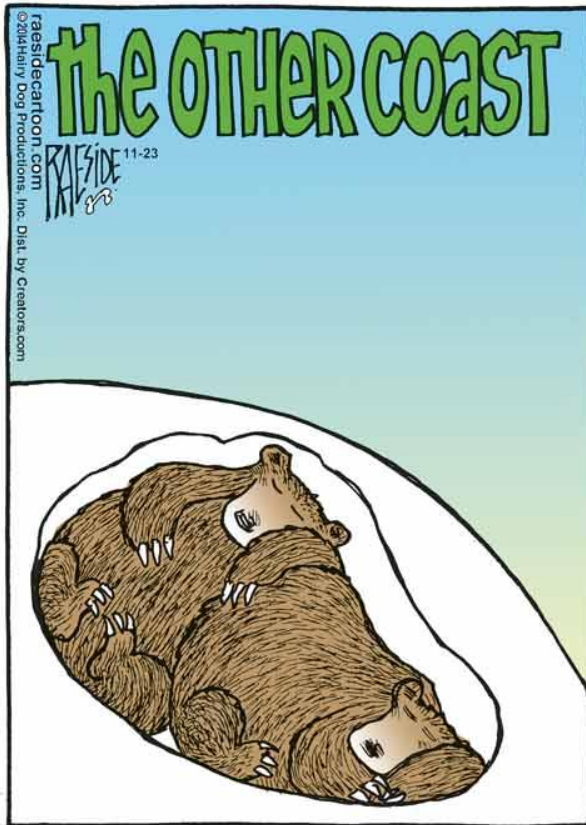
ATLAS OF HISTOLOGY FM MU
DEPARTMENT OF HISTOLOGY AND EMBRYOLOGY, FACULTY OF MEDICINE, MASARYK UNIVERSITY
PETR VAŇHARA ET AL.

Introduction | General Histology | Microscopic Anatomy | Practical test

1 Cell ultrastructure
2 Epithelial tissue
3 Connective tissue
4 Muscle tissue
5 Nerve tissue
6 Blood morphology and hematopoiesis

General histology explains how cells and acellular components as tissues and defines the basic properties of individual tissue types, morphology of cells as well as on their molecular makeup, gene provides indispensable theoretical ground for microscopic anatomy (organs and organ systems) and for embryology (body development).

FACULTY OF MEDICINE
Guide to General Histology and Microscopic Anatomy
Petr Vaňhara, Miroslava Sedláčková,
Irena Lauschová, Svatopluk Čech, Aleš Hampel
Masaryk University, Brno 2017

DĚKUJI ZA POZORNOST

www.med.muni.cz/histology

pvanhara@med.muni.cz